

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ARBEJDER⁸ HØJSKOLEN

DECBR. 1941

*Glædeligt Nytaar
E. Samuelsen*

ARBEJDERHØJSKOLEN

ELEVSKRIFT

FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE OG
ROSKILDE HØJSKOLE

NR. 21

DECEMBER 1941

UDGIVET AF
ELEVFORENINGERNE I SAMARBEJDE MED
ARBEJDERNES OPLYSNINGSFORBUND

Statens pædagogiske Studiesamling
København

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
<i>Hj. Gammelgaard: Vi og Historien</i>	5
<i>Poul Hansen: Hjem og Ungdom</i>	19
<i>Frode Kristensen: Nordisk Sprogrøgt</i>	23
<i>Erik Hauerslev: Introduktion til Kraglund</i>	31
<i>Kaj Bundvad: Krigstidens Arbejdsforhold i Danmark</i>	35
<i>C. Hostrup: Til de Unge</i>	43
<i>Oluf Bertolt: Et Par af Aarets Bøger</i>	44
<i>Johs. Hald: Høsten i Hus</i>	49
<i>P. A. F. Norup: Folk og Værn</i>	53
<i>Alfred Gravesen: Danmark</i>	57
Roskilde Højskoles Elevforening	59
Elevforeningens Generalforsamling	60
Esbjerg Arbejderhøjskoles Elevforening	61
<i>Hj. Gammelgaard: Roskilde Højskole Sommeren 1941</i>	65
<i>Poul Hansen: Esbjerg Arbejderhøjskole Sommeren 1941</i>	75
Personalia	85

REDAKTION:

Oluf Bertolt, Chr. Christiansen, Hj. Gammelgaard,
Poul Hansen, Hans Holm, M. P. Jensen, Vald. Jensen, Ib Kolbjørn og
Svend Anker Larsen.

VI OG HISTORIEN

AF FORSTANDER HJ. GAMMELGAARD

Læselysten er under Krigen i stærk Vækst. Bibliotekernes Statistik fortæller derom. Men hvad er det, Folk vil læse? Kast et Blik paa Boghandlernes Vinduer og i Bladenes Anmelderspalter! I udpræget Grad er det historiske Arbejder, der skrives og sælges — lige fra smaa, billige Piecer til tykke, bindstærke Værker.

Snart følger de en eller anden Linie i vort Folks Udvikling gennem Tiderne — vor Forfatnings Historie, Danmarks Søfart, den danske Landsby, den danske Fædrelandssang (som Udtryk for de skiftende Tiders forskelligartede Nationalfølelse), vor sociale Lovgivning, Danmarks Hovedstad, Danmarks Kirke. Snart gives der os et Snit gennem nationalt betydningsfulde Perioder af vor Historie som 1807—14 eller 1848—64 og snart Skildringer af ledende Mænd i vort politiske Liv: Estrup, Chr. Berg, J. C. Christensen. Snart videre Overblik over »Dansk Daad«, »Dansk Sind«, »Dansk Kultur gennem halvandet hundrede Aar«, »Dansk i tusind Aar«, »Nordisk i tusind Aar«. I et mægtigt 6 Binds Værk leveres der os nu af ledende Mænd paa snart sagt alle Omraader et vidt Udsyn paa historisk Baggrund over »Danmarks Kultur ved Aar 1940«.

Ofte mærkes tydeligt Bestræbelserne for ved Hjælp af de svundne Begivenheder og fremragende Mænds Gerning at kaste Lys over vor nuværende Situation.

Strømmen har vendt sig.

Tre Skovfulde Jord.

Læsere med udpræget historisk Interesse har altid eksisteret. Men det store Flertal, navnlig af Ungdommen, og især i Tiden mellem de to Krige, vendte med Uvilje Historien Ryggen. »Hvad skal vi med det gamle Ragelse? Lad os kaste tre Skovfulde Jord paa det.«

Hvad skyldtes nu denne fjendtlige Holdning? Naar man søgte at trænge til Bunds deri, fik man tit den Forklaring, at Bømeskolens Historieundervisning havde skabt Aversion mod Faget. »Kongerækker« og Lærebogsstykker til Udenadslæsen er ikke gode Appetitvækkere. Skolens Fremgangsmaade er ofte den modsatte af den naturlige. Interessen hos Barnet vaagner altid først for det konkrete, for Livets brogede Mangfoldighed. Først langt senere, oftest vel først i den voksne Alder, kommer Trangen til Overblik, Sammenhæng, Skema. Først da vilde Lærebogen være paa sin Plads. Denne Lov burde altid følges i Undervisningen.

Man har søgt at live op i de døde Ben ved at give Børnene og Ungdommen

livfulde Skildringer af Mænd og Begivenheder. Af lutter pædagogisk Iver blev det i Regelen til fæle Olietryk. Hvem erindrer ikke Clicheerne om den fromme, hjertevarme Moder og den strenge, men stræbsomme og retskafne Fader. Og et Levnedsløb, maalbevidst, pligtopfyldende, efterlignelsesværdigt i næsten enhver Henseende — fjerne, næsten umenneskelige Figurer. Af saadanne Skildringer bringer Radioen den Dag i Dag adskillige — omtrent lige saa karakteristiske som Marstrands Billede af Grundtvig som den blide, ærværdige Olding i Lænestolen, med det hvide Skæg og Sukkervandsglasset.

Naturligvis kunde Ungdommens Interesse ikke fastholdes heraf. Den maa kunne genfinde sine egne Vanskeligheder, sine egne indre Kampe i de Skikkelser, der skal kunne fængsle den.

En anden for den historiske Sans farlig Fortælleform er den national-lyriske — hvor ens eget Folk hæves op over alle andres, og hvor der gøres flittig Brug af de nationale Symboler, ofte paa usmagelig, propagandamæssig Maade.

— Man kunde ogsaa høre den Forklaring — eller Undskyldning — for Ungdommens Ligegyldighed overfor historisk Studium og historisk Tankegang, at Nuets Krav er saa bydende, at det vilde være Tidsspilde at lade det forgangne beherske sine Tanker. »Vor Tid er saa fuld af Opgaver og Problemer; den staar saa højt over tidligere Tider, at vi maa være fritaget for at beskæftige os med disse. Vi er Realister og vil ikke fortabe os i romantiske Drømmerier om svundne Tidens Mennesker og Eventyr«. Man fandt det uværdigt at beskæftige sig med de formentlig reaktionære Anskuelse, der herskede før »vor oplyste Tid«. Historien var netop lavet for at holde Liv i de reaktionære Opfattelser (det sidste er naturligvis ikke altid Løgn).

Der er noget næsten latterligt i, at netop de Menneskemasser, der er vokset op under Menneskehedens hidtil største Fallit, Verdenskrigen 1914—18, skulde bide sig fast i Troen paa »hvor herlig vidt vi har bragt det«, hvor højt vore Dages Kultur og Oplysning staar over tidligere Tidens o. s. v. Og jo større Uvidenheden var, des større i Regelen ogsaa Tyrketroen! Man forvekslede slet og ret Teknikens høje Stade med Beskaffenheden af Menneskets egen Kvalitet.

— Men det historiske Studium og den historiske Betragtning har endnu én stor Fjende i vor Tid: Man »gider ikke«. Ikke fordi vor Tids Mennesker er mere dovne end tidligere. Men de er gennem hele Tidens Maade at leve paa og gennem dens vigtigste Kulturmidler, Film, Radio og moderne Dagspresse, blevet indstillet paa det flimrende, evigt skiftende; den kræver »Tempo«, mens Historien maa fordre Fordybelse og Dvælen. Ogsaa Skolen har været tilbøjelig til at give efter for denne Tendens, springe over det ikke absolut nødvendige, finde de letteste Metoder (ofte Formler i Stedet for Forstaaelse).

— Naar man nu — som jeg — har den Opfattelse, at det at tænke og leve uhistorisk er det samme som at være virkelighedsfjern, at mangle mindst én Dimension i sin Anskuelse af Tilværelsen — og naar man føler, at ens eget Liv havde været en Ørken, om ikke »Aartusinder havde tonet op i Graad og Sang« igennem det — saa kunde denne Fattigdom paa historisk Sans hos Ungdommen ofte synes een trøstesløs og give allehaande bange Anelser.

Skulde vort Folks Oplevelser i de sidste to Aar have ændret denne aandelige Defekt — og viser det sig at kunne holde, da ser det lysere ud for vor kulturelle Fremtid.

Men hvorfor da studere Historie?

Hvis man stillede dette Spørgsmaal til en Historiker af Faget, vilde han maaske svare: »Det har jeg aldrig tænkt over; formodentlig fordi jeg ikke kan lade være«. Sagen er, at han er grebet af den Lidenskab, der opstaar af og vokser med Stoffets Genstridighed. Den er i og for sig ikke væsensforskellig fra den, som den interesserede Haandværker eller Havedyrker oplever i Kampen med sin Opgave, sit Stof. Enhver begavet Dreng i vore Dage kender til at eksperimentere og til at samle.

Men nu vi andre, Amatøjerne? Vi som ikke oplever Trylleriet ved at sysle med Kilderne, de gulnede Blade, de halvt udviskede Kragetæer. Vi som maa nøjes med den færdigt tillavede Mad, Bøgerne?

I vor Tid vil man vel først spørge: »Hvad Nytte er det til?« Og netop i disse Ord stilles dette Spørgsmaal vel særlig af dem, der ser de mange historiske Bøger i Vinduer og Reoler.

Grundtvig, der selv var en lidenskabelig Historiker (maaske rettere »Sagamand«) og som ønskede Historien Førstepladsen i Skolen, har bl. a. sagt, at »Kundskaben om det *Forbigangne* er det eneste Middel til at forstaa det *Nærværende* og lægge fornuftige Planer om det *Tillkommende*«.

Dette lyder jo meget lovende, og det er da ogsaa en Kendsgerning, at store Statsmand (og Feltherrer) i Regelen har studeret Historien med Flid — ofte selv givet væsentlige Bidrag til Historieskrivningen — fra Cæsar til Winston Churchill.

»Nytte« og »Nytte« er to Ting.

Af en god »Vejledning« kan man lære at passe et Centralfy, bekæmpe Svamp paa Frugttræer og meget andet. Men paa den Maade lader Historien sig naturligvis ikke anvende. Forsøg derpaa kan være farlige. Det ser ud, som om Frankrigs Skæbne

i Maj i Fjor var blevet mindre frygtelig, hvis man ikke saa overvejende havde bygget paa Erfaringerne fra forrige Krig, ligesom man i 1914 i alt for høj Grad benyttede Krigen 1870—71 som Udgangspunkt for sine strategiske Overvejelser.

I den historiske »hausse«, vi nu oplever, søger mange Læsere mere i Historien, end man kan vente at finde. I Napoleons Historie, specielt i Beretningen om hans russiske Felttog, leder man efter Beviser for den nuværende Krigs Udgang. Baade Tilhængere og Modstandere af Bolsjevismen har læst den store franske Revolutions Historie paa denne utaalmodige Maade og begge faaet Bekræftelse paa deres Ønsker om den russiske Revolutions fremtidige Forløb.

Hvad den store franske Revolution angaar, vil man aldrig kunne faa et afgørende Svar paa det vigtige Spørgsmaal, om den var det nødvendige Gennembrud for det 19. Aarhundredes straalende Fremskridt i Økonomi og Kultur — eller om den ikke snarere ved den 20-aarige Krig, den drog med sig, og den dybe Fattigdom i Europa, der blev dens Følge, satte Fremskridtet et halvt Aarhundrede tilbage. Historien til-lader jo intet Eksperiment.

Man gør Historien stor Uret, hvis man anlægger samme Maalestok paa den som paa de »eksakte« Videnskaber, f. Eks. Kemi og Fysik. Har man med et kemisk Eksperiment at gøre, saa kender man alle de medvirkende Faktorer, har selv bestemt, vejet og blandet Stofferne. Historikeren er henvist til at opsøge de »tilfældigt« over-leverede Aktstykker vedrørende det Udsnit af Begivenhederne, han ønsker at udforske. Han maa forsøge at sætte Potteskaarene sammen, saa der bliver en Helhed ud deraf.

For ældre Tiders Vedkommende kan Materialet være meget sparsomt. A. D. Jør-gensen har udgivet en Samling udvalgte Kilder til Valdemar Sejrs Historie (Valde-mar Sejr havde jo ikke som sin store Fader en Saxo til at berette om sit Liv). Sam-lingen omfatter Udtog af samtidige danske og tyske Aarbøger og Krøniker, Oldbreve og Pavebulla, Retsdokumenter og Love, Viser og Gravskrifter, ialt godt og vel halvhundrede Aktstykker. Men selv om der ikke fandtes flere, er der Mulighed for mange Tolkninger og Sammensætninger. I et Sæt Bridgekort er der 52 Blade. Jeg husker ikke, hvor mange Kombinationer der kan naas til ved at fordele dem paa 4 Hænder, men det er i hvert Fald et Tal, som man ikke kan naa til, selv om man bruger hele sit Liv til at tælle (i øvrigt halter denne Sammenligning naturligvis paa flere Punkter).

For den nyeste Tids Vedkommende er Materialet derimod overvældende, ubegræn-set. Et enkelt Menneskes Liv vilde ikke strække til for at gennemlæse alle de Breve, Aviser, Dokumenter, der kunde tjene til at belyse blot en kortvarig og geografisk begrænset Periode af den nyere Historie. Og dog er det kun en forsvindende Del af de indvirkende Faktorer, der efterlader sig Spor.

Gives der en historisk Sandhed?

Man har da ogsaa villet frakende Historien Navn af Videnskab. Encyklopædisterne i 17 Hundredtallet sagde: »Historien er en aftalt Fabel« (eller Løgn — »une mensonge convenue«). Det var ikke helt uretfærdigt. Kildekritik var endnu ikke opfundet, og Beretningerne nedskreves overvejende af Sejrherreerne og kunde derfor ikke ventes at yde de besejrede Retfærdighed.

Men naar Nietzsche hundrede Aar senere siger: »En Historieskriver befatter sig ikke med det, som virkelig er sket, men kun med de formentlige Begivenheder« — saa skyder han langt ved Siden af. Historieforskningen har i det sidste Aarhundrede udviklet en kritisk Metode, der sigter Overleveringen, inddrager alle sideløbende Foreteelser (Klima, Race, Sprog, Jordbundsforhold etc.) i det sammenlignende Arbejde indtil en Helhed søges opbygget.

Denne sidste Proces er mere en Kunstners end en Videnskabsmands Opgave. Historikeren maa ved Siden af grundig Teknik være i Besiddelse af digterisk Intuition. Uden denne var Troels-Lunds Skildringer af det 16. Aarhundrede og Guldalderens i dansk Digtning (»Bakkehus og Solbjerg«) ikke blevet de straalende Billeder af en svunden Tids Liv. Naar Erik Arups Danmarks Historie i 1925 blev en saa mægtig Oplevelse for os, var det ikke fordi den bragte væsentlig ukendt Stof frem. Det var fordi den kastede et nyt Lys over Tidernes Sammenhæng. Den var et Digterværk.

Sammenligning og Inspiration.

Den »Nytte« man kan drage af Historien, er altsaa af helt anden, men maaske højere Art, end den vi henter fra mere eksakte eller praktiske Videnskaber. Den gavner os i samme Grad, som den befrugter vor Fantasi, styrker vort Mod og vor Fortrøstning til Livet.

Naar den store Napoleon valgte sig Plutarks Levnedsskildringer fra Oldtidens Grækenland og Rom til Yndlingslæsning, var det ikke fordi Plutark er et Sandhedsvidne (det er han langt fra), næppe heller fordi han af disse Skildringer kunde lære krigsvidenskabelige eller politiske Fiduser. Det har sikkert været, fordi han befandt sig vel i Themistokles', Perikles', Cæsars og Alexanders Selskab, og af dem hentede Inspiration til sine egne Herskerplaner.

Napoleon er imidlertid for meget Undtagelsesmenneske til at være et godt Eksempel paa Historiens Anvendelighed. Hvad finder eller kan almindelige Mennesker finde i dens Bog?

Sandsynligvis gives der mange Svar herpaa. I en Tid, hvor man kan sige med Grundtvig:

»Maane og Sol
 sidder løse paa Stol,
 som et Lagen det gaar
 under alt hvad bestaar«,

vil nogen maaske søge Tilflugt i idylliske Episoder i Fortiden, f. Eks. i det borgerlige København i Frederik den Sjettes og Christian den Ottendes Regeringsaar. Det er »Guldalderetiden« i dansk Litteratur og Aandsliv. Memoirer og Breve giver os Indblik i den tilsyneladende saa straalende og harmoniske Lilleverden.

Men begiver man sig saa udenfor Teatrets og Litteraturens Cirkler og f. Eks. i Dr. Villads Christensens Bog »København 1840—57« søger Oplysninger om den hverdagslige Side af Byens Tilstand, dens Gaderenholdelse, Natrenovation, Vandforsyning, Boligforhold m. m., saa faar man unægtelig et ganske andet Billede, vel egnet til at trøste en i vor nuværende Situation. Hør f. Eks.:

Byens Gader fejedes sædvanligvis 2 Gange om Ugen. Gennem de aabne Rende-
 stene førtes alt Byens Snavs ud i Kanalerne og Havnen. I 1851 gjorde man et Forsøg
 med at lade Gaderne skylle med Pumpevand, men opgav det igen, da Byen fyldtes
 med en utaalelig Stank. — Eller: Ejendommenes Latrinbeholdere tømtes ud i Gruber
 i Kældere, store nok til at rumme flere Læs, saa at man kun behøvede at lade dem
 tømme en eller to Gange om Aaret. Fra de ofte utætte Beholdere trængte Indholdet
 ud i de omgivende Jordlag, »hvor det ofte kom i Forbindelse med Vandleddningernes
 utætte og halvraadne Trærender«. Gruberne var dækket med Brædder, og naar Tøm-
 ningstiden nærmede sig, »trængte det øverste, flydende Lag op gennem Huller og
 Sprækker, og Stanken var saa gennembrængende, at den endnu længe efter hang i
 Klædemene«. Der har været en yndig Atmosfære i Fru Heibergs København.

Men andre vil foretrække at gæste Tider, der frembyder Lighedspunkter med
 vor egen, søge efter Forhold, der belyser og udvider Synsviddens af vore Oplevelser:
 Den fransk-engelske 100 Aars Krig, Trediveaarskrigen, Napoleonstiden, ja maaske
 helt tilbage til Homer eller Perserkrigene.

Eller er det ikke netop nu forfriskende at tage et Bad i det athenienske Folks
 Liv for mere end to Tusinde Aar siden: Demokratiets første ejendommelige Udform-
 ning, et af de klassiske Eksempler paa et lille Folks verdenshistoriske Mission. Og
 alle føler de mere eller mindre noget af dette: Hvis ikke Historien talte til os, vilde
 Begivenhedeme i Dag trykke os i Støvet.

Det er næppe nødvendigt at følge Rækken længere. Lad os blot høre Digterens
 Dom:

For Jeppe Aakjær er Historien Kilden til Styrke:

»Saa styrkes Slægtens Marv hos Barn og Mand
ved Folkets Arv af dybe stærke Minder«.

Og til Livsvisdom:

»Nu skal de [b: de gamle Skrifter] røbe mig, hvad Vej jeg drog
og løfte mig en Flig af Livets Gaade«.

Og kun ved at lytte til den svundne Tids Tale faar han Mod til at se med For-
trøstning ind i Folkets Fremtid — trods Tidens Nød og Elendighed (Sangen er
skrevet i 1916):

»Lad mig kun flagre hen som Blad i Høst,
naar du, mit Land, min Stamme, frit maa leve,
og skønne Sange paa den danske Røst
maa frie, stærke Sjæle gennembæve.
Da staar en ny Tids Bonde paa sin Toft
og lytter ud mod andre Lærkesange,
mens Himlen maler blaat sit Sommerloft
og Rugen gulnes tæt om Vig og Vange«.

Og Viggo Stuckenbergs vil søge Mennesket i de gamle Bøger:

»Lær at hilse bag hvert bleget
Ord paa din Reol
Mennesker, som leved, leged
saa den samme Sol,
Mennesker, som rydded, hegned,
Mennesker, som stred og segned,
drog hver Dag med Haab i Møde,
græd for deres Døde«.

Eller lyt til H. C. Hansens Raad:

»Søg de svundne Slægters Drømme
i de gamle Bøgers Gem,
føl de stærke Tanker strømme
fra de hvide Blade frem«.

Dristigst har vel nok gamle Ingemann skildret Historiens »Nytte« for os i de
malmfulde Indledningsvers til »Valdemar den Store og hans Mænd«:

»Stig op af Graven, du Slægt som døde,
forkynd dit Fald og afmal din Brøde!
Advar os mod Udslettelsens Dom
og vis os hvorfra din Frelse kom!«

Ernst Hansen.

Historien.

Historisk Metodik.

I Skolen er det vel endda ikke saa meget Historien som isoleret Fag, der bør have vor Hovedinteresse. Det er jo saa ufattelig stort et Emne, at Læreren næsten skræmmes tilbage deraf. Derimod er Historien et uovertræffeligt Hjælpemiddel paa snart sagt alle andre Omraader. I 1881 udgav Askovlæreren, Professor Poul la Cour en »Historisk Matematik« og femten Aar efter fulgte »Historisk Fysik«. Det er ikke Matematikens og Fysikens Historie, han vilde skrive — saadanne fandtes tidligere. Men det er Anvisningen paa en ny Metode til at lære Ungdommen disse Fag, idet han paa hvert enkelt Felt inden for dem »fører Tilhørerne ad de Veje, Menneskeslægten selv har fulgt for at finde Loven, og bringer ham til selv at være med til at søge, virke og saa at sige finde paany«. »Da«, tilføjer la Cour, »bliver det fundne i ganske anden Grad hans Ejendom, end naar det bydes ham i færdig Skikkelse«. Det er vist ikke for meget sagt, at den historiske Metode er den største Indsats, den danske Folkehøjskole har ydet i Opdragelsens Tjeneste. Det maatte meget ønskes, at nye Udgaver af disse banebrydende, men nu delvis forældede Bøger kunde fremskaffes, og at de vilde finde gode Sidestykker paa andre Omraader.

Ad mere eller mindre usporlige Veje har de dog øvet stor Indflydelse paa Undervisningen paa mange andre Felter — og Tanken er vel ogsaa opstaaet andetsteds, uafhængig af det danske Forbillede.

Det vil f. Eks. næppe være muligt at give almindelige Mennesker et klart Billede af Pengenes Funktion i Samfundet uden ad historisk Vej. Det samme gælder Befolkningsspørgsmaalet, Rationaliseringen, Handelspolitiken, Værdilæren og mange andre Problemer inden for Økonomien. Hvad ved man om et Lands Forfatning, hvis man ikke kender dens Tilblivelse gennem tusinde Aar, dens Rødder i Folkets Oplevelser og Psyke! Hvordan vil man forstaa de mange Særheder i Sprogets Bygning, hvis man ikke har den historiske Forklaring paa deres Opstaaen eller Bevarelse fra Undergang!

Poul la Cour ser ogsaa klart, at de enkelte Led i hans Fremstilling maa ses paa Baggrund af den almindelige historiske Situation, hvorunder en ny Erkendelse er kommen til Verden, til de økonomiske og kulturelle Forhold, der muliggjorde eller nødvendiggjorde den, man maa selv i den digre Tobinds Fysik nøjes med Antydninger og Henvisninger.

Jeg tror, at det for jævne Mennesker vil være umuligt at faa det fulde Udbytte af Musik og Malerkunst, med mindre de paa ethvert Trin bringes i Forbindelse med den Tid, den Kulturverden, i hvilken de opstod. De er jo Aabenbaringer ikke blot af et enkelt Kunstnersind, men af hele det Milieu, hvori Værkets Skaber levede. Der gaar mange skjulte Traade mellem en Tids politiske System, dens Retsopfattelse, dens

Klassedeling og Klassekampe, dens selskabelige Omgangsformer, dens religiøse Kultus, dens Syn paa Børneopdragelsen, dens seksuelle Moral og dens Musik, Arkitektur og Malerkunst.

Hvordan vækkes den historiske Sans?

Det er meget vanskeligt at give et almenyldigt Svar paa dette Spørgsmaal. Hos nogle synes det næsten at være noget medfødt, hos andre kan det være meget svært at faa Øjnene op.

Historisk Læsning gør det ikke alene. Ludvig Holberg har skrevet bindstærke historiske Værker, men var i Grunden selv ganske uhistorisk. Hans Forestillinger mangler den tredie Dimension, det dybe Perspektiv. Hans Mennesker fra længst forsvundne Aarhundreder taler det 18. Aarhundredes Sprog og tænker dets Tanker. Det er vel i det hele først den nyere Tid, der har opdaget »Livsstilen« i Historien. Fr. Engels giver (i »Socialismens Udvikling fra Utopi til Virkelighed«) Hegel (gennem ham Marx) Æren for den moderne Historieopfattelse, hvor »for første Gang hele den ydre Natur, den historiske og den aandelige Verden bliver fremstillet som en Proces, d. v. s. som befindende sig i stadig Bevægelse, Forandring, Omdannelse og Udvikling, og hvor der tillige bliver gjort Forsøg paa at paavise den indre Sammenhæng i denne Bevægelse og Udvikling. Udfra dette Synspunkt tog Menneskehedens Historie sig ikke mere ud som et vildt Virvar af meningsløse Voldshandlinger, der alle er lige forkastelige for den nu modnede Filosoffornufts Domstol, og som man helst skal glemme saa hurtigt som muligt, men som selve Menneskehedens Udviklingsproces, hvis gradvise Trinfølge det nu blev Tænkningens Opgave at forfølge gennem alle Vildfarelser og at paavise den indre Lovmæssighed igennem tilsyneladende Tilfældigheder«.

I Modsætning til denne »dynamiske« Opfattelse, der giver enhver Tid dens eget Ansigt, sætter Engels den ældre, den »metafysiske« kalder han den. Vi vilde maaske hellere sige den rationalistiske eller den statiske (f. Eks. Holbergs): »For Metafysikeren er Tingene og deres Tankebilleder, Begreberne, enkeltstaaende, faste, stive Genstande, der er givet én Gang for alle, og som skal betragtes den ene efter den anden, og uden Hensyntagen til andre. Han tænker i lutter uforbundne Modsætninger; hans Tale er ja, ja; nej, nej; hvad der er derudover er af det onde. For ham maa en Ting enten eksistere eller ikke eksistere« o. s. v.

— Skal den historiske Sans vækkes, maa der begyndes ved Begyndelsen. Den største Opgave ligger i *Hjemmet*.

Mogens Lorentzen har i et af sine Radiocausierier givet følgende ypperlige Raad: Prøv engang en Aften at gaa tidlig i Seng med din Dreng, sluk Lyset og begynd saa at snakke med ham om »da Far var lille«!

Her er vi sikkert ved Problemets Kerne. Her faar Barnet det første Kys af Historiens Muse, her vaagner dets første Fornemmelse af hvad »Slægternes lange Kæde« vil sige.

Naar Grundtvig kunde kalde det danske Folk for et historisk Folk, kom det af, at han som Barn havde oplevet, hvordan i Hytte og Vraa Traditionen blev bragt videre af gamle Mænds og Kvinders enfoldige Fortælling for Børn og Unge. Dengang da Aviserne endnu ikke var kendt i Hjemmet, og da Aftenernes mere end sparsomme Belysning i øvrigt ikke tillod Læsning. — Den nulevende Slægt er fattig paa Overlevering, og dog har hver Mand og Kvinde i sine egne tidlige Oplevelser og i det lidet han eller hun har hørt af sine Forældre en udtømmelig Skat til Befrugtning af Barnets Fantasi og til dets Indførelse i den virkelige, den tredimensionale Verden. Kun Skade, at saa faa Forældre ved, hvor meget de er i Stand til ved smaa Midler at gøre for deres Børn.

Det næste Trin i Barnets Udvikling er normalt Eventyret. De er af højst ulige Værdi. De kan være humoristiske, uhyggelige (mange af Grimms), sentimentale, pjanke-de. De kan indeholde dyb Sandhed og farlig Lære. Det er en vigtig Opgave for Forældre at finde de rigtige — og alle Børn skal ikke have de samme! Men glem ikke de historiske. Tænk f. Eks. paa H. C. Andersens vidunderlige »Vinden fortæller om Valdemar Daae og hans Døtre« (»Fare hen, fare hen, sang Vinden« — den er naturligvis ikke for de helt Smaa) eller »Bispen paa Børglum og hans Frænde«.

Og saa kommer den Dag, da den lille selv kan læse og begynder at rode rundt i Fars Reol. Og lad ham endelig gøre det! Og beskyt ham mod den Flom af dumme og tanketomme Dreng- og Ungpigebøger, der oversvømmer os!

Jeg har en vis Tro paa, at han selv vil finde det for ham rigtige; han opdager ogsaa hurtigt det, som han ikke har Brug for.

Fra min egen Barndom husker jeg to Bøger, som i 8 Aars Alderen ganske fortryllede mig og holdt mig bunden gennem mange Aar, to Bøger, der var saa forskellige som vel muligt, og som netop var egnede til at holde en vis Balance i mit Sind. Det var Holbergs Komedier og et Bind af Oehlenschlægers Skrifter, hvori bl. a. Vaulundurs og Ørvarodds Sagaer fandtes. Disse Bøger er jo ikke historiske, og Oehlenschlægers »Sagaer« har meget lidt med de virkelige Sagaer at gøre. Men de lukker ved deres Sprog og ved deres Menneskeskildring op for en Verden, vidt forskellig fra vor og fra hinandens, en Verden der nu var Historie. Der var meget af Kildestudiets Opdagerglæde ved at læse dem.

Maaske vil Nutidens Dreng og Pige eller unge Mand og Kvinde opleve noget lignende ved at læse »Niels Lyhne«, Ibsens Dramaer »Det forjættede Land« eller »Pelle Erobreren«. De er jo ogsaa ved at være Historie.

Paa Hjemmet vil det til alle Tider først komme an, om Hostrups Haab skal blive opfyldt:

»at Fædrenes Minde
sit Tempel kan finde
i Barnets Bryst«.

Folkeskolens Opgave.

Mon ikke den første praktiske Foranstaltning vilde være at brænde alle historiske Lærebøger — eller maaske hellere sætte dem paa en af Bibliotekets mest afsides Hyl-der. Den Tid kunde jo komme, allerede i Barndommen, hvor en og anden Elev følte Trang til den summariske Ledetraad. En saadan Autodafé kunde maaske ogsaa bidrage til at give den kedelige Anskuelse Dødsstødet, som endnu synes at beherske adskillige Lærere: at man kan faa noget ordentligt ud af en Undervisningstime, uden at Læreren i Forvejen har forberedt sig grundigt.

Formentlig er Reformen i al Stilhed gennemført mange Steder. Det kunde uden Viderværdigheder gøres i min Barndom og skulde vel ikke være vanskeligere nu.

Jeg kender naturligvis kun et Faatal af Nutidens Folkeskoler — af Omtale eller Selvsyn. Men jeg antager, at der nu som før *fortælles* for de mindste. Det maatte være en meget daarlig Lærer, der ikke kunde levendegøre den nordiske Oldhistorie eller de skønneste hellenske Sagn for Børn. Denne Metode var den stærkest anbefalede i Læreruddannelsen under min Seminarietid for mere end 40 Aar siden. Formentlig er der sket store Fremskridt siden. Undværes kan den levende Fortælling aldrig.

Voksende Udbredelse synes *Hjemstavnsundervisningen* at have faaet. Mange Folkeskolelærere har indlagt sig stor Fortjeneste af Lokalhistorien, og hvad ligger da nærmere, end at de ogsaa lægger den til Grund for Undervisningen. Det er jo her, Verden begynder. Et Matrikelkort fra Udstykningstiden kan være det passende Grundlag. I Sognets Oplevelser spejler hele Landets sig i geologisk, arkæologisk, poli-tisk, kulturelt. Ja, mere end det: Sognets Minder rejser Spørgsmaaet om international Paavirkning: Kulturskifte, Folkevandring, Dyrkningsmetoder, politisk Udvikling, Krige. Haand i Haand med Samtalerne gaar »sociale Vandringer« og — Samarbejde med Hjemmene. Der er vel intet Omraade, hvor dette saa let bygges op som netop her.

De fleste Lærere har sikkert opdaget, at *vor Tids Begivenheder* er en farbar Bro, ikke blot til de Voksnes, men ogsaa til Børnenes historiske Interesser. I Regelen vel ikke de helt Smaas. Og dog erindrer jeg en Historietime, jeg i April 1898 havde med en Klasse af 7—10-aarige. En af de yngste, en lille Pige paa næppe 7 Aar, der lige var kommen i Skole, begyndte med at fortælle, at hendes Far havde fortalt, at i Dag vilde de første Skud blive affyret i den Krig, som stod for Døren mellem Spanien

og U. S. A. Det stod ganske rigtig i Avisen Dagen i Forvejen, jeg tror endda med Angivelse af Klokkeslettet — saa godt blev man underrettet den Gang! Vi fik en meget morsom Historie-Geografitime om Cuba m. m., og alle var ganske bestemt godt med.

Jeg har det Indtryk (gennem vore Højskoleelever), at der er meget stor Forskel paa Historieundervisningen i de forskellige Skoler. Hvis ikke alt er, som det burde være, er det vel fra vore Seminarier, Stødet skal komme til en Forbedring. Tiden dertil er mere egnet nu end nogen Sinde.

Sent er bedre end aldrig!

Men hvis nu hverken Hjemmet eller Skolen har ydet nogen frugtbar Indsats? Ja, saa maa naturligvis Højskolen forsøge, om den kan bøde paa det forsømte. Men den naar kun ud til en lille Del, en Tiendedel af Folkets Ungdom, og i denne Del er der vel endda forholdsvis mange, der »ikke har Omvendelse behov«.

Iblandt dem er der utvivlsomt en stor Opgave for »Dansk Ungdomssamvirke« at øve. Nogen egentlig Undervisning kan det naturligvis ikke give; men det kan gennem sine Møder og Studiekredse vække Interessen (der nu ligger lige under Overfladen) og give Raad.

De færreste vil man vel faa til at gaa direkte til Studiet af historiske Værker. I saa Fald bliver det sikkert dem, der frembyder Sammenligningspunkter med Dagen i Dag, saadanne som jeg har omtalt i Begyndelsen af denne Artikel.

En mere slagen Vej er den historiske Digtning. Biblioteksdirektør Døssing skal i et Radioforedrag (som jeg desværre ikke har hørt) have været ude efter denne med stærke Angreb, formentlig p. Gr. a. dens letfærdige Omgang med den historiske Sandhed. Der kan utvivlsomt let paavises store Forsyndelser i den Retning. Men Historie er nu een Gang »Dichtung und Wahrheit« i Forening, og det er ikke let at sige, hvor den ene begynder og den anden ender. Naar Mogens Klitgaard i sin ypperlige Bog »De røde Fjer« viser os Anlæggene i det københavnske Borgerskab baade til den nationalliberale og Hippodrom-Typen 40 Aar senere, synes det mig et genialt Greb. Og jeg kan ikke tænke mig en bedre Indføring i Studiet af »Danmarks Nødsaar« under Napoleonstiden end en Bog som denne.

Ingemann's og Topelius' Romaner var ikke særlig stærke i historisk Korrekthed. Men de har i sin Tid vakt Interessen hos overmaade mange Mennesker. Historien om Mucius Scævola er sikkert kun et Sagn (vist endda et »Vandresagn« som Historien om Palnatoke). Men den fik dog en af Georg Brandes' Ungdomsvenner (var det ikke Julius Lange?) til at holde Haanden i Flammen fra et Lys for at vise, at man kunde gøre det uden at fortrække en Mine.

Det bliver Tidens Ungdoms Sag selv at finde de Kilder, der

» — kan røbe mig, hvorfra jeg drog,
og løfte mig en Flig af Livets Gaade«.

E. H.

Ringdue.

HJEM OG UNGDOM

AF POUL HANSEN

Naar Børn og Ungdom morer sig umiddelbart og selvforglemmende, varmer det os andre om Hjertet. Uden nærmere Omtanke ved vi, at det er rigtigt, og vi bliver glade og trygge ved blot at se derpaa. — Men Leg og Morskab er ikke blot Leg og Morskab. I deres sunde Former betyder de baade for Barnet og de unge en Udvikling og Træning af alle nyttige Evner og Kræfter, — og for de voksne en ofte pinagtigt nødvendig Afspænding. Der er altsaa Tale om en funktionel Sammenhæng med Tilværelsens andre og mere alvorlige Omraader — og sikkert ogsaa om et Ligevægtsforhold mellem to nødvendige Ting.

Var det ikke saadan, at der ogsaa i dette Forhold er et Spørgsmaal om Kvalitet — om godt og ondt — vilde det altsaa være baade taabeligt og skadeligt at blande sig i de Sager; men det er der jo. Desværre fordi den mindre kloge Indblanding paa dette Punkt ofte er filistrøs og derfor vanskelig for de unge at acceptere, og fordi selv den mere kloge ogsaa kan blive temmelig virkningsløs.

Men det er nu engang den ældre Generations Opgave at overlevere til Ungdommen den Viden og den Livserfaring, Slægten sidder inde med. Det er naar Tidens Omskiftelser faar denne Overleverings naturlige Organer: Hjem, Skole og Lærested til at miste Taget i væsentlige Dele af Ungdommen, at der bliver Grund til at slaa Alarm. Dobbelt Grund fordi det vil paavirke hele Ungdommen. Ganske vist vilde det ogsaa være uklogt at gaa til den anden Yderlighed og give Ungdommen Spændtrøje paa, fordi Belæring og Vejledning naar alt kommer til alt er meget lidt værd uden selvvundne Erfaringer. Men gemt i vor Kultur og i det erfarne Menneskes Sind findes nu engang en gedigen Sum af Livsvurdering og sunde Hovedlinier, som Ungdommen ikke godt kan undvære Forbindelse med. — Naar blot der ikke samtidig medfølger overgemte Kulturslagger og en utidig Frygt for de nye Livsformer, som ethvert Slægtled maa danne sig ud fra Tidens Vilkaar og egne Erfaringer.

Vor Tids særlige Vilkaar fører med sig, at store Dele af Ungdommen gør sig fri af Hjemmenes Indflydelse i en tidligere Alder end før i Tiden. Det er dér, Tampen brænder. Det gælder vel ikke alle Hjem i lige høj Grad. Det velstillede Borgerhjem, Bonde- og Haandværkerhjemmet, hvor man har Midler til at give Ungdommen en Uddannelse, der rækker et Stykke ind i Ungdomsaarene, har under alle Omstændigheder derved en Kontaktmulighed, dersom Forældrene ellers har Sans og Forstand til at bruge den.

I den ufaglærte Ungdoms Kred, hvor Hjemmene som Regel er smaa og har mindre at byde paa, ligger det meget vanskeligere. Arbejdsdrenge, Cyklebudet og

Fabrikspigen opnaar allerede i de første Ungdomsaar en selvstændig Indtægt, der, hvor ringe den end kan være maalt med de helt voksnes Alen, alligevel er stor nok til at faa Selvstændighedsfølelsen til at vokse og blomstre, længe før de unge er modne nok til at gøre Erfaringer helt paa egen Haand. Her er Tale om dybtliggende Kræfter, som er meget svære at beherske, og som det enkelte lille Hjem let kommer til at staa magtesløs overfor, saalænge den almindelige Udvikling gaar den anden Vej. Det maa nemlig huskes, at det moderne Hjem er ribbet for uhyre meget af det, der i tidligere Tider maatte virke stærkt samlende og bindende, samtidig med at den store og stadig mere magtfulde Verden udenfor Hjemmet næsten har opslugt hele Arbejdslivet og ogsaa paa anden Maade øver en Dragningskraft som aldrig før.

Paa vore Oldeforældres Tid har Livet i Hjemmene været fortættet og koncentreret gennem et Arbejds- og Hjemliv, som senere over vore Bedsteforældres, vore Forældres og vor egen Tidsalder er blevet stadig mere udtyndet. I hine Dage var Hjemmene Tilvirkningssted for en lang Række livsnødvendige Ting, som nu er erobret af Fabrikken. Man bryggede og bagte, spandt og vævede og udøvede mange andre Former for Husflid, som nu er forsvundet. For Børn og Ungdom, der jagttog og deltog i Arbejdet, betød dette noget i Retning af den moderne Arbejdsskole: Oplæring i en lang Række Færdigheder; men ogsaa at den mentale og aandelige Vækst, der er forbundet med Løsningen af enhver uspecialiseret Arbejdsopgave, var uløseligt knyttet til Hjemmet. En Forlængelse af Bårdomshjemmets Vilkaar findes vel stadig i Husbondens og Madmoderens Forhold til de unge i mindre Landbrug — og fandtes ogsaa indenfor Haandværket, da Lærlingen endnu havde Kost og Logis hos Mesteren.

Det var dette Virkelighedens og de haandgribelige Tings faste Fundament, hvorpaa Hjemmenes Betydning og Indflydelse blev grundlagt i gamle Dage. For gennem Arbejdet kommer man naturligt og umærkeligt hverandre nær. Ud af de nære Forhold voksede der jo nok Spændingsforhold og Konflikter, men ogsaa menneskelig Varme og de ældres Indflydelse over de unge. Forældrenes, Læremesterens og Husbondens Ansvar for Børn og Ungdom var i højere Grad noget totalt i denne Hjemmenes Størhedstid end i vore Dage.

Det store Spørgsmaal er nu, om Arbejdets Strøm fra Hjemmet til en Arbejdsplads udenfor har trukket mere med sig end nødvendigt. Har den navnlig trukket Ungdommen med sig ud i en Verden, der ikke har evnet at udkrystallisere virkningsfulde Støttesteder i tilstrækkelig Grad til Erstatning for det forladte Hjem? Utvivlsomt. Saadan gaar det ofte, hvor Strømmen er kraftig.

I Dag er Danmark i Farezonen paa mere end een Maade, og paa sin Vis er der allerede vokset et stærkere og mere enigt og beslutsomt Danmark ud af de strængere Vilkaar. Men faar vi tilstrækkeligt mange af de unge med? Dette Femtedels-Udsnit

af Folket, hvis fysiske og aandelige Kvalitet betyder saa afgørende meget for vor indre Styrke baade i Dag og ad Aare, og som inden længe skal være med til at forme Landet efter dets Traditioner og Aand og bære Tidens Ansvar, selv om ogsaa det bliver sværere.

Jeg tror ikke, Danmark har naaet frem til nogen stærk og afklaret Udformning af sin Ungdoms Placering i den moderne Tilværelse. Arbejdslivets Tilrettelæggelse som Industri har langsomt og umærkeligt anbragt Flertallet af de unge udenfor Hjemmets Rækkevidde, og dermed er Ungdommens Situation ændret, og Mængder af den er ude at svømme paa Tifældighederne, fordi en Tilpasning endnu ikke har faaet Tid til at danne sig. Med Undtagelse af Højskolen, hvor Livet leves intenst mellem unge og ældre, findes der ingen fuldvægtige Erstatninger. Ungdomsforeninger, Kursus og Aftenskolers Forbindelse med de unge er for momentan og sønderdelt til at faa afgørende Betydning, naar der skal pløjes i Dybden.

Hjemmene har derfor visse tabte Omraader at generobre og stadig en ufattelig stor Opgave foran sig. Ikke i det negative at sætte alt for snævre Grænser for de unges Færden, men i det positive at give dem centrale Livsværdier at starte med. Om disse Værdier har deres Rod i en social, en national eller en kristelig Livsanskuelse kommer til at afhænge af Hjemmets Forudsætninger og er maaske underordnet i denne Forbindelse.

Men mange Hjem er bygget paa ny Grund og uden tidligere Tidens faste Traditioner. Umaadelig mange unge faar derfor hele deres Paavirkning, alle deres Ungdomsoplevelser, udenfor Hjemmet i den mangfoldige Verden, der repræsenteres af Gaden, Biografen, Kaffebaren og Danserrestauranten, hvor man for en billig Penge kan faa laaset af for de mere krævende Ting. I og for sig er der jo ikke Spor at sige til, at Ungdom og Letsind følges ad; men de ganske unge kan blot ikke undvære Vejledning og et godt Hjemms Traditioner. Overlades de til sig selv, faar mange af dem paa Kaffebarer og lignende Steder en Værtshusvane, som det kan blive meget svært at komme af med igen.

Det gaar sikkert bedre i de Hjem, hvor man fra de første Aar har lært Børnene at opofre sig for de fælles Tarv i Hjemmet. Alt for mange danske Mødre er i misforstaaet Kærlighed deres voksne, hjemmeboende Børns Tjener. De aner maaske ikke, hvor det er sundt for de unge at børste deres egne Sko og stoppe deres egne Strømper, og at Vaner af den Art kan føre meget mere med sig: Respekt for og Kærlighed til en Mor, hvis Personlighed staar inde for en saadan Tingenes Orden, og i Kraft deraf Lyst til større Ofre af økonomisk og anden Art.

Det er indlysende, at Forældrenes Godhed og Omsorg kan knytte Børn og unge til dem og hjælpe med til at bevare Hjemmenes Indflydelse og Betydning gennem de

første famlende Ungdomsaar. Men det er mindst lige saa sikkert, at Omsorg for Børnenes Velvære ikke er nok. Den Sag, de unge har lært at bringe Ofre, føle Medansvar for, leve aktivt med i, staar paa den anden Side umaadelig stærkt baade i Nutid og i Fremtid.

Hjemmenes Tid er derfor trods alt ikke ude, men ikke mindst i Kraft af Tidens særlige Krav til os alle i høj Grad inde. Vilkaarene er nu saadanne, at det er en Livsbetingelse for os, at alle Kræfter sættes ind for at skabe et stærkt Danmark. De store Landes Magt og Styrke er saa iøjnespringende og saa haandgribelig, at det let kommer til at svimle for os andre. Men vi har ogsaa vor Styrke, og Danmarks maa findes helt og klart i dets Borgeres og dets Ungdoms Dygtighed som Arbejdere og hele menneskelige Lødighed. Kan Tidens Kaar — paa den ene Side Krigen og Militærbesættelsen, paa den anden Fædrelandskærligheden og Samarbejdet — vække Fædrenes og Mødrenes Ansvar til fuld Styrke, saa vokser der et meget stærkt Danmark ud af alt dette.

NORDISK SPROGRØGT

AF FRODE KRISTENSEN

»Vort språgomraade er döende. Det er forbandet trist, men det er en stor tröst, at de efterlevende er ligeglade, ja delvis staa flinende ved dödslejet.«

Sven Clausen i »Nordisk språgpolitik«, 1941.

I 1100-aarene havde folkene i alle de nordiske lande — Island med — samme sprog. I hvert fald var afvigelserne saa smaa, at de var uden praktisk betydning. Siden er opløsningen af dette store sprogomraade uophørligt skredet frem; navnlig i de sidste hundrede aar maa det være gaaet stærkt, for i begyndelsen af 1800-aarene synes folk, som rejste i frændelandene, ikke endnu at have haft synderlig svært ved at forstaa hinandens sprog. I vor tid hænder det endog, at naar folk fra frændelandene mødes, saa griber de til at tale sammen paa et af de store sprog, som en lille brøkdel af folkene lærer i skolerne. Det griner man ad som noget sjovt. Man kan endog opleve, at de, som anvender et fremmed sprog som middel til meddelelse mellem nordiske frændefolk, bryster sig over, hvor fremskredne de er.

Sprogforbistringen i Norden er blevet en alvorlig sag. Sprogforbistringen er et svensk ord, der nu bruges som navn for de voksende sproglige vanskeligheder mellem norsk, svensk og dansk. Og bliver sprogforbistringen ikke standset, vil det nordiske sprogomraade i løbet af nogle slægtled yderligere spaltes i smaasprog, som ikke er indbyrdes anvendelige. De fjernest liggende smaasprog, islandsk og færøsk, er allerede uden for gensidig forstaaelse med det øvrige Norden.

Samme skæbne truer dansk, svensk og norsk, dog først og fremmest dansk. Derfor maa de nordiske lande til at føre en ny sprogpolitik med blik ogsaa mod fremtiden, thi det er vor eksistens, vort liv som selvstændige, selvstyrende folk i fremtiden det gælder.

Allerede vor store naturforsker Hans Christian Ørsted var for 100 aar siden klar over, hvad vej det gik, og gjorde en ikke ringe indsats for at bevare det danske sprogs nordiske karakter og det nordiske sprogomraade.

Det er dog først de senere aar, at et virkelig systematisk forsvar for det nordiske sprogfællesskab er blevet mobiliseret. Hovedmanden for dette er vor landsmand, forfatteren dr. juris *Sven Clausen*. Og han har faaet medkæmpere baade i Sverige og Norge — og efterhaanden ogsaa i Danmark, hvor vi ikke mindst paa det sproglige omraade har hygget os med en bekvem laden-staa-til, bort fra det nordiske sprogfællesskab.

I det følgende gengives nogle af *Sven Clausens* tanker og synspunkter. Meget mere end antydninger bliver det ikke. De — forhaabentlig mange — som vil sætte

sig mere ind i spørgsmaalene, henvises til hans skriftlige arbejder. Først den lille bog »*Nordisk sprogpolitik*« (ASA's forlag 1941, 92 s. kr. 2,—), som giver nogle hovedsynspunkter, dernæst »*Arbok for nordisk målstræv*«, som er udkommet hvert aar siden 1938 (Nyt nordisk forlag), og hvori talrige enkeltproblemer drøftes. Nu er arbejdet taget op paa bredere grund i forbindelse med en række danske fagmænd paa det sproglige omraade, og bag dette staar den nydannede »*Dansk forening til nordisk sprogrøgt*«, hvori man kan blive medlem for 3 kr. aarlig. Endvidere har fagmænd som Wessén og Noreen i Sverige og Seip i Norge ydet bidrag til udredning af spørgsmaalene.

Sven Clausen søger først at klarlægge aarsagerne til sprogforbistringen. Dybest set finder han dem i det nordiske sprogomraades uheldige geografi (meget spredte bygder, skilte af have og øde egne), videre i historiske, politiske og psykologiske forhold. Megen vægt tillægges vor lange politiske forbindelse med Holsten.

Mest sysler Sven Clausen dog med de hindringer, som man praktisk støder paa, saa snart man søger at standse sprogforbistringen. Først kommer han til det resultat, at vort sprogøre ikke er dansk, endsige nordisk, snarere er det tysk, fordi det godtager ord og udtryk som gode og moderne, bare de har lighed med tysk. Dette grunder han bl. a. paa det faktum, at vort sprogøre vrager de nordiske ord og udtryk og giver de unordiske forret i vort sprog. Sven Clausen fører talrige eksempler frem, og enhver vil selv kunne finde mange. Han peger paa, hvorledes avissproget siden 9. april har suget germanismer ind, men saa snart der dukker et nordisk ord som f. eks. alsang op, saa reagerer sprogøret og gnavne folk protesterer; hvorimod man antagelig inden længe vil sige: »Herregud, det gode gamle danske hjemlige ord: Stukas. — Lad os dog være naturlige!« Ingen føler flovhed ved at bruge ikke-nordiske ord, men man generer sig ved ord, som endnu lever i vore dialekter og bruges almindeligt i broderlandene, og som vi straks helt forstaar.

Man kan og skal trodse sit sprogøre! Det er den slutning Sven Clausen kommer til. Eller som et norsk blad formede det i en omtale af Sven Clausens tiltag: »Stöter dit språgöre deg, så riv det av!«

Sven Clausen gaar imod den almindelig populære tale om, at man skal være »naturlig« i sit sprog og skrive som man taler. Naturlig er det som høres oftest. Den stærkeste indflydelse bliver derfor den »naturlige«. Den stærkeste indflydelse har imidlertid ikke været nordisk. Sven Clausen medgiver, at »naturlighed« i skrift og tale kan være æstetisk og komfortabel, men tænker man sagen igennem, er spørgsmaalet, om man er rede til at tage konsekvenserne deraf, nemlig at den stærkeste indflydelse sejrer. Vil man ikke det, maa man gaa den anden vej og skabe en ny naturlighed ved at gøre den nordiske indflydelse til den stærkeste.

Den lydtillempede stavning anser Sven Clausen med rette som en af de største farer for det nordiske sprogomraade og den danske nation. Har man med danskundervisningen paa en højskole at gøre, faar man stedse stillet klart for øje, hvilken forfærdende sprogforbistring en lydtillempet stavning vilde bringe indenfor det danske sprogomraade. Ved gennemsyn af nogle skriftlige opgaver ved prøverne til vinterskolen finder jeg ordene *tak* og *takker* stavet *tarh* og *tagger*, *sikker* stavet *sirger*, *tænke* *tænge*, *selvfølgelig* *seføli*, ubevidste forsøg paa lydlig stavning, varierende efter landsdel og miljø.

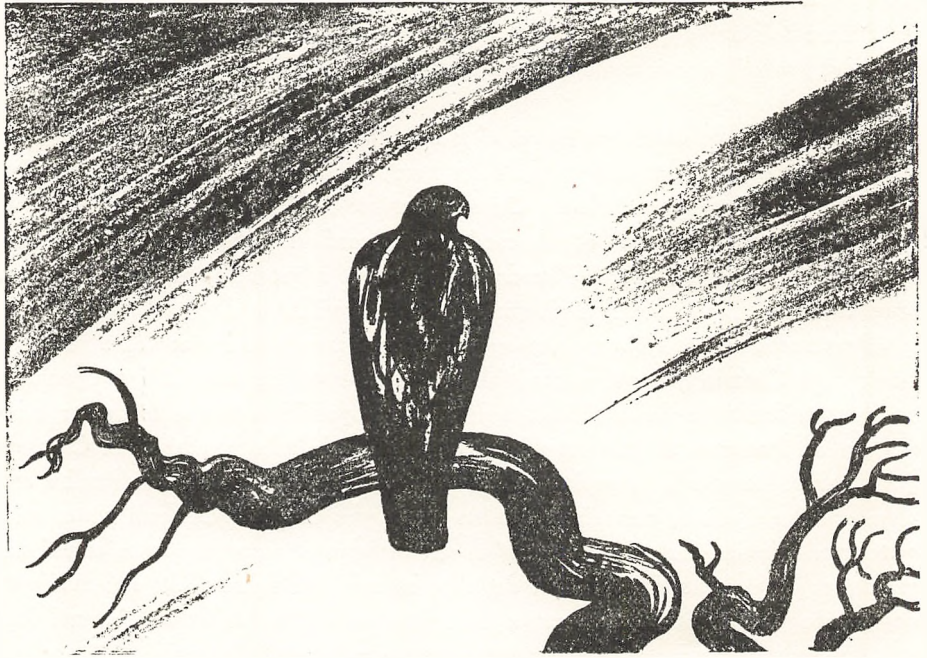
De, der vil have stavningen lempet efter udtalen, gaar gerne ud fra, at man staver hele livet igennem, og at der er en fælles kendt og brugt udtale over hele landet. Virkeligheden er meget anderledes. Og saa skænker de ikke følgerne en tanke. »Vi jyder har mest af alle ret til at tale med om det nordiske språgfællesskab, thi vi har udvist mest språglig disciplin. Vi kunde ha gjort os et uforstaaeligt skriftsprog til eget brug, *men vi vil ikke* av nærliggende grunde. På ingen vilkår.«

Paastanden om, at sproget er en organisme, som maa have lov at vokse naturligt, mener Sven Clausen tjener til at modvirke, at man bruger sin omtanke i spørgsmaalet om sprogets fremtid og lader tilfældigheder, dvs. geopolitikken raade, kort sagt: lader det gaa ad Pommern til. Mere træffende er et andet billede, hævder Sven Clausen: sproget er en losseplads. Lossepladsen forandrer sig ikke indefra efter en forudbestemt plan, som laa i spiren, men efter det som kastes paa den. Og den som kaster mest bestemmer, hvordan den udvikler sig. Men selv om sproget nu ogsaa var en organisme, saa følger det ingenlunde deraf, at det skal have lov at vokse vildt. »Man klipper dog haar og negle paa levende væsner«, man gøder frugttræerne og ved fremavl faar man nye typer af husdyr og planter, som er nærmere det ønskede maal.

Maalet er: bevarelse af det nordiske språgfællesskab og sprogomraade. Dette skulde give retningslinjen for danskundervisningen, og for sprogets brug i det hele. I »Dansk forening til nordisk sprogrøgt«s arbejdsprogram tegnes det saaledes:

- a. Foreningens formaal er at virke for bevarelse og fremme af det danske sprogs nordiske karakter.
- b. Foreningen vil modvirke retskrivningsændringer, som fjerner dansk skriftsprog fra de øvrige nordiske skriftsprog, og vil virke for retskrivningsformer, som giver mere ligeartede ordbilleder.
- c. Foreningen vil arbejde for, at det fælles ordforraad øges, i hvert fald ikke mindskes. Arbejdet skal gaa ud paa at:
 1. holde fællesord i live (herunder dialektord),
 2. optage glemte fællesord, som lever i de andre nordiske sprog,
 3. skabe ligeartede ord for nye foreteelser — og
 4. fremme laan fra de andre nordiske sprog.

Som medhjælp til at naa dette maal tænker Sven Clausen særlig paa skolefolk, journalister, lovgivere, forfattere, oversættere og forskellige faggrupper.

Ernst Hansen.

Ørn.

Skolen først. I tilknytning til en rigsdagsdebat 1938, hvor folketingsmændene Has-
sing-Jørgensen og Vanggaard talte om det nordiske sprogspørgsmaal, giver Sven Clau-
sen et udkast til et hefte, som skulde være hvert skolebarns eje i Norden, et hefte med
oplysninger om udviklingen indenfor det nordiske sprogomraade. Det skal ikke refereres
her. Men alle dansklærere og alle andre, som er interesserede i vort sprog, burde studere
det (Nordisk språgpolitik, side 34—35).

Skolens folk har alle muligheder for at gøre en varig og værdifuld indsats for denne
sag. De arbejder nemlig med dem, der skal føre sproget videre ud i fremtiden, og
som endnu ikke har deres sprog formet. De præger den ny slægts sprog. En forudsæt-
ning derfor er dog, at de er nordisk orienteret, at den nordiske idé har værdi for dem.
»I samme grad som den indstilling vinder fremgang, at Nordens sag er Danmarks sag,
saaledes at følelsen for de andre nordiske lande indgaar som et element i vor nationale
følelse, i samme grad vilde ogsaa den enkelte føle sig forpligtet overfor det nordiske
sprogomraade«, skriver en af Sven Clausens medarbejdere, lektor Aage Bertelsen,
Lyngby.

Mange steder er det vist saadan, at der ligesom mangler nogle salte og vitaminer
i danskundervisningen. I aftenskolerne siges det i hvert fald at være tilfældet, hvorfor
voksne stundom ikke ret bryder sig om undervisningen, der ligger for nær op ad de
første skoleaar. I Sven Clausens arbejder om de nordiske sprogspørgsmaal vilde lærerne
og eleverne med kunne finde et inspirerende stof, en næsten udtømmelig grube, lige-
meget om de er enige med ham eller ej.

Ogsaa pressens folk kunde udrette meget for at bevare og uddybe sprogfælles-
skabet.

»Fra det land, hvor pressen henter sit stof, henter den ogsaa gloser med i sproget«. Af
nordisk stof har der hidtil kun været lidt i dansk presse. De sidste aar før den
nuværende krig fik nordiske forhold og problemer dog en større plads i pressen, og
resultatet var ogsaa et nordisk indslag i sproget, som i nogen grad modvirkede for-
bistringen. Men nu er det atter meget anderledes, og pressen er næppe saa vaagen som
den burde være overfor splittende virkninger udefra.

Oversætterne, mener Sven Clausen, kan særlig tjene det nordiske sprogfællesskab
ved: naar noget nyt kommer frem ude i verden, som endnu ikke har faaet navn hos
os, da at se over grænserne til Norge og Sverige, om det nye har faaet navn dør.
Vigtigt er det, at det faar samme navn over hele Norden. Videre kan oversætterne
altid bidrage til at give ord fra vore frændesprog borgerret i Danmark. Dog uden
overdreven sprogrensning (purisme), som tit har skadet det nordiske sprogfællesskab.
Spørgsmaalet er ikke, hvor ordene stammer fra, men at øge tallet paa fælles ord, helst
praktiske og let forstaaelige. Sven Clausen peger paa, hvordan bibeloversættelsen til

tysk dannede grundlag for det tyske skriftsprog og dermed for Tysklands politiske enhed. I Norden gik det anderledes. Han bebrejder bibeloversætterne, at de bortkaster alnordiske ord, i stedet for at optage flere, men »mange saa helst, at Vorherre skulde tale, som om han havde en cigaret i mundvigen«.

Ligeledes kan forfatterne modvirke forbistringen og gavne sprogomraadet ved at føre ord fra de andre lande og fra dialekterne frem til almindelig brug. Mange ord i danske dialekter hører til højsproget i de andre lande, og i saa fald burde de frem hos os.

En af vejene til bevarelse af det nordiske sprogfællesskab vil være at *give nye ting og foreteelser samme navn over hele Norden*; dette kunde opnaas gennem et sprogudvalg indenfor hver enkelt nordisk organiseret erhvervsgruppe. Som eksempel paa en faggruppe, som ad den vej har naaet positive resultater, fremhæver Sven Clausen farmaceuterne. Gennem et fornuftigt samarbejde siden 60-erne skal de nu over hele Norden i det store og hele være naaet til at bruge de samme fagudtryk og de samme navne for præparater og kemiske forbindelser.

Indenfor hver enkelt faggruppe dannes der særlige fagudtryk og opstaar nye ord; ved et samvirke som farmaceuternes vilde man yde det nordiske fællesskab en særdeles værdifuld tjeneste. Det er politisk og kulturelt vigtige opgaver, som ogsaa maa have interesse for arbejderorganisationerne. Nu i efteraaret 1941 har Danmarks tekniske højskole, Dansk standardiseringsraad, Industriraadet, Dansk ingeniørforening m. fl. institutioner oprettet en *central for nordisk, teknisk terminologi*, som skal søge gennemført ensartede navne paa ting og begreber i teknikkens verden, for at værne om og lette den sproglige forstaaelse i Norden.

Sven Clausen er særlig opmærksom paa *lovgivningens sprogskabende evne*. Mangfoldige fænomener faar deres navn fastslagt gennem lovene. Ved lovenes udarbejdelse kunde der gøres en meget virkningsfuld indsats for bevarelse af sprogomraadet og for fremme af det danske sprogs nordiske karakter ved at vælge de samme gloser for ting og foreteelser som i frændelandene.

En fare for det nordiske sprogomraades fremtid finder Sven Clausen deri, at der ikke findes nogen fælles universitetsuddannelse. En saadan er nok svær at virkeliggøre, fordi det ikke er let at se bort fra indfødsretten som vilkaar for embede. Derimod kunde vel den del af uddannelsen, som ikke tager sigte paa embedseksamen, men paa almindelig humanistisk dannelse, gøres samnordisk. Eller en vis tid af uddannelsen kunde »aftjenes« ved lærdomssteder i frændelandene.

Var Grundtvigs tanke om et samnordisk universitet blevet virkeliggjort for hundrede aar siden, saa havde sprogforbistringen været hejdet, tror Sven Clausen, og han holder paa, at en samnordisk kollegiestad paa folkehøjskolebasis, dvs. uden eksaminer og

med kollegiesamlivet som det væsentlige, vilde standse en yderligere sprogforbistring. Kanske et lidt for optimistisk syn. Men spiser *var* der før. Og noget i den retning kan arbejderorganisationerne for deres del virkeliggøre, om forholdene lempes i lave igen for folkeligt selsvtyre i vore lande. Man det var at foretrække, om det kunde ske paa et bredere grundlag.

I mange smaa men praktisk nyttige ting maa de nordiske folk lempe sig efter hinanden for at bevare sprogfælleskabet og styrke sig selv. Fra dansk side maa vi give afkald paa vor nuværende brug af store bogstaver, som vi for nogle faa slægtled siden fik fælles med tysk. De nordiske lande maa enes om et fælles alfabet. Vi kan godt gaa over til at bruge å som i norsk og svensk i stedet for vort aa, til gengæld kunde svenskerne maaske gaa over til at bruge vore æ og ø i stedet for deres ä og ö, ligesom vi fra alle sider maa godtage former for stavning, som tjener til at give ordbillederne i de nordiske sprog et mere ensartet udseende. Dette er smaating, vil nogle mene. Ja, men væsentlige ting i praksis, fordi uligheden i de mange smaating tilsammen gør de nordiske sprog fremmedartede for hinanden, til ubodelig skade for læsningen af hinandens litteratur og presse.

Ligeledes maa vi f. eks. ikke i bekvem kortsynethed afskaffe det stumme h i ord som hjem, fordi h-et hører med i baade udtale og stavning af dette ord i de andre nordiske sprog, jydsk med. Tilsvarende maa gælde hvert af de andre sprog, at de ikke maa bortkaste bogstaver, som maaske er stumme dér, men lyder med i frændesprogene. Hvis stavningen derimod i hele det nordiske sprogomraade slæber rundt med bogstaver eller endelser, som overalt er bortfaldet, eller som man kan enes om at opgive i hele sprogomraadet, saa lad dem falde, om ord og sprog derved bliver enklere og lettere. Men i alle reformer maa hele det nordiske sprogomraade holdes indenfor synskredsen. Disse ting kan ogsaa synes smaa, men de er dog vigtige. Voksne folk læser nemlig i billeder. Skriftsproget vender sig til synsansen. Det er øjnene, man læser med, ikke ørerne. Det er afgørende at øjet straks møder ordbilleder, som ikke afviger for meget fra det tilvante. Unødige uligheder i sprogenes ordbilleder skader sprogfælleskabet.

I det arbejde som nu er i gang for at bevare det danske sprogs nordiske karakter og tjene det nordiske sprogfælleskab, hvilket ogsaa vil sige nordisk fælleskab paa andre omraader, politiske og økonomiske, i det har Sven Clausen været primus motor. Hans tiltag for at hejde sprogforbistringen har været baaret af en glød og tro, en friskhed og kloghed, som river andre med sig, stundom ved at irritere dem. Nogle har reageret mod, hvad man opfattede som overdrivelser. Han overdriver i hvert fald ikke, naar han siger, det »tykkes mig selvklart, at jeg har gjort ret i at påtvinge almenheden et spørgsmål, der var så nærliggende som vort sprogs kapacitet og fremtid«. Stillingen,

som den har set ud for ham og flere, tegner han saaledes: »Når man deltar i et av de nordiske stævner som fordum var så hyppige kommer man iblandt til at tænke på hin fest i Coblenz. — Medens dansen gik lystigt og alle var glade, brast de rådne gulvtiljer og hele menigheden styrtede ned i latrinkulen som lå under riddersalen. Således slider vi i Norden på det gulv, der samler os, nemlig språgfælleskapet eller språggemenskapet, og nedenunder ligger sprogforbistringen parat til at opsluge de glade festdeltagere.

Thi ingen tænker på at vedligeholde gulvet.«

Nu er det ved at gaa op for folk, at gulvet — sproget — skal vedligeholdes og bedres. Det er en væsentlig del af grundlaget for vor selvstændige eksistens ud i fremtiden. Derfor: Nordisk sprogrøgt!

INTRODUKTION TIL KRAGLUND

AF ERIK HAUERSLEV

Det var en mørk Novembemat i Aaret 1286, at en Skare Ryttere hastede mod Skanderborg. De kom fra Finnerup Lade, hvor de havde øvet et af de kendte politiske Mord i Danmarks Riges Historie, Drabet paa Erik Klipping. — Mørk Nat og mørk Handling. — Hestene fik Lov at strække ud. Mændene vidste, at deres Ugerning havde Fredløshed til Følge, og det gjaldt om at bringe sig i Sikkerhed, inden Begivenheden blev kendt. Dog rastede de en kort Stund i de skovklædte Bakker lidt Nord for, hvor Byen Hammel nu ligger, hvor en Kildes liflige Rislen fristede baade Heste og Ryttere. Men kun kort var Rasten. Frygten og Uroen drev Mændene videre, og snart efter lød Hovenes hule Tramp paa den frosne Jord i det Fjerne. Den vinterlige Nattetilhed sænkede sig atter over de store, tætte Skove. Kun Kilden rislede uforstyrret videre. Men fra nu af kom den til at bære Navn efter den ilsomme Skares Anfører: Marsk Stig.

Saaledes ved Sagnet at berette om et Kildevæld, der rinder midtvejs mellem Frijsenborg Slot og dets Overførsterbolig Kraglund, hvor Esbjerg Arbejderhøjskole nu har slaaet sine Teltpæle op efter paa Zigøjnervis at have ført en omflakkende Tilværelse, siden Besættelsen af vort Land skete.

I Sverige har man et Mundhed, der siger, at da Vorherre skabte Smaaland, skabte Fanden Skaane. Denne Sammenligning kan udmærket anvendes paa Egnen omkring Kraglund sammenholdt med Omgivelserne ved Bramminge Hovedgaard, hvor Skolen havde haft til Huse det foregaaende Aar. Bramminge Hovedgaard ligger i en vestjysk, flad og noget forblæst Egn, hvor der er langt mellem Husene og endnu længere mellem Kroerne. Og selv om disse ikke dominerer Landskabet omkring Kraglund, er Egnen til Gengæld blandt de skønneste, man kan finde i vort Land.

Det maa siges om Grundlæggeren af det Frijsenborgske Gods, Mogens Frijs, at han i bedste Forstand har været sig sine Handlinger bevidst, da han i 1661 villigt afstod 8000 Tønder Land Jordegods i Skaane, som kom til at indgaa i den Erstatning, Sverige skulde have til Gengæld for Afstaaelsen af Bornholm, for i Stedet at faa tilsvarende Arealer i Midtjylland omkring sin Fædrenegaard, Fauerskov. Det blev da Danmarks største Gods gennem Aarhundreder; mod Nord begrænset af Randers, mod Syd af Horsens og strækkende sig fra Kattegat til langt ind mod Jyllands Midte. Omkring 1815, da Frijsenborg Grevskab stod paa sin Magts Tinde, omfattede det et Areal paa ca. 8 Kvadratmil og vurderedes til 6000 Tønder Hartkorn. Desuden ejede det 15.000 Tønder Land Skov og 42 Kirker. I Tyvene i

dette Aarhundrede var disse Tal svundet ind til 2200 Tønder Hartkorn, 4512 ha Skov og 30 Kirker, og de er noget mindre i Dag.

Men Historien om den Jord, hvorpaa Frijsenborg og Kraglund ligger, gaar endnu længere tilbage end til Mogens Frijs' Tid. Man ved, at der paa det Sted, hvor nu Frijsenborgs Renæssancetaarne glimter over Skovbrynet, i Middelalderen laa en Landsby, Jernit. Her var i det femtende Aarhundrede en adelig Sædegaard, som tilhørte en paa den Tid kendt jysk Adelsslægt Kalf. Jernitgaard blev i 1583 mageskiftet mellem Kongen, der nu ejede den, og hans »Mand og Tjener« Valdemar Parsberg, som da fik Jernit med Tilliggende, og den lille By blev nedbrudt. Men selv med det kunde Parsberg ikke lade sig nøje. Som for saa mange af hans Standsfæller i baade Ind- og Udland betød Jord Position, og derfor benyttede han Lejligheden, naar den gaves, til at inddrage Bøndergaarde under Jernitgaard — eller Frisenborre, som den nu kom til at hedde. Men dette til Trods formaaede den Parsberg'ske Slægt ikke, da Svenskekrigens Hære som en Flod gik over Danmark med Hungersaar i sit Spor, at holde det fædrene Gods oven Vande. Bundforgældet maatte han i 1660'erne sælge det til Mogens Frijs.

Som den frijsenborgske Jord i Aarhundrederne voksede, blev Slottet af samme Navn mere og mere imponerende. I Dag staar det med sine halvfjerdehundrede Værelser tomt de ni Tiendedele af Aaret, idet den nuværende Ejerinde, Inger Frijs, er gift med Grev Wedel til Wedelsborg og bor der. Men før den sidste Greve, Mogens Frijs, i 1923 døde, var her et afgjort Centrum i dansk Adelsliv. Som gamle Mennesker i Hammel med et dybt Suk kan sige om den svundne Herlighed: Det var et helt Hof. Og Vendingen overdriever ikke. Slottets Sale var det meste af Aaret befolket med Repræsentanter for det blaa Blod. Den danske Kongefamilie var hyppige Gæster. Ligesaa den svenske Konge, før han kom paa Tronen. Ogsaa den engelske Konge, Kong Edward, har besøgt Frijsenborg, og man fortæller, at da Talen engang faldt paa Aarhus, henkastede Kong Edward: Naah, er det den lile By ude paa den anden Side Hammel! — Naar man havde saa fine Gæster, gik man gerne paa Jagt. I de udstrakte Skove fandtes Vildt af mange Slags, som frembød rige Muligheder for en dygtig Skytte. Man hægede ogsaa derfor om Skovene. Og Kraglund var Nerven i denne Del af Godsets Drift. Herfra lededes de mange Mænd, der havde deres Dont i Skovene: Skovvidere, Skovfogeder, Skovløbere, Skovarbejdere og Skytter, der kunde bære saa fine Betegnelser som Revierjægere, ligesom Forpagtergaarden, der er Kraglunds nærmeste Nabo, blev administreret herfra, idet dens Overskud udgjorde en Del af Overførsterens Løn.

Det nuværende Kraglund blev bygget 1885 og har i den forløbne Periode — indtil Overførsterstillingen blev ophævet — huset Overførstere, hvis Navne er godt

kendte i det danske Land. H. P. Winge, der var Overførster fra 1875 til 1913, var saaledes en meget anerkendt faglig Dygtighed. Under hans Ledelse blev Forstarbejdet drevet under saadanne Former, at dets Virksomhed har spillet en betydelig Rolle i Udviklingen af vort Lands Skovbrug. Den sidste Overførster, Moldenhauer, der døde i 1939, var foruden som Forstmand kendt for sin Deltagelse i det offentlige Liv, hvor bl. a. Dansk Arbejdsgiverforening lagde stærkt Beslag paa hans Arbejds-kraft — en Periode som Næstformand.

Men da Moldenhauer døde, ophørte ogsaa Overførsterinstitutionen. Det store Hus — vældigt til en enkelt Familie — kom til at staa tomt. Støv og Spindelvæv bredte sig inde, og ude fik den store Have, der allerede de sidste Aar, mens Overførsteren levede, havde faaet Lov til at passe sig selv, Tid til at gro helt til. Denne Tornerosesøvn varede lige til for et Par Maaneders Tid siden, da en Stab af Haandværkere og Skovhuggere tog til at hamre og save, og Skovøksens blanke Æg med korte Smæld bragte Træer til bragende at segne. Atter blev Kraglund befolket, men nu af glad Højskoleungdom, der synes at trives saa godt som tænkes kan, og som ogsaa har alle Forudsætninger for at gøre det.

Hurtigt er vi kommet ind i de Vaner og Skikke, der er Højskolen egen. Og er vi blevet trætte af de mange indendørs Sysler, trækker vi i den svære Sweater og de tykke Sko, og saa gaar Turen — enkeltvis eller i Flok — ud i den skønne Natur, der ligger lige uden for vor Dør, i et Terræn, der rummer de rigeste Muligheder for Kombinationer af Ture og Udflugter af enhver Art.

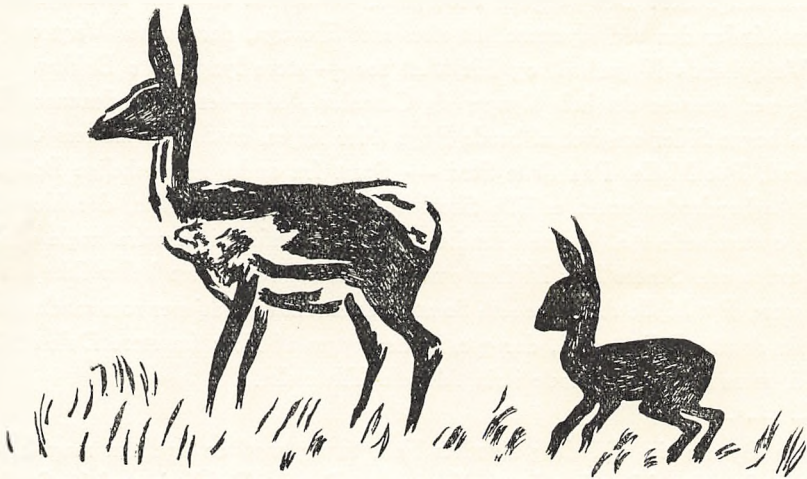
I Egnen omkring Kraglund centraliseres paa sin Vis det jyske Landskabs Ejendommeligheder: Den østjyske Frodighed, — omend en Tone alvorligere stemt, end man finder den ved Kysterne; en storslaaet Skovegn, der danner Vagt og Væm mod Vestjyllands Nøgenhed, og lidt Vest for — store lyngklædte Bakker.

Og ned gennem det hele slynger sig Granslev Aa — et af Gudenaens Tilløb — paa begge Sider omgivet af brede Enge. Her ligger, en Snes Minutters Gang fra Kraglund, Pøt Mølle. Paa dette Sted — fjernt fra andre menneskelige Boliger — har i Aarhundreder været et lille Skovløberhus og en Vandmølle, der blev drevet af den opstemmede Aa. Ligesaa fandtes et Ferskvandsfiskeri, hvorfra nogle af Damene endnu ses. Senere blev Møllen omdannet til Savværk, men heller ikke det eksisterer mere. Pøt Mølle drives nu som Sommerrestaurant og indtjener som saadan, takket være sin skønne Beliggenhed, der gør, at den søges af Folk fra store Dele af Midtjylland, mere end nogen Sinde i sin tidligere Tilværelse.

Som Byen i sin Tid drog Landets Folk til sig med en ligefrem magisk Kraft, drager med samme Magt Landet og Naturen nu Byernes Befolkning ud fra Stenbroen,

naar som helst Lejlighed gives. De maa — og de bliver — begejstret for Egnen omkring Kraglund, hvadenten de en Morgen kommer fra en af de stejle, skovklædte Bakker og pludselig — ved en af Stiens Drejninger — nedenfor sig ser Dalen med Aa og Enge, kranset af Skove, ligge udbredt, glimtende hvid, dækket af Rimen. Store Flokke af sortbroget Kvæg kaster lange, skarpe Skygger paa det hvide Dække og tegner ejendommelige Kontraster. Eller de kommer en Aften, naar Solen staar lavt i Vest og spiller paa Træerne i deres Efteraarsskrud, paa de mørke Graner og de dystre Fyrre, de nøgne Lærketæer og de brungule Birke. Saa overgiver man sig paa Naade og Unaade.

Og vaagner man op til en Dag og opdager, at Sneen i Nattens Løb har bredt sit store, tyste Tæppe ud over Landet, er det hele som et Eventyr. En, der har været i Schweiz, genfinder det pludseligt her; en anden hævder, at det er Värmland om igen, og en tredie, som en Vinter har opholdt sig i Thüringen, drømmer om Wartburg- og Tannhäuser-Egne. En kort Stund kan de være uenige og ivrigt diskutere, hvem der har Ret; men snart bliver de tavse: Naturen fanger dem ind. Og i deres stille Sind gør de op. Det er alligevel Danmark, fuldt og helt — og det er deres.

KRIGSTIDENS ARBEJDSFORHOLD I DANMARK

AF KAJ BUNDVAD

A. O. F. har udsendt en ny Materialesamling: *Krigstidens Arbejdsforhold i Danmark*. 169 Sider. Pris 2,50 Kr. — Kaj Bundvad giver her en Omtale af Bogen.

Indledning.

I vanskelige Tider samler en Nation sine Kræfter om det ene, at holde Nationen oppe. Gennem Staten, det centrale Organ i en Nation, søger man at holde ydre og indre Kræfter i Ligevægt til mindst mulig Skade for den enkelte. Der er forskellige Maader for Staten at koncentrere sin Magt paa. Det kan ske ved, at Staten ved Hjælp af egne Organer giver detaljerede Bestemmelser gældende for Borgerne. Men det kan ogsaa ske ved, at Staten indleder et Samarbejde med de af Borgerne dannede Organisationer, saaledes at Bestemmelser og Love bliver til ved en Vekselvirkning mellem Lovgivning og Interesseorganisationer. Den sidstnævnte Maade har man valgt i Danmark, hvilket naturligvis beror paa vor demokratiske Samfundsbygning og paa, at de enkelte Interesseorganisationer ikke alene føler sig ansvarlige over for deres Medlemmer, men ogsaa for hele Samfundets Ve og Vel.

Denne Fremgangsmaade i Lovgivningsarbejdet, hvor Staten giver Rammen for Lovbestemmelserne, men ellers overlader til de af paagældende Lovgivning berørte Interesseorganisationer at fylde Rammen med Særbestemmelser afpasset efter Erhvervslevets særlige Forhold, giver naturligvis Interesseorganisationerne en ny og ansvarsfuld Plads i Samfundsmaskineriet. Først skal Lovgivningen formes og derefter føres ud i Livet, hvilket ofte sker ved Organisationernes Hjælp, eller direkte ved, at Organisationerne administrerer Bestemmelserne gennem særlig valgte Nævn og Kommissioner.

Det er naturligt og nødvendigt, at Organisationerne udøver deres Indflydelse paa Lovgivningen og i Udvalg og Kommissioner gennem deres ansvarlige Ledere. Under normale Forhold volder det ingen Vanskeligheder. Alt udvikler sig i rolige og langstrakte Svingninger, og der er Tid til for Menigmand at »følge med Tiden«, den enkelte Lov, den enkelte Bestemmelse bundfælder sig efterhaanden i Bevidstheden. Aviser, Tidsskrifter, Møder, Oplysningsvirksomhed, alt hjælper med her. Men i Krigstider, hvor Love og Bestemmelser er mange, og hvor Billedet ofte skifter, kan det ofte knibe med helt at forstaa, hvad der foregaar.

Fagbevægelsen møder her særlige Vanskeligheder. Ikke derfor, at Fagbevægelsens Medlemmer fatter tungere end andre Organisationers Medlemmer, men fordi der paa Arbejdslivets Omraade er sket Forandinger, der strider mod tilvante Forestillinger, og fordi Fagbevægelsen som Organisation er bygget op med Myndighed og Bestemmelses-

ret hos Medlemmerne. Myndigheden er nu i mange Forhold flyttet over til Lederne, hvilket godt kan give en Følelse af Afstand mellem Lederne og Mændene paa Arbejdspladsen. Det maa derfor hilses med Glæde, at A. O. F. har ladet De samvirkende Fagforbunds daglige Ledelse udarbejde en Materialesamling, »Krigstidens Arbejdsforhold i Danmark«, der omtaler en lang Række af de Forhold og Bestemmelser, som optager den aktive Fagforeningsmand. Forfatterne til Bogen er Laur. Hansen, Ejler Jensen, Einar Nielsen, Ernst Berg og Henry Grünbaum. Bogens enkelte Afsnit hedder:

- 1) Den faglige Situation 1939—40.
- 2) Lov om Arbejdsforhold.
- 3) Den faste Voldgiftsret under Krigen.
- 4) Den faglige Situation 1940—41.
- 5) Lov om Forbud mod Overarbejde.
- 6) Arbejdsfordelingsloven.
- 7) Lærlingeforhold.
- 8) Arbejdsløshedslovgivningen under Krigen.

Lad os se lidt paa de enkelte Afsnit:

Den faglige Situation 1939—40.

I dette Afsnit fortælles først om Arbejdere og Arbejdsgiveres Reaktion over de Problemer, man ventede maatte rejse sig paa det lønmæssige Omraade i Forbindelse med den nye Storkrig. Som bekendt resulterede Forhandlingerne i Overenskomst af 3. Oktober 1939 om Dyrtdstillæg. Denne Overenskomst, der blev sat ud af Kraft ved Lov om Lønstop, synes for den uindviede allerede nu at være et Stykke Historie. Saaledes forholder det sig imidlertid ikke. Paa denne Overenskomsts Grundlag baseres en Mængde af de senere Aftaler, ligesom ogsaa Arbejds- og Forligsnævnets forskellige Kendelser bygger videre paa denne Overenskomsts Grundsynspunkter. Dertil kommer, at det i Overenskomsten nævnte Overenskomstnævn stadig består og udøver sin Virksomhed i Tilknytning til Arbejds- og Forligsnævnets Afgørelser.

Overenskomstnævnet har i Tilslutning til Aftalen af 1939 afsagt mange interessante Kendelser, hvis principielle Karakter bevirker, at de i Dag er normgivende med Hensyn til hvilke Omraader og Personer, der omfattes af Dyrtdsordningerne. Man fristes til her at drage Sammenligning med Den faste Voldgiftsrets Kendelser om Septemberforligets Fortolkning. Bogen refererer en Del Kendelser, der viser os, hvorledes Dyrtdsordningen skal forstaas for mange forskellige Løn- eller Erhvervsomraader. Herefter følger Betragtninger om Angrebene paa Dyrtdsordningen. Da Begivenhederne den 9. April indtraadte, tog Regeringen Sagen op og vedtog en Serie Kriselove, bl. a. Lov om Lønstop.

Ogsaa Landarbejdernes særlige Forhold tages op til Behandling. Bogen refererer Forhandlingerne Fase for Fase. Som bekendt sluttedes Sagen ved en tvungen Voldgift,

hvis Kendelse lønmæssigt satte Landbrugets Arbejdere i 2. Klasse. Ogsaa Søfolkens særlige Krigsrisikotillæg omtales, og Overenskomsten gengives.

Loven om Arbejdsforhold.

Gennem flere Aar har Staten grebet ind i Arbejdsforholdet, naar Mægling svigtede. Staten har op gennem 30'erne paataget sig økonomiske Opgaver, og disses Løsning hindrede Interesseorganisationernes frie Udfoldelse. Da Krigen kom, skærpedes denne Udvikling, og det blev klart for Arbejdere og Arbejdsgivere, at de i hvert Fald for en Tid maatte finde nye Aftaleformer, der ikke indeholdt Gnist af Trusel om Arbejdsstandsning. Parterne enedes om et Forslag, der sendtes til Rigsdagen, hvor det efter grundig Bearbejdning stærkt ændret blev vedtaget som Lov om Arbejdsforhold. Naar Parterne selv ønskede at fremsætte Forslag til en Ordning, de principielt var imod, beror det paa, at de gerne ønskede en Ordning, der længst muligt bevarede Parternes Indflydelse. I dette fulgte Rigsdagen Parterne.

Strejker og Lock-outer er forbudt. Iøvrigt bygger Ordningen paa Parternes Medvirken og Selvbestemmelse saa langt som Forholdene betinger. Kan en Overenskomstsag ikke løses ved Partsforhandling, gaar den til et Fællesudvalg bestaaende af Parternes Repræsentanter (80 pCt. af Sagerne løses her), Resten gaar til Arbejds- og Forligsnævnet. Her har Parterne ogsaa Repræsentanter, der søger en Løsning uden Indblanding af Formandsskabet (60 pCt. af Resten af Sagerne løses her). Resten gaar til Formandsskabets Afgørelse. Dette bestaar af 3 af Kongen valgte Medlemmer, og disse udgør i Realiteten en tvungen Voldgift. Som det ses, har Parterne Hovedindflydelsen paa deres egne Sager.

Imidlertid gør en Række særlige Forhold sig gældende. Hvis et Omraade ikke er dækket af Overenskomst, indankes Sagen for et Tremandsudvalg, der afgør, om Sagen kan gaa til Arbejds- og Forligsnævnet. Efter Revision af Loven er det bestemt, at Strejkeret haves, hvis Tremandsudvalget afviser en Sag.

Bogen giver en fyldestgørende Forklaring paa de mange forskellige Sagers Behandling ved de forskellige Instanser og gør ogsaa Resultatet af 1 Aars Virksomhed talmæssigt op. Ogsaa de Ændringer, Arbejdere og Arbejdsgivere havde ønsket, er omtalt og kommenteret. Det paagældende Afsnit giver en Mulighed for at følge enhver tænkelig Sags Behandling gennem alle Instanser. Godt saaledes, da disse Forhold kun behandles af Inderkredsen i Organisationerne.

Den faste Voldgiftsret under Krigen.

Det er klart, at ogsaa Den faste Voldgiftsret har maattet beskæftige sig med en Række Sager, der har Relation til de af Krigen skabte Forhold. Ved Kendelse har

Retten tidligere fastslaaet, at en Overenskomst gælder til ny er aftalt, eller til en af Parterne har frigjort sig ved Kamp. Da Kamp er forbudt, maatte en ny Løsning findes, og Retten kom da til det Resultat, at en Overenskomst er udløbet, naar Gyldighedstiden er omme, selvfølgelig efter behørig Opsigelse. Dette skabte det uheldige Forhold, at Løn- og Arbejdsforhold var udenfor Aftale, indtil Nævnet havde talt. Ved Revision af Lov om Arbejdsforhold bestemtes det derfor, at udløben Overenskomst gælder, til Nævnet har talt, forudsat dog, at Sagen straks indbringes for Nævnet. En Række andre Kendelser, der handler om specielle Forhold fremkaldt af Krigen og dens Følger: Mørklægning, Arbejde for Værnemagten, Vagttjeneste m. m., er omtalt.

Den faglige Situation 1940—41.

Da Lønstop var gennemført, og Priserne fortsatte deres Stigen, gennemførtes paa Rigsdagen den 23. September 1940 en Lov, der gav Lønninger under en vis Højde et Tillæg. Med denne Lov var egentlig fastslaaet, at Lov om Lønstop maatte vige Pladsen for en Ordning med stigende Løn eller rettere sagt med højere Dyrtidstillæg. Dette blev da ogsaa Resultatet, da Sagen kom til Formandsskabets Behandling. Formandsskabet havde ønsket at rette en Henvendelse til Regeringen angaaende Kronehævning, men da Tidsfristen for Kendelsens Afsigelse herved vilde være blevet overskredet, protesterede D. s. F. herimod. Kendelsen, der afsagdes den 4. Marts 1941, gav Arbejderne Tillæg, der svarede til ca. Halvdelen af de stedfundne Prisstigninger.

Der findes i Kendelsen en Ventilbestemmelse, der i August 1941 skulde give Lejlighed til fornyet Prøvelse, hvis Priserne fortsat steg. Da Priserne fortsatte deres Vej opad, benyttede Arbejderne Ventilbestemmelsen og indankede Sagen for Nævnet. Stor var Bestyrtelsen, da Kendelsen ikke gav Løntillæg, men dikterede Lønstop. Det er helt umuligt at forstaa Ventilbestemmelsen i Kendelsen af 4. Marts anderledes end som et Tilsagn om i hvert Fald at føre Tillægene op til ca. Halvdelen af Prisstigningerne. Arbejdernes Reaktion kom omgaaende; en Henvendelse til Regeringen indeholdende de berømte 7 Punkter blev afsendt. Resultatet ses allerede i flere af de Forslag, som Rigsdagen i denne Samling har beskæftiget sig med.

Lov om Forbud mod Overarbejde.

Loven er fra 1937, fornyet 1941 med Gyldighed til 1. April 1942. Egentlig burde Loven hedde: »Lov om Afspadsering af nødvendigt Overarbejde«, fordi Loven ikke ubetinget forbyder Overarbejde, men forlanger, at Overarbejde kun maa udføres, naar det er nødvendigt, og det skal da afspadseres. Loven er en Rammelov paa nogle faa Paragraffer. Det tilkommer saa Arbejdslivets Parter at bringe den til praktisk Udførelse. Det maa nødvendigvis være saaledes, da Arbejdslivet har saa mange

Nuancer, og Fagenes Forskelligheder er saa store, at faste Bestemmelser vilde virke som en Spændtrøje. Resultatet afhænger altsaa af de ifølge Loven nedsatte Udvalgs Arbejde og Forstaaelse af Forskellighederne. Det tyder paa, at Loven virker godt. En Del Overtrædelser finder Sted, men her er det særlig de uorganiserede Arbejdsgivere der brillerer. Afspadsering skal finde Sted, og her er et stort Omraade for Aftaler, da Afspadseringsreglerne maa tilpasses Erhvervets særlige Forhold. Opsamlingstiden kan varieres fra 8 Dage til 6 Maaneder, og Afspadseringstiden kan variere fra Dage à 8 Timer til Uger à 48 Timer.

Der kan ogsaa gives Dispensation fra Loven, naar særligt presserende Arbejde skal udføres, eller hvis Arbejdsløsheden i et Fag falder til en bestemt fastsat Størrelse (Metalindustrien 8 pCt.). Efter 9. April skabtes en Række nye Problemer, da Værnemagten skulde have store Arbejder udført og i stor Udstrækning benyttede sig af Overarbejde uden Afspadsering. Dette Problem er nu løst derhen, at ogsaa Overarbejde udført for Værnemagten skal afspadseres.

Arbejdsfordelingsloven.

Arbejdsfordelingsloven er en Del af Kriselov-Komplekset af Maj 1940. Den skal søge at »strække« Arbejdet ved nedsat Arbejdstid. Derved holdes flere i Arbejde. Loven har Skavanker, særlig derved at den rammer enkelte og er frivillig. Loven hviler altsaa paa Frivillighedens Princip, og den søges ført ud i Livet af et 7 Mands Udvalg med 3 Mand fra Arbejderne, 3 Mand fra Arbejdsgiverne og 1 Mand fra Arbejdsministeriet. I Praxis arbejdes der paa den Maade, at hvert Fagomraades Arbejdere og Arbejdsgivere søger aftalt en Rammeoverenskomst med Eksempler paa, hvordan man kunde tænke sig Ordningen for deres særlige Omraade. Derefter søger den enkelte Arbejdsplads den af de nævnte Ordninger, der bedst passer, gennemført. Alle Ordninger skal godkendes af 7 Mands Udvalget. For præsteret Ledighed ved Arbejdsfordelingen ydes en Godtgørelse svarende til, hvad en Arbejdsløs i Faget kan oppebære i Understøttelse.

Det vil føre for vidt i Enkeltheder at referere dette Afsnit. Men lad mig lige nævne, at der findes Omtale af Arbejdsfordelingens Forhold til: Lærlingene, Ferien, Overarbejde, Standsning af Arbejdet, Fritimer, Overgang til Arbejdsløshed, Nedsættelse af Arbejdstiden, Lønskatten, 26 Ugers Bestemmelsen, Sygdom m. m. Ogsaa Statistik findes her, over Antal deltagende Arbejdere og over arbejdsfordelte Timer. Desværre savnes noget tilsvarende i de andre Afsnit.

Lærlingeforhold.

I dette Afsnit er først gjort Rede for de væsentlige Forskelligheder fra den gamle Lov af 1921. Ændringerne er samlet i 4 Punkter, der kort refereret indeholder føl-

gende: 1) 14 Dages Ferie med Løn. 2) Foruden Skoleundervisning skal Mesteren betale Undervisningsmateriale. 3) Foruden Sygekassekontingent skal Mesteren betale Invalideforsikringspræmie. 4) Lærlingenes Deltagelse i Dagskole uden Afkortning i Løn, hvis Mesteren bor indenfor 10 km fra Undervisningsbyen. Derefter omtales det nye med Organisationernes Inflydelse paa Lærlingeforholdet ved Nævn og Kommissioner. I hvert Fag eller for hvert Fagomraade oprettes faglige Udvalg, hos hvem Ret til Aftaler om Lærlingeforhold og løbende administrative Opgaver hviler. Foruden det overordnede Lærlingeraad er der i hvert Fag Svendeprøvekommissioner. Gennem disse forskellige Organer administreres Loven.

Læretiden varierer fra Fag til Fag, dog kan det som Hovedregel siges, at store Afvigelser fra tidligere Tidens Forhold findes ikke. Mestrenes Skræk var ubegrundet. Ogsaa Svendene vilde have Lærlingenes Uddannelse saa god som mulig. Med det for Øje foretages Undersøgelse af de enkelte Lærepladsers Mulighed for fornuftig Op-læring. Findes en Virksomhed uegnet, lukkes for Tilgang af Lærlinge. Lærlingelønnen fastsættes om nødvendigt af særlige Lønnævne. Lønnen er steget lidt. Gennemsnit før Loven 9,05 Kr., efter Loven 10,94 Kr. pr. Uge. Ogsaa Overarbejde, Dyrtidstillæg og Arbejdsfordeling er behandlet i dette Afsnit. Det kan ellers siges, at det gaar langsomt med at føre Loven ud i Praksis. Parterne lempet sig frem, ligesom bange for at gøre Skade.

Arbejdsloshedslovgivningen under Krigen.

Med Krigenes Udbrud maatte der baade for Medlemmer af Arbejdslosheds-kasserne og for Kasserne som saadan opstaa Vanskeligheder. Prisstigningerne og den stigende Arbejdsloshed medførte forøgede økonomiske Byrder. Det blev derfor nødvendigt, at Lovgivningsmagten traadte hjælpende til. Hjælpen blev ydet, dels til den enkelte, dels til Kasserne. I 2 Afsnit gennemgaas disse Ydelser med deres Forskel-ligheder fra Lov til Lov. For Ydelsen til den enkelte gælder, at man har søgt at følge Svingningerne i Priserne, indtil Lønnen blev stoppet. Understøttelserne skal staa i et vist Forhold til Arbejdsfortjenesten i Faget. For Kasserens Vedkommende gælder, at Lovgivningen har søgt at vedligeholde denne Hjælp til Selvhjælp ved Tilskud til nødstedte Kasser og ændrede Tilskudsordninger, saaledes at den enkelte og Kassen ikke udpumpes. Afsnittet indeholder iøvrigt mange Oplysninger om Satserne for Understøttelse og Ydelserne til Kasserne. Til Slut findes en kort Omtale af Ændringer i Lov om Arbejdsanvisning. Det er det saakaldte 3 Mands Udvalg — i Byerne 5 Mands Udvalg — der omtales. Der mangler her nogle Oplysninger om disse Udvalgs Arbejdsresultater.

Kritik.

Først bør det siges, at denne Materialesamling er bedre end sine Forgængere — Fagbevægelsen og de økonomiske Problemer — Danmarks Erhvervsliv — derved, at Gentagelser fra Afsnit til Afsnit er undgaaet. Der er en klar Linie i Bogens Indhold, maaske beroende paa, at det forskellige Afsnit er beslægtede, hvad Indhold angaar. Dog kunde en Ændring i Afsnittenes indbyrdes Placering være gavnlig. Naar der udarbejdes Studievejledning, hvilket forhaabentlig vil ske, kan Omplacering der finde Sted. Visse Steder savnes Kommentarer; man faar Indtryk af Beretning. Det havde været paa sin Plads, om man havde taget med f. Eks. Ideen om at lade Staten overtage Lønfastsættelsen og kommenteret det. Eller f. Eks. en Omtale af de mange Angreb paa Lærningeloven og Arbejdsløshedsloven og i Forbindelse dermed nogen Statistik til Bedømmelse af Kritikken. I det hele taget mangler Bogen statistiske Oplysninger, bortset fra det, der findes under »Arbejdsfordelingen«. »Tal er tørre og bør derfor undgaaes«, siger man gerne. Javel, men sammensatte Tal i Tabeller eller Kurver er Billeder til Vurdering, og i Studiekredse er disse af stor Værdi.

Afslutning.

Denne Anmeldelse kan kun være kort refererende i Forhold til det Væld af Oplysninger, Bogen giver. Det gælder meget om at faa den spredt ud til saa mange Organisationsfolk og andre Borgere som muligt. Afstanden mellem Ledeme, deres Arbejde og den menige Mand bliver kortere. Man forstaar, at Lederne virker i Overensstemmelse med det bedste i Fagbevægelsen, og man forstaar, at Fagbevægelsen i Danmark aldrig har været et vigtigere Organ for danske Arbejdere og det danske Samfund, end det er i Dag. Og saa maa vi have den ud i Studiekredsene. Hvad den enkelte ikke forstaar, bliver klart ved fælles Arbejde.

Ernst Hansen.

Solsort.

TIL DE UNGE

EN HØJSKOLESANG FRA 1892 AF C. HOSTRUP

Den trænger ud til hvert et Sted,
den haarde Strid herhjemme,
og den, som ej vil være med,
faar svært ved sig at gemme.
men vi vil gerne ta' vor Tørn,
saa snart vi tør os melde,
og faa vor Plads blandt Tidens Børn
og ikke blandt dens Trælle.

Vi søger ej at finde Svar
til Hundene, som glamme,
men finde først, hvad Kraft vi har,
for ej at staa til Skamme;
det gælder om, vi hjælpes til
at se med egne Øjne
og ret forstaa, hvad Tiden vil,
men ikke tro dens Løgne.

Vi véd det godt, vi lidet véd,
og højere vi stunder,
men vil ej rive Himlen ned,
kun bygge fast derunder,
vi la'r os ej af Dagens Ve
vort gode Haab betage,
og aldrig friste til at se
paa Livet som en Plage.

Vi tror, at han, som os det gav,
har altid Godt i Sinde;
med ringe Kaar og store Krav:
des mer det har at vinde;
vi tror, om Stormen raser vildt,
skal ej vi la' os skræmme;
nej, ingen ærlig Kamp er spildt,
der staa for Livets Fremme.

Og denne Tro vi slipper ej,
mens vi mod Kampen stævne,
i den vi bryder os vor Vej
og øver hver en Evne,
og den vi trolig med os bær,
naar Læretiden slutter,
for saa til Danmarks Folkehær
at støde som Rekrutter.

Den Hær vil ikke Blod og Saar,
hvor Krigens Lurer gjælde,
men nyfødt Fred i Friheds Vaar
med lige Ret for alle,
og den vil sindig fremad gaa
og ej fra Kampen træde,
før selv den mindste af de smaa
faar Del i Livets Glæde.

Skrevet til Indvielsen af Ry Højskole. Kan synges paa Melodien: I Byens Larm
Regensen stod (af Genboerne) eller som Menuetten af Elverhøj.

ET PAR AF AARETS BØGER

AF OLUF BERTOLT

Endnu kan vi ikke gøre op, hvad det sidste Par Aar har taget og givet, hvad vi har mistet, og hvad vi har vundet. Tiden har været rig paa Oplevelser og Sindsbevægelser, og vi søger at finde os selv og vort Mod ved at fordybe os i andre af Historiens Trængselstider og spejle os i Forfædrenes Eksempel. Meget dansk Fortid er draget frem i Tale og Skrift og Nutiden tolket ind deri. Men det nærværende er alligevel for kaotisk og uoverskueligt til, at det endnu i større Grad har kunnet præge Litteraturen. Bortset fra et Antal Digte og lyriske Smaastykker, hvoraf de bedste er samlet i et Bind: Digtninge om Danmark 1940, og maaske nogle Ting, vi ikke har faaet at se, har det sidste Par Aars Litteraturfrebringelser handlet om noget andet. Oprigtig talt forekommer baade Importen udefra og Avlen paa den hjemlige Litteraturs Ager i Aar nærmest under Middel. Men i begge Kategorier findes der dog enkelte fremragende Ting. Af de oversatte Bøger saaledes de første Bind af Jules Romains stort anlagte Romanserie De gode Viljer: »6. Oktober« og »Quinettes Forbrydelse«; et Par Bind længere fremme i Rækken, »Verdun«, kom i Efteraaret 1940.

Blandt danske Prosaværker af Aargang 1941 er der efter mit Skøn et Par, der er særlig Grund til at fæste Opmærksomheden ved og at glædes over. Det er Jakob Bech Nygaards »Guds blinde Øje« og Fortsættelsen »Du blev Træk«, (Forlaget af 1939). Det er en ung Mand fra Østjylland, Lærersøn fra Hedensted, Kontrol-assistent og hvad han nu har været, som her debuterer som Skribent og straks aabenbarer sig som en Kunstner af høj Rang. For at beskrive det nye drager man Sammenligninger med det gamle, det kendte, og Kritikken kunde ikke lade være ved Fremkomsten af »Guds blinde Øje« at nævne Bech Nygaard som en ny Knuth Becker og Bogen som et Sidestykke til »Verden venter«. Begge Bøgers Handling udspilles paa Børnehjem, den første foregaar paa Pigeheimmet Ravnsborg »mellem Nordsjællands kuplede Bakker«, den anden paa Drengheimmet Sjællandsglæde andetsteds paa samme Ø. Og begge er de Angreb paa Børnehjemsinstitutionen og paa det System, der giver Hundreder af uskyldige Børn værgeløst i Hænderne paa hjærteløse, sjælesyge »Opdragere«. Det kan ogsaa siges, at begge Bøger lider af den Svaghed, at de frister til en uretfærdig Generalisering eller til at glemme, hvad der er Fortid og hvad der er Nutid, og derved fremkalder berettigede Protester paa de manges Vegne, som gør en opofrende, sund og samfundsnyttig Gerning i Børneforsorgens Tjeneste.

Alligevel er der en uhyre Forskel, og vi kender jo ogsaa en hel Rad andre Frem-

stillinger af Børne- og Opdragelseshjem, hos Jørgen Nielsen, Caja Rude, Leck Fischer, Fahlberg o. fl., som det var nærliggende at sammenligne med. Bech Nygaards Bog har det store Fortrin, at den som Kampskrift er meget afdæmpet, og Agitationen stikker ikke frem af den kunstneriske Behandling som Pigge, man river sig paa. Der er, især ved at den ogsaa viser et Eksempel paa den gode Opdrager, noget velgørende behersket og afballanceret i hele Fremstillingen. Først og fremmest griber og bevæger den ved sin fine Forstaaelse af Pigebørns Sjæleliv. Over en Bank har Kritikken udtalt sin Forundring over, at en Mand, tilmed en forholdsvis ung Mand, i den Grad har evnet at lade os se ind i det evigt kvindelige, som ytrer sig hos Bogens Hovedpersoner.

»Guds blinde Øje« falder ligesom i tre Dele. Første Kapitel er som en Bog i sig selv, Fortællingen om et ungt, fattigt Par, Jens Thuesen og Else Marie, der flytter ind i det faldefærdige »Himmelhus« ved Klitten og ved Myreflid og Udholdenhed vrister en Eksistens ud af den karrige Jord, ja skaber sig et betrygget Udkomme og høj Anseelse hos Stedets Bønder. Det er det gamle Tema fra Skjoldborgs Stridsmænd og Udmarksfolk eller Løkkens »Klavs Bjerg og Bodil« om igen paa en ny Maade. Men Jens og Else Marie har ingen Børn. Først efter fjorten Aars Forløb bliver Hustruen »syg« og kommer hjem fra Lægen med den Besked, at de er nogen gode Torsk — hun skal jo blot ha' et Barn. Livet og Arbejdet faar en ny Mening. Men — Tragedie — Else Marie dør i Barselsengen, og Jens, der i den hvivlende Storm ved Nattetid skyder Genvej efter Hjælp, findes flere Maaneder efter i Fiskernes Bundgam paa Nissumfjord. Da er det, den trofaste Nabokone siger: A tror egentlig, at Vorherre er stærblind paa det ene Øje. Kapitlet er en stor Roman presset sammen i en Nøddeskal.

Men et Barn var kommen til Verden, og i Kraft af præstelig Nidkærhed bliver det som forældreløst anbragt paa et Børnehjem langt derfra. Her paa Ravnsborg regerer den seksuelt abnorme Frøken Edelburg, af Køkkenpigerne kaldet Edderberg, over et Par Hundrede Pigebørn fra Vuggealderen til Konfirmationen. Hendes Opdragelsesmidler er Bønner, Forbud, Birkeris og Stuearrest. Det er dog først, naar Børmene er over seks, hun anser dem for modtagelige for hendes egen Paavirkning og Naademidler, og lille Anne Thuesen har derfor nogle Aar, hvor hun sammen med Hjerteveninden Visse kan nøjes med at se og høre. Senere faar hun ogsaa Lejlighed til at føle. Skildringen af disse Smaafigers Samliv og Tankeverden er — for et stakkels uvidende Mandfolk at se — gjort med en overbevisende Troværdighed. Deres Nyfigenhed, deres Forundring, deres Smil og Graad og gensidige Trøst. Dette at Anne viser sig at ha' »en Familie«, d. v. s. en kvindelig Slægtning (en Handlings- traad, som forøvrigt ikke spindes til Ende), mens Visse er uhjælpelig »uægte«, speku-

leres der meget over. Og at Frida, en af de store Piger, tror hun skal ha' et Barn og flygter fra Hjemmet af Angst, skønt hele Miseren ligger i, at ingen har fortalt hende, hvad hendes Menses er. Udflygten til Niverød, som skulde være en Fest, men bliver en Begravelse, fordi Frk. Edelburg *skal* straffe, selv paa de mest upassende Steder. Højdepunktet i denne Del er Kapitlet om Juleaften, som begyndte med saa glade Forventninger, men endte i den bitreste Fortvivelse, fordi en af Smaapigerne, Erna, havde pillet ved et Æble paa Loftet og derfor af Frk. Edelburg faar Mørkarrest i Kulkælderen, trods Forbønner fra Lærerinderne. Dette bliver Enden paa Rædselsregimentet, for lille Erna mister sin Forstand i Kælders Mørke og dør, og Dr. Rader tvinger Frk. Edelburg til at ta' sin Afsked. En Kvinde gaar og en Kvinde kommer, Frøken Mikkelsen.

Gennem de Samtaler, der foregaar mellem Dr. Rader og den ny Plejemor og Plejerskerne faar vi nu nærmere præciseret Forfatterens Mening om Tingene, for der er ingen Tvivl om, at Doktoren her er hans Talerør.

»Paa visse Sydhavnsøer og enkelte andre Steder i Verden er det en Ære for en Familie at tage et Barn til sig, hvis Forældrene dør eller paa anden Maade bliver ude af Stand til at sørge for det. Man er solidariske i Pligterne overfor Børnene. Der er ganske vist heller ingen Børnehjem nævnte Steder, men det vilde der heller ikke være her, hvis Folk helt forstod, hvad et Børnehjem er. — — — Er der noget mere ynkeligt end en uvidende og forhutlet Tjenestepige, som Gud og Hvermand véd er en uægte Børnehjems pige? — — — Vi konstaterer blot, at Samfundet er galt indrettet, naar det lader saadan noget ske Aar efter Aar. Vi vil have Børnene ud i rigtige Hjem, og vi vil have, at disse Hjem skal være glade ved at *faa Lov* at tage imod dem. Men saalænge Landets Mødre ikke lukker Øjnene op, maa vi fortsætte med at faa det bedste ud af Forholdene.«

Og det gør Frøken Mikkelsen. Hun er en Kvinde paa sin rette Plads, med aaben Favn for hver bekymret, — moderlig, ligevægtig. Hun kan tale med Anne og Visse om deres Køns første Besværligheder. Hun straffer ikke Pigerne, da de kommer forrevne hjem efter Slagsmaal med nogle Drengene fra Byen, som paa Vejen fra Præsten har raabt Horeunger og Strivetøser efter dem. »Aa, lille Børn, hvis I vidste, hvor stolt jeg er af jer« — siger hun blot. Og saa kommer efter Konfirmationen det store Øjeblik, da Pigerne skal ud i Livet, ha' Plads som »Skideterne«, hedder det i Anstaltsproget. Anne og Visse bliver hentet af Gaardmand Ole Hansen og oplever allerede paa Vejen store Ting og i det hele en forunderlig Tid i deres nye Plads. Fru Hansen er en pragtfuld Husmor, der, som Frøken Mikkelsen har bedt hende, giver Pigerne al den Kærlighed, hun kan. Bogens tredje Del beretter om Livet her paa Gaarden og især om Annes Opvækst fra Barn til Kvinde. Paa Ravensborg kendte

de ikke til Mandkøn. Deres første »Mand« var Præsten, der konfirmerede dem, og de forelskede sig alle som een i ham og plyndrede Havens Bede for at pynte hans Bord med Blomster. Nu møder de Gaardens og Landsbyens Karle, hører af erfarne Medtjenerinder om Karlekamrenes Mysterier, og Annes Skæbne bli'r en Seminariekammerat til Sønnen i Gaarden, en noget blakket Ditlev Hammer vesterfra. En Sommeraften med Høduft og lune Vinde faar han sin Vilje. — — —

Her omtrent slutter »Guds blinde Øje«, og man vilde ha' tænkt sig, at Annes Barn skulde begynde forfra som Børnehjemsbarn. Men det sker ikke. I »Du blev Træl« er Anne bleven gift med Ditlev Hammer; Fru Hansen har grebet ind i Sagen. Han faar et lille Lærerembede i Vestjylland, og Bogen indledes med en Skildring af Annes Rejse med Barnet over til sin Mand og sit nye Hjem. Han er en slet Karakter, egoistisk, forløjet, bryder sig ikke om hende, er en umulig Opdrager for sine Børn. De faar efterhaanden en hel Flok. Bogens Hovedtema er de erotiske og økonomiske Problemer i dette »Hjem«, Tovtrækningen mellem Forældrene om Børnenes Kærlighed, og Annes sluttelige Flugt tilbage til Ole Hansens Gaard. Hun blev Træl.

Hvordan staa den til første Del, til »Guds blinde Øje«? Ja, det er ligeledes en betydelig Bog, med samme sjældne Indføling i Hjerternes Ve og Vaande. Læst for sig, uden Sammenhæng med Førstedelen, vil den utvivlsomt hævde sig smukt i Rækken af vor Litteraturs Ægteskabsromaner. Men den savner Førstedelens Varme, dens glimtvis Smil gennem Taarer. Den er ligesom mere i den gammeldags »realistiske« Stil, skønt meget i Omgivelserne, Landsbyen, Hammers Forhold til Befolkningen, hans økonomiske og sognepolitiske Manipulationer o. s. v., kun er antydende. Læst som Fortsættelse af »Guds blinde Øje« svigter Bogen i det logiske; det er som en oprindelig Traad er sluppet Forfatteren af Hænde paa Vejen. Børnehjemspiger forkvakles og kan ikke klare sig i Livet som Børn, der er vokset op i rigtige Hjem; det var den Sætning, som skulde bevises. Men Annes Skæbne er ikke bestemt af, at hun kom paa Ravensborg. At faa et Barn i Utide var Husmandstøpsens Lod i Livet som i Litteraturen i Mands Minde. Og hvad det angaar at have Kraft og Karakter at staa Livets Tilskikkelser igennem med, saa staa Anne ikke tilbage. Hun er en værdig Søster til »Ditte Menneskebarn«, blot endnu stærkere, mere robust. Den forkvaklede er tværtimod Hammer, som er vokset op i et »rigtigt« Hjem med Far og Mor. Udover en Henvisning til Fatigdommen faar vi ikke nogen Forklaring paa, hvorfor han er bleven den skøre Rad, han er. Og hvis man stiller Hammers Hjem som Voksested for Børn op mod Ravensborg under Frøken Mikkelsen, falder det heller ikke ud som en Illustration til Bogens Hovedsætning.

Lad nu alt det være, trods alle Mangler er man ikke i Tvivl om, at man staa

overfor en betydelig Kunstners Værk, og trods de nævnte logiske Svagheder er det maaske netop Logikken, d. v. s. den overbevisende Sammenhæng i Personfremstillingen, i Karaktertegningen, som stærkest udmærker disse Bøger. Det er længe siden, nogen Bog har bragt et saa levende Kvindegalleri som Bech Nygaards her: Anne, Visse, Frk. Edelburg, Frk. Mikkelsen, Fru Hansen. Det er en fortærsket Vits, at enhver af os kan skrive een Bog, den om os selv. Bech Nygaards to Førstebøger handler ikke om ham selv, kan ikke som f. Eks. Knuth Beckers Romanrække være bygget paa Selvoplevelser, men har deres Værdi i Kraft af en kunstnerisk Intuition, et Talent for at forme udefra modtage Stof, som ikke er almindelig. Man har derfor Lov at stille Forventninger til hvad der senere vil udgaa fra hans Pen.

HØSTEN I HUS

AF JOHS. HALD

Det er i Aar ti Aar siden, Nils Nilsson udsendte sin Debutroman »Mellem mørke Mure«. Det var en trist Bog om et Menneske, for hvem Livet gik i Skudder-mudder og kun gav Underskud. Senere har Forfatteren udsendt flere Romaner noget lysere i Tonen, og nu i Aar er der atter kommet en Bog: »Høsten i Hus«. En Bog, hvor Lys og Skygge veksler, men hvor Lyset saa afgjort har Overtaget over Mørket.

Bogens Handling er ikke nyopfundet, det er den gamle Historie om Almue-menneskets Længsel efter egen Jord og eget Hjem og dets Kamp for at opnaa det, det længes efter. Der berettes om et sejt og maalbevidst Arbejde med at bringe en forsømt Jordlod i Kultur og faa den til at give Afgrøde. Bogen er en stille Hyldelse til Hverdagens jævne Slidere, der holder ud og ikke giver op i Kampen, er den end aldrig saa haard.

— — —

Inger og Axel er et Par første Klasses Slidere af en Slægt, der er vænnet til Nøjsomhed og haardt Arbejde. De forstaa de smaa Tings og de smaa, støtte Fremskridts Betydning og véd at værdsætte dem. De arbejder paa langt Sigt og drømmer nok om Sejren og dens gyldne Frugter, men de foregriber ikke Begivenhedemes Gang, støt og sikkert arbejder de sig frem mod det Maal, de har sat sig: eget Hjem. Og naar det. Efter Aars Slæb og Slid og store Afsavn opnaar de at blive selvstændige Husmandsfolk med Foden under eget Bord.

Denne Arbejdets Saga er Bogens Tyngdepunkt. Og at Arbejdet trods alt er til Menneskets Velsignelse og ikke absolut behøver at være en Forbandelse, er den Grundtone, der gaar gennem Bogen, er dens bærende Idé. Og man kommer uvilkaarlig til at holde af disse jævne Sliddets Børn, der realiserer denne Idé: den sunde og frodige Inger, der trofast følger sin Mand i Arbejdet og gennem alle Vanskelighederne og føder ham sunde og raske Børn, og Axel, den støtte og rolige, lidt tunge Arbejder, hvis Sind altid — trods det haarde Slid — er opladt for Livets Undere og Livets Skønhed, og som altid formaar at finde det bedste frem hos sine Medmennesker.

Og der er Ingers Moder. I hende har Forfatteren tegnet et herligt Billede af en brav og stræbsom Almuekvinde, en god Moder, der i sin Retsindighed og Arbejdsomhed og i sin stærke Tro til det gode i Livet og i Menneskene har givet sin Datter en god Arv at forvalte.

Hendes to Sønner, Harald og Viktor, er vidt forskellige. Begge har de rykket deres Rødder op af Bondejorden og er vandret ad andre Stier end dem, deres Fædre vandrede ad. Harald er en urolig og søgende Natur, der har fartet Verden rundt som

Sømand. Paa sin Fart rundt i alle Verdens Egne har han brugt Øjnene og gjort sine Iagttagelser og set, hvor megen Uretfærdighed, der er til. Han er en stor Læsehest, og en Kistefuld Bøger, han bringer med hjem fra sine Rejser, hensætter hans brave, gammeldagstroende Moder i stor Angst for hans evige Salighed. Efter endt Omflakken slaar han sig ned i Barndomsegnens Købstad, hvor han gifter sig og faar Arbejde paa Skibsværftet. Han bliver hurtigt sine Kammeraters Tillidsmand og en Forbrundsfigur indenfor Arbejderbevægelsen. Et Folketingsmandat vinker forude.

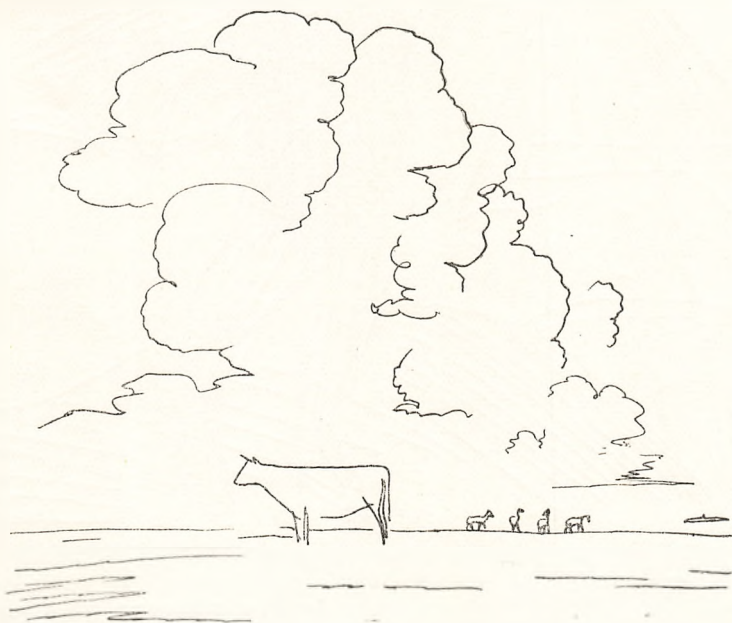
Viktor er en hel anden Type. Han er en Pengepuger, slet og ret. Og han bedømmer sine Medmennesker — selv sine nærmeste — efter deres Evner til at lave Penge. Han grundlægger Købmandsforretning, handler med Grunde og bliver Storkapitalist i samme By, som Broderen gør usikker med sine antikapitalistiske Ideer. Men han er ingen lykkelig Mand, Viktor, han lever i Ensomhed og har hverken Kone eller Børn i sit Hus. Ingen Kvinde er god nok til ham. Som den topmaalte Egoist han er, vil han kun dele Bord og Seng med en Kvinde, der aldrig har saa meget som smisket lidt til en anden Mand. Og da saa dydige Kvinder ikke gror paa Træer, henlever han sit Liv som inkarneret Pebersvend, mens hans Søskende — især Inger — elsker og avler i stor og blomstrende Frodighed.

Saadan kan Mennesker — selv Søskende — være saa forskellige. Det undrer ogsaa hans Moder. Og det er hendes Sorg, at hendes Søn gaar saa ene og ikke-lykkelig gennem Livet, trods sine mange Penge og sin flotte Luksusvogn. Og dette er da ogsaa én af Bogens Moralia, at Penge gør ej Mand lykkelig. Det er de andre, der er de lykkeligste. De lever i Pagt med Livet selv, og de lever for og med hinanden, deler Sorger og Glæder med hinanden, mens Viktor staar udenfor og fryser i Ensomhedens Kulde.

Bogen ender med Moderens Død. Men denne Afslutning virker slet ikke forstemmende eller afdæmpende paa Bogens lyse Tone. Døden kommer som en smuk og naturlig Afslutning paa denne flittige Moders travle Arbejdsdag. Høsten er i Hus. Det enkelte Menneske gaar bort, men Livet, det sig evigt fornyende Liv, fortsætter.

Den realistiske Roman har ofte en Tendens til at stivne i Tristhed, Haabløshed og Pessimisme, at blive mere livsbenægtende end livsbekræftende. Nils Nilssons første Bog var et saadant trist og desillusioneret Billede fra Menneskelivets Overdrev. Den var i sin Grundtone mørk og uden Haab eller Tro til Fremtiden. Bogen var langt fra uden Værdi, den var en særdeles kraftig Paamindelse til Lærerne om, at saa trist og haabløst levede der Mennesker i Danmark. Alt var langt fra saare godt. Livet er ofte haardt, brutalt og meningsløst — men ikke altid. Og det bliver ikke bedre af kun at pege paa det mørke og triste. Der maa vises Vej ud af Mørket.

Nils Nilsson er i sin Digtning vokset ud af Mørket og ind i lysere Egne. Det er stadig de samme Mennesker, han skildrer, og den samme Kamp han kæmper; men Tonen i hans Digtning er blevet lysere og varmere. Og Poesiens blaa Blomst har fundet Grobund i hans Sind. Hans Helte bliver ikke længere stikkende i Mørke og Morads, men arbejder sig ud af det. Livet er en Kamp, men Kampen er ikke uden Haab. »Høsten i Hus« er en positiv Bog. Der er Overskud i den. Ud af den lyser en stærk Tro til Lysets Sejr og en Bekendelse til Livets skabende og bærende Kræfter.

Ernst Hansen.

*Hamlet:
At være eller ikke være, det er Sagen.*

FOLK OG VÆRN

AF KAPTAJN P. A. F. NORUP

Det var med en sand Glæde og en sjælden varm Følelse om Hjertet, at jeg i Eftersommeren modtog Indbydelse fra Arbejdernes Oplysningsforbund til for forskellige Fagforeningskursus at holde en Serie Foredrag paa den gamle, agtværdige Højskole i Roskilde. Bevidstheden om som *dansk* Befalingsmand at kunne mødes med *danske* Arbejdere og frit tale ud om det Spørgsmaal, som maatte ligge enhver dansk Borger paa Sinde, nemlig Spørgsmaalet om Danmarks Fremtid, var for mig et afgørende Motiv og styrkede min Tro paa, at det endnu ikke var for silde at kalde til Samling til Værn om de nationale Værdier, der nu engang var forbundet med Begrebet »at være dansk«, og som saa alvorligt syntes at løbe Fare for at gaa til Grunde.

For den, der i en lille Menneskealder har været Vidne til, hvorledes det danske Værn — Hær og Flaade — har flakket om som et herreløst Væsen, taalt af nogle, forhadet af andre, og som, da Prøvelsens Time kom, stod ene og forladt af Nationen, var det unægteligt ikke mindre end en Oplevelse, da det sporedes, at det Folk, som paa dette Punkt ikke tidligere havde kunnet raabes op, nu havde fundet sammen i Erkendelse af, at skulde Danmark have Chancer for at klare sig ud af den skabte Situation, maatte det »nationale« i selve Folket styrkes og dens hele Indstilling over for Livet og dets Værdier løftes op i et højere Plan. At det blev Værnets Folk, som kom til at gaa i Spidsen for en saadan Rejsning, er i og for sig ret naturligt, eftersom danske Befalingsmænd altid har haft Troen paa, at der i det danske Folk — trods alt — var noget tilbage af den Selvopholdelsesdrift og nationale Værnevilje, som gennem Landets tusindaarige Bestaaen saa ofte havde givet sig saa smukt et Udtryk.

Mine Foredrag, som jeg i Korthed skal komme nærmere ind paa i det følgende, havde jeg givet Titlen »Folk og Værn«, idet jeg dog straks maa indskyde, at det ikke var tilrettelagt som noget egentligt Foredrag eller som noget agitatorisk eller propagandamæssigt Indlæg, men slet og ret som et beskedent Bidrag af rent oplysende Karakter, der kunde sætte forskellige Tanker i Bevægelse og medvirke til at bringe Klarhed og kaste Lys over Problemet: »Danmarks Fremtid«, saaledes at hver især kunde faa Kontrol paa, om den Opfattelse, man nu engang havde dannet sig, ogsaa stadig var den rigtige og som saadan kunde staa for Kritik, eller om der maaske var Grund til hist og her at foretage visse Korrektiver. En Gang imellem kan det jo være sundt at kontrollere sig selv og sine Standpunkter, det har vi Befalingsmænd været de første til at erkende.

Af de Spørgsmaal, jeg havde Lejlighed til at komme ind paa, skal først og fremmest nævnes en Redegørelse for Værnets Hovedopgave: »*Uddannelse af den værnepligtige Ungdom til Kamp for Landets Eksistens — ikke Kamp for Krigens Skyld, men Kamp for Fredens Skyld*«. At ingen i dette Land — heller ikke Værnets Folk — ønsker Krig er vist uundværdigt at tilføje, og ingen kan bedre end vi Befalingsmænd tale med om, hvor afskyelig Krig er.

Den selvfølgelige Opgave for Arbejdet i Værnet maa derfor være at gøre dette krigsdueligt. Man vil forstaa, at Vaabenuddannelse og det absolute Krav til Disciplin maa gaa frem for alt; thi i samme Øjeblik Værnets Maskineri startes, skal det under den moderne Krigs voldsomme fysiske og psykiske Belastning kunne arbejde gnidningsløst og præcist. Krigens af i Dag har med al Tydelighed vist den enorme Betydning, som den *enkelte* Mandes fysiske og moralske Kraft har. Det er Manden bag Vaabnet, hvad enten han sidder i Kampvognen, Flyvemaskinen, Undervandsbaaden eller et hvilket som helst andet Sted, som har saa afgørende Betydning for Kampens Udfald. Det gælder derfor om at bringe Soldatens fysiske og psykiske Kraft op til den højeste Standard, og det er ovedraget os Befalingsmænd som en alvorsfuld og ærefuld Pligt at opdrage den værnepligtige Ungdom til denne Opgave: *Manden bag Vaabnet*.

Ingen anden Samfundsorganisation er udsat for samme Belastning og Ansvar, for svigter blot det mindste Led, kan det betyde *hele* Systemets Sammenbrud; derfor maa de Krav, som Samfundet i Almindelighed stiller til sine Borgeres Uddannelse, saasom Lydighed mod Loven samt Solidaritetsfølelse, inden for Værnet forstørres op til den haardeste Træning og den mest absolutte Disciplin.

En Hær og en Flaade kan ikke være nogen Diskussionsklub, men maa — selv under nok saa demokratiske Tilstande — bygge paa Orden, Kommando og Disciplin; vel at mærke ikke »død« Disciplin eller Disciplin uden Tænkning, kun baseret paa Tvang og Frygt. Den 9. April har da ogsaa tilfulde vist, at det ikke er det, vi har lært vore Folk. De Baand, der skal binde et Folk sammen i det Øjeblik, de stilles over for maaske at skulle dø sammen eller dø for hinanden, maa nødvendigvis hvile og har ogsaa hvilet paa Fællesfølelse og Tillid, paa Viljen til at høre sammen og Stoltheden over at høre sammen.

Forudsætning for en saadan national Samhørighedsfølelse maa imidlertid bl. a. være den,

at Værnevilljen ikke knyttes til et bestemt politisk Parti, men hæves op over al Partipolitik og gøres til en Ret og Pligt for enhver *dansk* Mand og Kvinde, der vil kalde sig Dansk og som Borger i Samfundet gøre Krav paa at nyde dettes Goder. En Person, der kun kender til Rettigheder, men ikke samtidig har Pligter, er ingen

- sand Borger i et folkestyret Land. Dette gælder ikke alene over for Begrebet Værnevilje, men over for samtlige et Samfunds Funktioner,
- at Værnepligten gøres almindelig. Ved en Værnepligtsordning, hvor kun et Faatal af det tjenstdygtige Mandskab indkaldes, indføres et Uretfærdigheds- og Vilkaarlighedsmoment, idet man maa betænke, at de indkaldte udtages efter Lodtrækning og ikke kan fritages for deres Indkaldelsespligt ved f. Eks. at betale en anden til at stille for sig,
- at Samfundet i den Tid, dets Sønner er inde til Soldatertjeneste, i ganske anden Grad end tidligere maa træffe Foranstaltninger til at holde de indkaldte økonomisk skadeløse under Tjenestetiden. Dette gælder naturligvis først og fremmest de gifte og dem, der mister deres Stilling ved Indkaldelsen.

Foruden ovennævnte, rent *militære* Opgave, der naturligvis maa være Værnets Hovedopgave, har Værnet i Fredstid ogsaa en anden Opgave, nemlig at deltage i Ungdomsopdragelsen til Skabelsen af en sund, dansk Slægt. I Fortsættelse af Skoleuddannelsen paahviler det Værnet at fremelske og udbygge hos det unge Mandskab mere almene, karakterdannende Egenskaber, saasom: Lydighed, Disciplin, Samhørigheds- og Ansvarsfølelse, Pligttrøskab, Paalidelighed, Udholdenhed, Selvtillid, Viljestyrke, Initiativ og Beslutomhed, Selvstændighed og Mod. Stoltheden over Bevidstheden om *at kunne* øger Mandens Selvtillid paa alle Omraader og Kammeratens Tillid; den bygger baade den enkelte og Helheden op, og det modsatte bryder ned. Kan man det ene, kan man ogsaa det andet, fordi der bag denne Kunnen ligger en Villen, som udvikler Mandens Sjæl, hans Respekt for Arbejdet og hans Krav til sig selv til Fordel for Helheden. Hver lille Ting, som man *helt* har magtet, fordi man har villet, udvikler Evnen til at ville ogsaa paa andre og større Felter — *skaber Vanen til at ville*, gør det til en Selvfølgelighed at ville — og tages med i Livet ogsaa efter Soldatertiden, en Værdi for Nationen, saa vidt som hver Soldat er en af dem, der skaber Nationen gennem sit Livs videre Arbejde og gennem Opdragelsen af sine Børn. *Vanen til at ville* — ikke for sin egen Skyld, men for Helhedens Skyld — og dermed Trangen til at arbejde sammen, til at indordne sig under Helheden, til at skyde sit eget »Jeg« og dets Magelighed til Side for at tjene det, der er større, og det, der er størst: *Nationen*.

Efter hvert Foredrag forevistes to Films, visende henholdsvis Hærens og Flaadens Liv, hvorefter der ved et fælles Kaffebord var Lejlighed til fri Diskussion. Af de mange Spørgsmaal, som ved denne Lejlighed blev bragt paa Bane, fik jeg bekræftet mit Indtryk, at Danmarks Forsvar ikke er danske Arbejdere af i Dag noget uved-

kommende Spørgsmaal, men et Problem, som man gerne giver sig i Lag med og gerne vil forsøge at trænge til Bunds i ud fra et oprigtigt dansk-nationalt Sindelag, og saavel jeg som mine to ledsagende Kammerater, Orlogskaptajn H. J. Rasmussen og Officiant Rasmussen, forlod Roskilde Højskole i Bevidstheden om, at man fra Arbejdernes Side saa Bevægelsen »Folk og Værn« i Møde med Fortrøstning og Tillid til Fremtiden, den Tid, som vi ganske vist ikke ved, hvad bringer, men hvor det mere end nogensinde gælder om at erkende, at Freden ikke er noget, vi har af os selv, og at vi derfor ikke kan sige, at hvad der sker andre Steder i Verden ikke kommer os ved. Fred betyder, at man altid har Viljen til og er rede til at værne om den, og jeg vil dertil føje Ønsket om, at Morgendagens frie Danmark maa kunne paavise, at ogsaa i Spørgsmaalet om Landets Værn fandt det danske Folk sammen som et enigt og stærkt Folk, der igen kan tage sit Ansvar for et frit Danmark.

DANMARK

Motto: Den danske Sang, naar den dybest klinger,
 har Klang af Klokke, af Sværd og Skjold,
 imod os bruser paa brede Vinger
 en Sagatone fra Hedenold.

(Ja, saadan siger Poeterne, men det er ikke altid let at slaa de rigtige Strengene an.)

Mel.: Høje Nord, Friheds Hjem . . .

Fædreland — fri Mands Arv,
 aldrig tier dine Sange,
 du har tolket hundred Gange
 det, som tjente Folkets Tarv.
 Hvad i Tusind Aar blev bygget,
 vil i Tidens Malstrøm staa
 som en Kæmpehøj med Bautastene graa.

Fædreland — af de smaa,
 men tillige af de gamle,
 som et enigt Folk kan samle
 og som evigt vil bestaa.
 I Nationers Folkeskare
 har din Plads du selv dig skabt,
 den skal væmes, saa den aldrig kan gaa tabt.

Fædreland — Sommerpragt
 sender dine Bøgelunde,
 dine Søer, dine Sunde
 og din Kommarks gyldne Dragt.
 Om dit Leje lunt sig svøber
 lyse Nætters Trylleri,
 naar du sover i din Seng saa let og fri.

Fædreland — Modersmaal
 mildt og skønt til Hjertet taler,
 og mens Tidens Kværne maler,
 hvæsser det sit skarpe Staal,
 aldrig tæmmet, aldrig kuet,
 i sit Lune uforsagt
 staar det som en Klippe om din Danskhed Vagt

Fædreland — Frejas Smil
 lever end i Døtre fagre,
 og paa Bondens brede Agre
 driver Knøse deres Spil.
 Trøstigt du i alt dit Virke
 tager drøje Arbejdstag,
 Thor sin Hammer svinger i den danske Dag.

Fædreland — højt mod Nord,
 du har Raad til egen Rede,
 du har Styrke til at brede
 egen Dug paa eget Bord.
 Gennem Slægtleds sejge Stræben
 har du evnet Dagens Daad,
 evnet frit og støt at styre egen Baad.

Fædreland — Folkets Værk,
 Folkets Liv i Lyst og Smerte,
 Folkets Pulsslag i dit Hjerte
 gør dig fri og frank og stærk,
 thi hvad Friheds Aand har bygget
 trofast op ved eget Værd,
 det har Kræfter til at trodse Magtens Sværd.

Fædreland — Vold og Sværd
 kan dig aldrig overvinde,
 thi dit Folk vil ingensinde
 give Slip paa eget Værd.
 Og om Tvedragt tusindtunget
 raaber op i taaget Kor,
 Fredens større Geming hylder vi i Nord.

Fædreland --- Trængselstid
 nu dit Folk har sat paa Prøve,
 nu det gælder om at øve
 ret din Kunnen, Kraft og Vid.
 Som du stod i Fortids Mørke,
 vil du staa i Fremtids Gry,
 baaret blidt af dine Børn til Dagen ny.

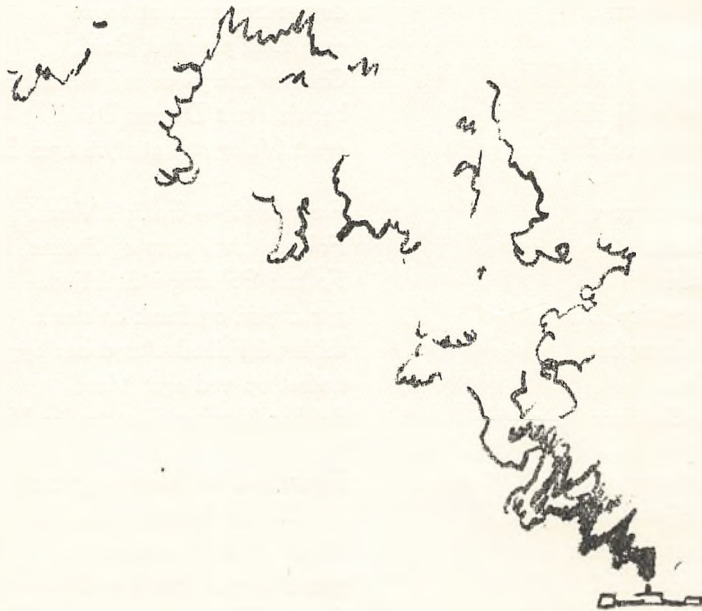
Fædreland — fri Mands Marv
 gennem Seklers dunkle Kæde
 gav dig Kraft i Sol og Væde
 til at løfte egen Arv.
 Men din Saga sammenspundet
 ved dit Moderhjerter staar,
 nordisk Æt med danske Sind i tusind Aar.

Alfred Gravesen,

Lundby ved Løgstør.

(Elev paa Esbjerg Arbejderhøjskole 1926.)

Digtet skrevet i Forsommeren 1940.

BERETNING

FRA ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENINGS AARSMØDE

I Aar samledes Deltagerne til Aarsmødet Kl. 17 i Stedet for Kl. 14, der jo har været Samlingstid de tidligere Aar. — Det var ikke saa faa, der var mødt, da Spisningen begyndte Kl. 18 (ca. 50 Deltagere), og senere kom der flere og flere. Ved Optællingen, som Gammelgaard foretog om Søndagen, var der ialt 75; selv fra Jylland var der kommet Deltagere, og en enkelt Kammerat var endog cyklet fra Aabenraa for ikke at gaa Glip af at være sammen med Kammerater fra sit Vinterhold. Han har vist endnu aldrig svigtet til noget Aarsmøde.

Deltagerne fordelte sig saaledes: Fra Vinterholdet 1930—31: 3; 1931—32: 6; 1932—33: 2; 1933—34: 2; 1934—35: 1; 1935—36: 3; 1936—37: 7; 1937—38: 2; 1938—39: 7; 1939—40: 4 og 1940—41: 25. Sidste Hold er jo som altid og naturligt repræsenteret af de fleste.

Efter Spisningen gik man over til Generalforsamlingen, der begyndte Kl. 19,30. Se Beretningen overfor.

Da Generalforsamlingen var forbi, var der Kaffebord. Derefter Nordisk Aften, hvor *Selma Kristensen*, *Ib Koch-Olsen* og en Elev, *Poul Sjøøl*, læste op. Først Klokkeren godt 11 var denne dejlige Aften forbi.

Søndag Morgen Kl. 8 ringedes der til Morgenmad. Efter Morgensang talte *Kaj Bundvad* om *Aktuelle Problemer*, der medførte en meget langvarig og ivrig Diskussion, som først ophørte da Middagsklokkeren ringede.

Kl. 16,30 stævnedes vi atter ned til Foredragssalen, hvor *Gammelgaard* talte om *Den nye Højskolelov* og dens Virkning, et Foredrag, der blev hørt med megen Opmærksomhed.

Kl. 18 var der Aftensmad. Kl. 20 Kaffe i Haven og Afslutning ved *Gammelgaard*, endvidere læste *Poul Sjøøl* op af *Smeltediglens Sommerudgave*.

Efter to dejlige Dage hos prægtige Værter var det med Vemod, man maatte sige Farvel. Der er dog altid det næste Aarsmøde at se hen til.

Dette er i korte Træk, ja, vel endogsaa i meget korte Træk, hvad der skete paa Aarsmødet den 5.—6. Juli 1941.

Valdemar Jensen.

GENERALFORSAMLINGEN

Lørdag den 5. Juli Kl. 19,30 afholdtes Elevforeningens Generalforsamling, hvor Kaj Bundvad blev valgt til Dirigent.

Sekretæren, Sv. Anker Larsen, læste *Protokollen* op, derefter havde Formanden Ordet til *Beretningen*, der nærmest var supplerende Bemærkninger til Protokollen. Begge Dele blev godkendt.

Kassereren oplæste *Regnskabet*, der ogsaa blev godkendt. *Valg*: Alle Valg var Genvalg.

Fremtidig Virksomhed. Til dette Punkt havde Formanden Ordet. Der var jo ikke andet end Vintersammenkomsten at se hen til. En enkelt Deltager, Erik Christensen, København, stillede Forslag om, at der blev ført en Statistik over Medlemmer, saaledes at man havde Oversigt over, hvor mange Medlemmer de forskellige Aargange var repræsenteret med, ligeledes over Tilgang og Udmeldelser. Han foreslog ligeledes, at der blev afholdt nogle flere Arrangementer (hvad der næppe lader sig gennemføre) for at forøge Medlemstilgangen. Dette toges til Efterretning.

Ved Eventuelt var der intet, og Generalforsamlingen sluttede.

Valdemar Jensen.

Bestyrelsens Adresser er følgende:

Formand: Valdemar Jensen, Bragesgade 20, 3. tv., København N.

Kasserer: Fru Karen Gammelgaard, Roskilde Højskole.

Sekretær: Sv. Anker Larsen, Bogholder Allé 77, 3. th., Vanløse.

Repræsentanter: John Nielsen, Ryparken 134, København Ø. Erik Kallenberg, Galschiøtzvej 10, Helsingør.

VINTERSAMMENKOMSTEN

Denne vil blive bekendtgjort i »Social-Demokraten« den første Uge i Februar.

Arrangementet vil sikkert blive som tidligere Aar med Underholdning af gamle og nye Elever. Rejsen vil nok som sidste Aar foregaa med Toget. Hver enkelt Deltager maa købe sin Billet paa Banegaarden.

ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING

Det, der først og fremmest har præget vort Arbejde i det Halvaar, der er gaaet, er vort Elevmøde den 26. og 27. Juli paa »Bramminge Hovedgaard«. Selv om det under de nuværende Forhold ikke kunde holdes i de vante Omgivelser paa Skolen i Esbjerg, blev det alligevel en Oplevelse for de Kammerater, der deltog. Var Forholdene paa »Bramminge Hovedgaard« end lidt trange, og selv om de store Begivenheder, der udspilles omkring os, just ikke stemmer til Fest, var der alligevel en Feststemning over Elevmødet — vel en stor Del fordi den danske Sommer og Sommerpigernes Smil under alle Forhold er det samme naturlige — og disse to Ting var for en stor Del med til at give vort Elevmøde det gamle kendte Præg, selv under de nye Omgivelser.

I Løbet af Lørdag Eftermiddag, den 26., stævnedes de gamle Elever til »Bramminge Hovedgaard«, og i Løbet af Aftenen og Søndag Formiddag voksede Deltagerantallet til omkring 50, saaledes at vi sammen med Sommerpigerne og Lærerpersonalet var ca. 80 Deltagere i Elevmødet. Et Resultat vi godt kan være tilfredse med under de nuværende Forhold.

Elevmødet indledtes Kl. 19,30 med Folkedanseopvisning i Dragter af Sommerpigerne under Frk. Henriksens Ledelse paa Plænen foran »Hovedgaarden«. Det var en smuk Indledning. Derefter samledes man om det fælles Kaffe bord i Vandrehjemmets Lokaler. Her bød Elevforeningens Formand, Hans Holm, velkommen, og Forstander Poul Hansen holdt Festtalen. Der var forskellig Underholdning: Oplæsning, Sang og Musik. Sidste Afdeling af Festen foregik i Skolens Foredragssal — en Svingom til Grammofonmusik.

Søndag Formiddag Kl. 11 samledes man til Generalforsamling. Den begyndte med den traditionelle Sang »Her gik Træk af vilde Svaner«. Formanden bød velkommen specielt til Formanden for Skolens Bestyrelse, Oluf Bertolt, og udtalte derefter nogle smukke Mindeord over Foreningens Æresmedlem, fhv. Forstander Brændeskov, og bragte ham en Tak for hans banebrydende Arbejde for Esbjerg Arbejderhøjskole. Vi vil bevare hans Minde i taknemlig Erindring. Forsamlingen rejste sig.

Forstander Poul Hansen valgtes til Dirigent, og den konstituerede Sekretær Viggo Sørensen oplæste Forhandlingsprotokollen, hvorefter Formanden aflagde Beretning:

Det er det 28. Elevmøde, vi afholder i Aar. Den Beretning, der denne Gang skal aflægges, er for en to-aarig Periode. Vi er faktisk ikke mere en lovlig valgt Bestyrelse, idet vi i Henhold til vore Love skal vælges hvert Aar paa Generalforsamlingen, men Forholdene i Fjor tillod ikke, at en saadan blev afholdt. Indtil 9. April 1940 er der udfoldet den sædvanlige Virksomhed. Efter April 1940 havde Forholdene bevirket, at Skolens Port i Esbjerg er stængt for os. Skolen har siden da ført en omflakkende

Tilværelse og holdt til først paa Askov og nu her i Bramminge. Det har besværliggjort Elevforeningens Arbejde.

Under de skiftende Forhold har vi fortsat Arbejdet med at knytte Eleverne til Elevforeningen, hvilket ogsaa er lykkedes. Fra Sommerskolen 1940 har alle 16 Piger indmeldt sig som Medlemmer, og af sidste Vinterholds Elever — ialt 36 — har de 28 indmeldt sig. For Sommerskolen 1941 gælder det, at de alle 27 Sommerpiger nu er Medlemmer af Foreningen.

Foreningens Medlemstal er det sædvanlige omkring 600, men i den nærmest følgende Tid kan det blive vanskeligt at holde dette Tal, fordi Tilgangen selvsagt maa blive mindre, naar Skolens Elevantal ligger betydeligt under det, man plejer i Esbjerg.

Vor Økonomi har vist en nedadgaaende Tendens, hvilket skyldes at vi i 1940 ikke opkrævede noget Kontingent, samtidig med at vi som foregaaende Aar har udbetalt 500 Kr. til Understøttelsesfonden til Sommerskolen. Dertil kommer de mange Returneringer af Skriftet, ca. 130, som betyder Tab i Form af Porto og Kontingent, hvilket kunde undgaas, hvis Medlemmerne vilde meddele Flytning og iøvrigt meddele os, naar de ikke fortsat ønsker Skriftet tilsendt. En Del af dem, der har returneret, vil vi prøve at generhverve som Medlemmer, idet vi agter at tilsende dem en Skrivelse.

I Februar Maaned udsendte vi for Skolen noget Agitationsmateriale til vore Medlemmer for at tilskynde Tilgangen til Sommerskolen.

Med Hensyn til vort Skrift »Arbejderhøjskolen« da havde vi et Redaktionsmøde den 3. Januar, hvor vi drøftede Skriftets Fremtid. Elevforeningen forpligtede sig for sin Part til i 1941 at aftage det samme Antal som hidtil til den sædvanlige Pris. Da der kun var en Kassebeholdning paa 6,90 Kr., afholdt A. O. F. Udgifterne ved Redaktionsmødet, hvilket vi er dem taknemlige for. Vi kan paa nuværende Tidspunkt ikke give noget bestemt Løfte om et Efteraarsnummer af Skriftet. Det vil afhænge af dets Økonomi m. m.

Indenfor Bestyrelsen har det, at Michael Andersen har forladt Esbjerg, medført, at Suppleanten Viggo Sørensen er indtraadt og fungerer som Sekretær, mens M. P. Jensen varetager Kasserervirksomheden. I de 11 Aar, Michael Andersen har virket som Kasserer, har han udført et stort og fortjenstfuldt Arbejde for Elevforeningen, og jeg foreslaar, at Generalforsamlingen tiltræder, at vi viser ham en lille Erkendtlighed herfor, idet vi siger ham hjertelig Tak for hans Indsats.

Fra Elevforeningens Side kan vi kun beklage, at Forholdene har medført, at Skolens veltjente Lærere, Michael Andersen, Harald Engberg og Johs. Bjerre, har maattet forlade Skolen. Fra sidstnævnte har vi i Anledning af hans Afgang modtaget en Redegørelse.

M. P. Jensen og Hustru har kunnet fejre deres Sølvbryllup, og fra Elevforeningen har vi sendt dem en Blomsterhilsen.

Vort Æresmedlem, fhv. Forstander Rasmus Vind og hans Hustru Andrea har den 24. Juni fejret deres Guldbryllup, og ved denne Lejlighed sendte vi en Lykønsning — foreslaar at Elevmødet yderligere sender dem en Hilsen, idet vi anerkender deres uegennyttige Indsats som Skolens første Forstanderpar.

Formanden sluttede Beretningen med at udtale Haabet om, at Esbjerg Arbejderhøjskole under de skiftende Forhold maa bevare sit Præg som dansk Arbejderhøjskole, og at vi snart igen kan samles til Elevmøde paa vor gamle Skole i Esbjerg som frie Mænd og Kvinder i et frit Land.

Til Beretningen havde flere Ordet, og der blev bl. a. foreslaaet, at man genindførte Rubrikken »Personalialia« i Elevskriftet. Protokol og Beretning godkendtes her efter enstemmigt.

Den konstituerede Kasserer, M. P. Jensen, forelagde Regnskabet, der godkendtes. (Se omstaaende.)

Der var ingen Forslag indgaaet, og man gik over til Valg. Som Formand genvalgtes Hans Holm, og til Kasserer valgtes M. P. Jensen, og til Sekretær Viggo Sørensen med Inger Anfeldt og Carl M. Hansen som Suppleanter. Til Revisorer valgtes Inger Ditlevsen og Skræder Sønner med Paul Hansen som Suppleant. Under Eventuelt drøftedes Udflugten om Eftermiddagen, hvorefter man sluttede Generalforsamlingen med en Sang.

Kl. 14 samledes man atter, og Folketingsmand Julius Bomholt holdt et glimrende og tankevækkende Foredrag om Ungdommen og Ungdomsskolerne.

Efter Foredraget arrangeredes der en Udflugt til Fods og pr. Hestevogn til Nøraa, hvor man lod den medbragte Kaffe fra Skolens Køkken vederfares Retfærdighed. Skolens Formand, Oluf Bertolt, holdt en inspirerende Tale om Ungdommen og dens Forpligtelser overfor Demokratiet og Folkestyret. Inden man tog tilbage til Skolen, fordrev vi Tiden med forskellige Lege.

Elevmødet sluttede med en kammeratlig Sammenkomst paa Skolen, hvor Poul Hansen, Lærer Hauerslev og flere af de gamle Elever underholdt med Historier, Op-læsning og Solosang. En rigtig kammeratlig Aften.

Da Hans Holm sluttede Elevmødet med Tak til alle, der havde deltaget, og til Skolen, fordi den under de trange Forhold havde kunnet huse Elevmødet. Alle var enige om, at vi havde tilbragt et Par gode Dage sammen i kammeratligt Lag, og vi ønskede hinanden paa Gensyn til næste Elevmøde.

Siden Elevmødet har Bestyrelsen afholdt Møde, hvor Formanden meddelte, at

Rasmus Vinds Hustru Andrea var afgaaet ved Døden. Fra Elevforeningen var sendt en sidste Hilsen til hendes Baare. Skolen er nu flyttet til »Kraglund« pr. Hammel. Man gennemgik Returningerne, og det vedtoges at sende et Brev til 58 Kammerater med Henstilling om at fortsætte deres Medlemsskab i Elevforeningen.

Videre drøftedes Forslag til Artikler til »Arbejderhøjskolen«, der alligevel bliver udgivet i December.

Det besluttedes at afholde en Sammenkomst for de lokale Medlemmer af Elevforeningen, som en Slags Erstatning for de Fester, de ellers plejer at blive indbudt til paa Skolen, og til denne indbyde Michael og Marie Andersen.

Efter Nytaar vilde Bestyrelsen besøge Skolen i »Kraglund« for at agitere for Tilslutning til Elevforeningen blandt Vintereleverne.

Elevforeningens Adresser er: Kassereren: Pedel M. P. Jensen, Kommuneskolen, Østergade, Esbjerg. Formanden: Hans Holm, Nørvang 16, Esbjerg.

Hans Holm.

ROSKILDE HØJSKOLE

SOMMEREN 1941

VED FORSTANDER HJ. GAMMELGAARD

Det altoverskyggende Indtryk af den forgangne Sommer er en Travlhed, som vi næppe har haft Sidestykke til i de snart 12 forløbne Aar. Ikke blot har Antallet af Kursusdeltagere været langt højere, end vi hidtil har kendt; hertil kom ogsaa de mange ekstra Bekymringer og Besværigheder, som de ekstraordinære Forhold medfører — ikke mindst for Skolens Økonomi. Og dertil kommer, at ogsaa denne Sommer har været en Byggetid.

I Bygningens Indre fortsatte vi med Udbedringer, egnet til at skærme os mod en a, maaske endnu mere brændselsfattig Vinter. Blandt andet blev alle Elevværelser og Spisestuen forsynet med Forsatsvinduer. De to Isvintre har taget haardt paa den udvendige Maling. Alle Vinduer er blevet malet om. Men forinden blev Beslagene taget af, børstet for Rust og understrøget med Blyfarve. Det var en haardt tiltrængt Foranstaltning; Vinduerne var jo nu 34 Aar gamle. Adskillige af dem maatte helt fornyes. En særlig Grund til at lade mest muligt Malerarbejde — baade ud- og indvendigt — udføre, er den, at Materiale mangelen til næste Sommer sandsynligvis vil blive alvorlig.

I Foredragssalen har de gamle Bænke længe trængt til Afløsning. Der har vi nu i Efteraaret faaet opsat 120 nye bekvemme Stole med Armlæn og Waggonæder. Det vil blive en behagelig Overraskelse for næste Sommers Kursister af de lidt ældre Aargange. Rundt om Katederet blev der samtidig opsat en Forhøjning til Brug ved vore Koncerter og smaa sceniske Arrangementer.

Skolens Grotte, der efterhaanden var vokset sammen til et Vildnis, er blevet ryddet og omlagt og forsynet med en Kreds af faste Bænke. Nu udfylder den sin oprindelig tiltænkte Mission: at være et Samlingssted, en »Sladrekrog« i Sommerkursusenes Fri-kvarterer.

Mens Skolen i Aarenes Løb har undergaaet talrige Forbedringer af varig Natur, befandt vore Avls- og Staldbygninger sig i en sørgelig Forfatning. Efter at vi i de sidste 3 Aar har udvidet det dyrkede Areal, blev ogsaa Pladsen utilstrækkelig, og vi gik derfor i Sommer til en grundig Om- og Tilbygning af disse Bygninger. En ny rummelig Fløj med Tærskelade, Heste- og Kostald samt Rum til Maskiner og Affalds-beholdere (i Kælderen — rottefri!) blev bygget til, længst mod Nord, og i den gamle Fløj er der nu god Plads til vore ca. 20 Svin samt til Brændsel, Haveredskaber m. m. Muremester Rs. Sørensen, Roskilde, har været vor Entreprenør, og den nye Indretning tilfredsstiller utvivlsomt alle Nutidens Fordringer. Vi smigrer os i al

Roskilde.

Repræsentanter for Værnet ved D. s. U.-Kursus 1941.

Beskedenhed med at have de fineste Stalde, om ikke Norden for Alperne, saa i hvert Fald i Roskilde med omliggende Amter.

Som nævnt før var 1941 en Rekordsommer med Hensyn til Besøgets Størrelse. Der blev afholdt i alt 22 Kursus, hvoraf 2 var paa 14 Dage. Antallet af Deltagere var 1722 (i Fjor 1243) og regnes der dobbelt for Deltagerne i 14 Dages Kursus, bliver Tallet 1855 eller ca. 400 mere end det hidtil største. Hertil kom endda de 72 Deltagere i Handels- og Kontormedhjælpernes Ungdomsstævne i Pinsen.

I enkelte Uger var Skolen faktisk overbelagt. Dette gælder navnlig den midterste Uge i Juli, hvor vi paa een Gang husede 61 Husmødre og 75 Deltagere i D. s. U.s Kursus. Over 30 af de unge Mænd maatte indkvarteres i Soveposer i Gymnastiksalen, men det hele gik over Forventning godt.

Som Følge af den store Optagethed af Pladsen var det desværre umuligt for os at gentage det 3 Maaneders Ungdomsleder-Kursus, som vi havde i Fjor, og som trods de knebne Forhold og den »uroilige« Timeplan var et absolut Lyspunkt og det »blivende« i Sommerens Vekslen.

En tilbagevendende Begivenhed ved Sommerens Kursus var Besøgene fra Hær og

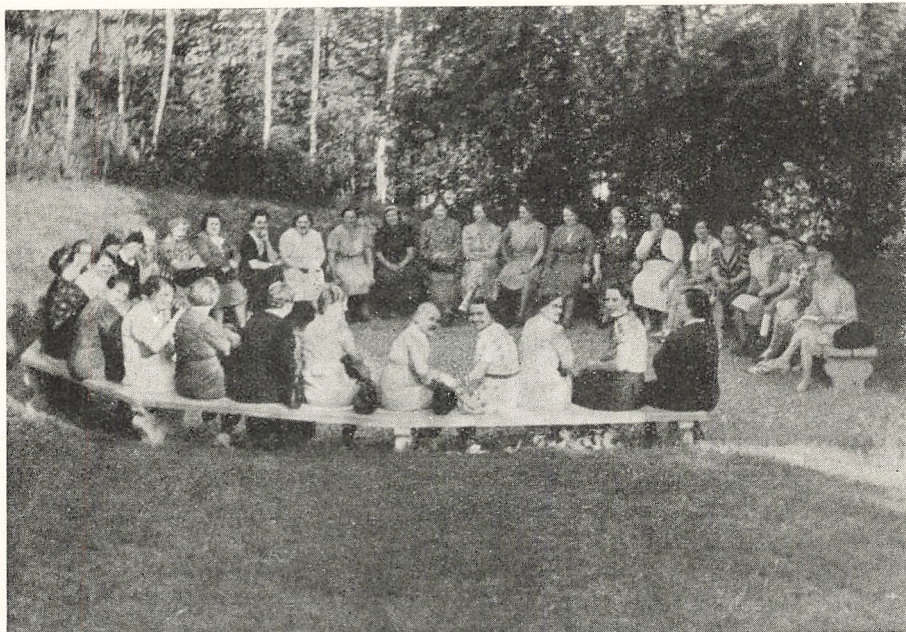
Roskilde.

En god Vittighed. D. s. U. 1941.

Flaade, et Resultat af de Fællesmøder, der Vinteren forud var blevet afholdt mellem Befalingsmænd i Værnet og Repræsentanter for Arbejdernes Organisationer. Ved disse Besøg gjorde Værnets Folk (d. v. s. Generaløjtnant Gørtz og Kaptajn i Hærens tekniske Korps, Norup) Rede for deres Syn paa vort Forsvar og dets Forhold til Folket. Der vistest Film fra Hær og Flaade, og ved et paafølgende Kaffebord drøftedes »Mellemværendet« med Kursisterne. I disse Drøftelser tog ogsaa Officerer i Marinen Del. Der er ingen Tvivl om, at adskillige gamle Misforstaaelser blev hævet ved disse Møder.

Det sidste Kursus sluttede 8 Dage før Vinterskolens Begyndelse. Tilmeldelserne til denne var foregaaet adskillig mere trægt end i Fjor. I Sommeren havde Arbejdsløsheden blandt de unge faktisk været forsvindende, og fra Ungdomslejrene var der stærk Efterspørgsel efter Elever. Vi var forberedt paa at maatte begynde med en halvfylt Skole. Men i de sidste Dage strømmede Indmeldelserne ind. Ved Aabningen var 88 Elever til Stede, og der var anmeldt Ankomst fra Resten i Løbet af faa Dage.

Kort før Skolens Aabning fik Ib Koch-Olsen Opfordring fra Niels Bukh i Ollerup om at lade sig »laane ud« til Gymnastikhøjskolen for Vinteren. Vi har ofte talt om det tiltalende i, at Lærere fra de forskellige Arter af Højskoler lærte hinanden at kende

Roskilde.

Husmødre har taget »Grotten« i Besiddelse. 1941

og gjorde sig bekendt med andre Skolers Arbejdsmaader. Derfor gik vi ind paa Forslaget og venter i Spænding paa, hvordan det falder ud. Vi fik i sidste Øjeblik Maleren Johan Møller Nielsen til at være Koch-Olsens Stedfortræder. Han har fra D. s. U. adskilligt Kendskab til Foredrags- og Studiekreds-Virksomhed og er i øvrigt en større Kreds bekendt fra »Rød Ungdom«s og andre Blades Spalter. Som ekstra Vinterlærer antoges Henning Lund, der nylig har taget Lærereksamen fra Jonstrup Seminarium.

Kursus og Stævner i Sommeren 1941.

Murerforbundets Fagforeningskursus i Ugen 20.—26. April med 26 Deltagere. Gruppeledere var Hovedbestyrelsesmedlemmerne Axel Axelsen, Aalborg, og S. F. Sørensen, Aarhus. I Ugens Løb holdtes følgende Foredrag: Folketingsmand Chr. Christiansen (Dansk Folkeoplysning gennem 100 Aar), Direktør Knud Oldendow (Danmark og Grønland), Folketingsmand Ingvar Dahl (Bolig-Sanering og Bolig-Politik), Folketingsmand Wm. Villumsen (Den kommunale Administration) og Højskolelærer Frode Kristensen (Raastofproblemet og Beskæftigelsen).

Textilarbejderforbundets Tillidsmandskursus, 18.—24. Maj, havde 92 Deltagere. Grupperne, der behandlede faglige Spørgsmaal og Arbejdsret, lededes af: Sekretær N. Scheel, Formand Th. Kuntze og Højskolelærerne Ib Koch-Olsen og Kaj Bundvad.

Ugens Foredrag var: Fagbevægelsens Opgaver i Dag og i Tiden, der kommer (Formand i D. s. F., Laur. Hansen), Økonomi og Beskæftigelse (Raadsformand Ludv. Christensen), Fordelingskasser og Arbejdsløsheds-kasser (Arbejdsdirektør Vater), Pengepolitik i Krigstid (Forstander Hj. Gammelgaard), Textilindustriens Forsyning med Materiale (Forbundsformand Axel Jensen).

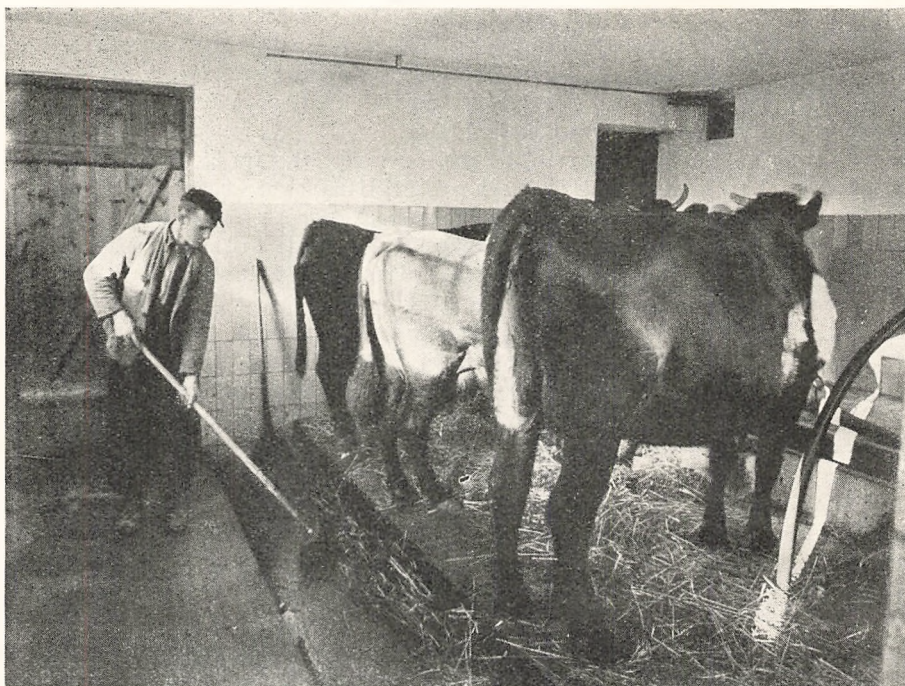
Snedkerforbundets Bygningsprislisterkursus, der afholdtes fra 25. til 31. Maj, havde 71 Deltagere. Karl Larsen, Blok Sørensen og Carl Hansen var Ledere af Gruppearbejdet, der udelukkende behandlede faglige Spørgsmaal. Magister Edvard C. J. Volf talte om Dansk Byggeskik gennem Tiderne, Højskolelærer Frode Kristensen om Danmarks økonomiske Livsrum, Forbundsformand Niels Madsen om Aktuelle faglige Problemer og Sekretær Gersmann om Beskæftigelsen og Byggeriet.

Dansk Handels- og Kontormedhjælperforbunds 8. kommunale Kursus i Tiden 8. til 21. Juni havde 78 Deltagere. Kursuset lededes af Fuldmægtig Viggo Hougaard, Holbæk. Følgende Emner behandlede: Hvorledes opgøres den skattepligtige Bruttoindtægt (Reglerne om Fradrag i den skattepligtige Indkomst) (Kontorchef C. Helkett), Gennemgang af de gældende Regler vedrørende Opholdskommuneskatter m. v. samt den kommunale Selskabsskat (Gennemgang vedr. Erhvervsbeskatningen) (Sekretær Aage Rangel Nielsen), Skattepligt til Staten for Personer og Institutioner. Orienterende Gennemgang med Eksempler og praktiske Øvelser — De vigtigste Regler for Opgørelsen af den skattepligtige Formue — Beregning af Indkomst- og Formueskat (Fuldmægtig Poul Madsen), Gennemgang af en Hovedligning i en middelstor Købstad (Sekretær Knud Lauritzen), Skatternes Indbetaling (Skatteinspektør Vigor Nielsen), Regler om Afholdelse af Fogedforretninger med særligt Henblik paa de kommunale Udpantninger (Dommerfuldmægtig, cand. jur. F. Schjøtt) samt Lønsskat og anden Indkomstskat (Kæmner P. Zoffmann).

Dansk Kedel- og Maskinpasserforbund holdt i Ugen 22.—28. Juni Kursus med 51 Deltagere. Gruppearbejdet lededes af Forbundsformand Herup og Sekretær Svend Hansen. Der behandlede i Grupperne følgende Emner: Overenskomster, Lov om Arbejdsforhold og Lov om Arbejdsfordeling samt Regnskabsvæsenet, Vedtægten for Arbejdsløsheds-kassen. I de fleste af de Foredrag, der holdtes for det i samme Uge afholdte Fagforeningskursus, deltog ogsaa Smede- og Maskinarbejdernes Kursus.

Fagforeningskursus I, 22.—28. Juni, med 43 Deltagere. Gruppeledere: Folketingsmand Rasmus Hansen (Pengeøkonomi, Lønninger og Priser), Højskolelærer Frode Kristensen (Raastofproblemet og Beskæftigelsen), Højskolelærer Kaj Bundvad (Fagforeningskundskab). I Foredragsform behandlede følgende Emner: Aktuelle faglige Problemer (Formand for D. s. F., Laur. Hansen), Den danske Ungdoms Uddannelse (Undervisningsminister Jørgen Jørgensen), Folk og Værn (Kaptajn P. A. F. Norup og Orlogskaptajn Prip), Danmarks Stilling i Dag (Folketingsmand Rasmus Hansen).

Snedkerforbundets Tillidsmandskursus afholdtes fra 29. Juni til 5. Juli og havde 95 Deltagere. Gruppearbejdet lededes af: Forbundsformand Niels Madsen (Faglige Forhold), Sekretær Carl Nielsen (Faglige Forhold), Sekretær Laur. Pedersen (Regnskab og Revision), Højskolelærer Kaj Bundvad (Fagbevægelsen og de økonomiske Problemer). Ved Foredragene talte: Forstander Hj. Gammelgaard (Pengepolitik i Krigstid), Næstformand i D. s. F., Ejler Jensen (Arbejdsretten i Danmark), Forbunds-

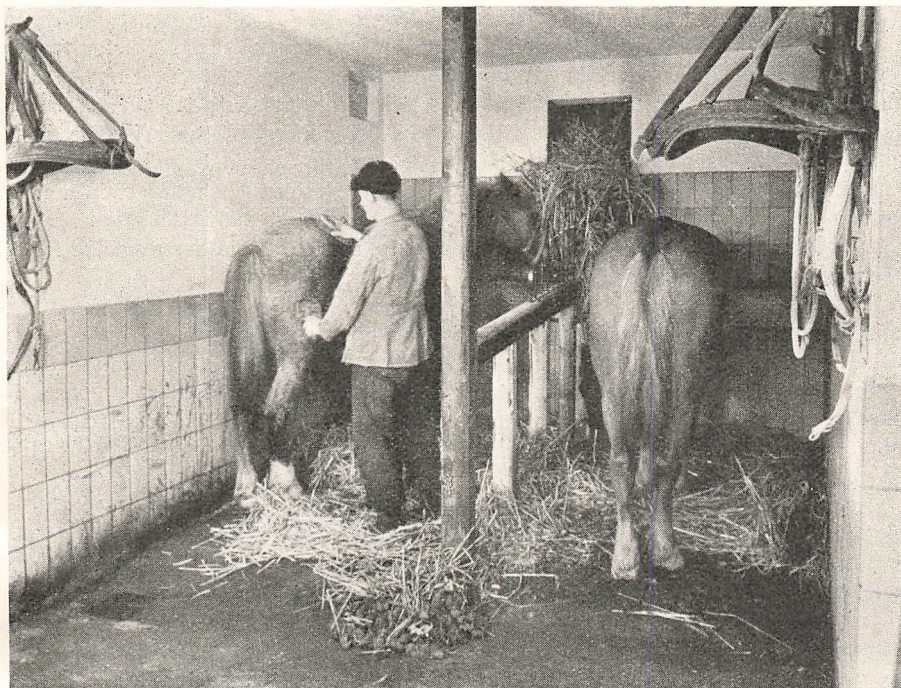
Roskilde.

Den nye Kostald.

formand Niels Madsen (Aktuelle faglige Problemer), Kontorchef Niels Lindberg (Priser og Priskontrol).

Fagforeningskursus II, 6.—12. Juli, med 119 Deltagere. Gruppeledere: Sekretær Oluf Bertolt (Arbejdslivet og dets Problemer), Højskolelærer Frode Kristensen (Raa-stofspørgsmaalet og Beskæftigelsen), Højskolelærer Kaj Bundvad (Aktuelle Fagforeningsspørgsmaal), Sekretær i D. s. F., Ernst Berg (Arbejdsretten i Danmark), Højskolelærer Ib Koch-Olsen (Det danske Samfund). I Ugens Løb afholdtes følgende Foredrag: Økonomi og Beskæftigelse (Folketingsmand Ludv. Christensen), Pengepolitik i Krigstid (Forstander Hj. Gammelgaard), Folk og Værn (Kaptajn Norup og Orlogskaptajn Prip), Hvordan en Avis bliver til (Redaktør Frede Nielsen), Fagligt Samarbejde (Formand i D. s. F., Laur. Hansen).

D. s. U.s Landskursus i Ugen 13. til 19. Juli havde 75 Deltagere. Kursuset lededes af Forbundsformand Poul Hansen, der i Grupper behandlede Aktuelle Problemer. Endvidere var der følgende Grupper: Agitationsarbejdet (Sekretær Victor Gram), Litteratur (Højskolelærer Ib Koch-Olsen), Regnskab og Afdelingsøkonomi (Lærer Vald. Henningsen) og Sammenkomster og Fester i D. s. U. (Maler Møller-Nielsen). Der var følgende Foredrag: Dansk Ungdomsopdragelse og Ungdomsuddannelse (Undervisningsminister Jørgen Jørgensen), Da Danmark blev politisk vaagen (Tegneinspektør

Roskilde.

Den nye Hestestald.

Otto V. Nielsen), Fagbevægelse og Politik (Sekretær i D. s. F., Ejner Nielsen), Danmarks politiske Situation (Folketingsmand Alsing Andersen), Folk og Værn (Generalmajor E. Gørtz), Om Kunstforstaaelse (J. Møller-Nielsen).

Husmoderkursus, 13.—19. Juli, samme Uge som D. s. U., havde 61 Deltagere. Foruden at deltage i de fleste af de under D. s. U.-Kursuset nævnte Foredrag talte følgende: Højskolelærer Frode Kristensen (Vor Brændselssituation), Højskolelærer Ib Koch-Olsen (Nordahl Grieg og »Nederlaget«), Forstander Hj. Gammelgaard (Faser i Barnets Udvikling), Husholdningskonsulent, Frk. Havesen (Ernæringen under Krigen), Højskolelærer Kaj Bundvad (Vitaminer). Deltagerne besøgte Haraldsborg Husholdningsskole, hvor der var Demonstration af »Sparemad«.

Fagforeningskursus III, 20.—26. Juli, med 115 Deltagere. Gruppeledere: Forstander Hj. Gammelgaard (Økonomiske Problemer), Højskolelærer Kaj Bundvad (Fagforeningskundskab), Højskolelærer Frode Kristensen (Raastofproblemet og Beskæftigelsen), Sekretær i D. s. F., Einar Nielsen (Lønspørgsmaal), Højskolelærer Ib Koch-Olsen (Det danske Samfund). Ugens Foredrag var: Redaktør Ernst Christiansen (Amerika), Folketingsmand Rasmus Hansen (Bygeindustriens Problemer), Kaptajn Norup og Orlogskaptajn Rasmussen (Folk og Værn), Statsminister Th. Stauning (Danmarks Stilling i Dag), cand. polit. Nyboe-Andersen (Fra Guldfod til Clearing).

Telefonstanden og Fagforeningskursus IV i Ugen 27. Juli til 2. August havde henholdsvis 34 og 82 Deltagere. Forretningsfører Alfr. Nielsen ledede Telefonstanden, medens Fagforeningskursuset havde følgende Ledere: Forstander Hj. Gammelgaard (Pengeøkonomi, Lønninger og Priser), Højskolelærer Frode Kristensen (Raastofproblemet og Beskæftigelsen), Sekretær i D. s. F., Kaj Lindberg (Aktuelle Fagforenings-spørgsmaal), Højskolelærer Ib Koch-Olsen (Det danske Samfund). I Foredragsform behandledes følgende Emner: Bonde og Arbejder i Nutiden (Landbrugsminister Kr. Bording), Vareforsyning og Varefordeling (Folketingsmand Ludv. Christensen), Den faste Voldgiftsret (Folketingsmand Fr. Dalgaard), Det nationale Samarbejde (Folketingsmand Alsing Andersen).

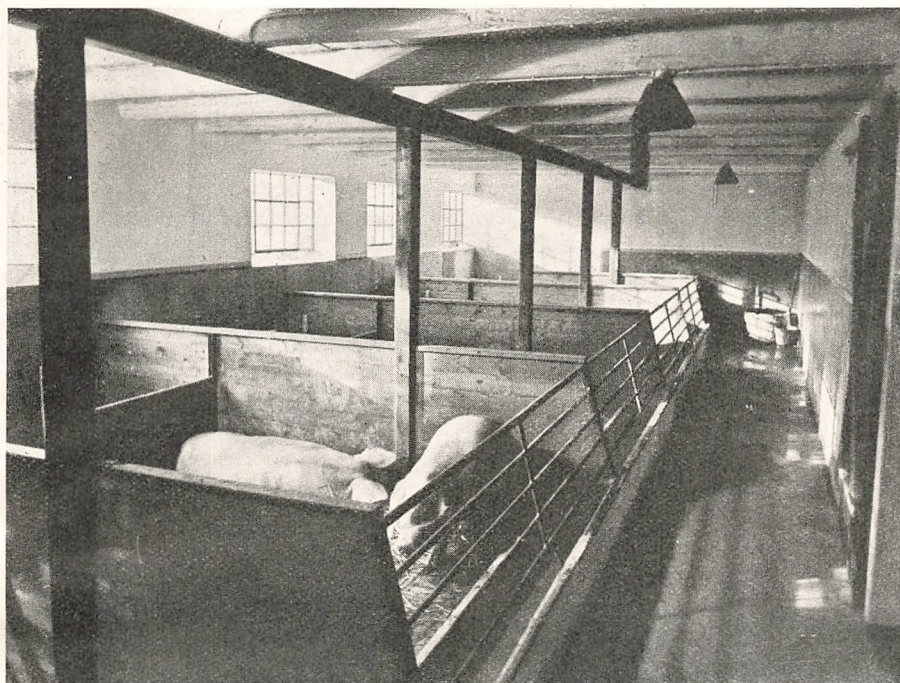
Dansk Tømrerforbunds Tillidsmandskursus i Ugen 3.—9. August havde 90 Deltagere. Gruppelederne var: Højskolelærer Kaj Bundvad (Fagbevægelsen og de økonomiske Problemer), Christoffer Nielsen, Jens Christensen og Harald Christensen (Pris-kurant og Opmaalng). Ugens Foredrag var: Næstformand Ejler Jensen (Arbejds-retten), Landbrugsminister Kr. Bording (Bonde og Arbejder i Nutidens Danmark), Arbejdsminister Johs. Kjærboel (Staten og Arbejderne), Folketingsmand Rasmus Han-sen (Danmarks Stilling i Dag).

Dansk Typografkursus, 10.—16. August, med 68 Deltagere. Kursuset lededes af Sekretær Svend Johansen, og følgende Emner behandledes: Imperialismen og Stor-rumsøkonomi (cand. polit. Mogens Boserup), Arbejderbeskyttelseslovgivningen (Høj-skolelærer Kaj Bundvad), Nationalfølelsen — ogsaa politisk set (Sekretær Svend Johansen), Vore Love, Forudsætninger og Praksis (Kasserer O. A. Lundin), Arbejds-løshedslovgivning, Arbejdsanvisning (Frederik Mehr), Hovedlinier i den faglige Politik siden Krigsudbruddet (Formand Sigv. Hellberg), Fagbevægelse og Politik (Sekretær i D. s. F. Einar Nielsen). Desuden behandledes Fagets egne Problemer.

Faglig Ungdoms Kursus fra 17. til 23. April havde 68 Deltagere. Gruppearbejdet lededes af Hans Pedersen, Johan Juhl, Th. W. Pedersen (Fagforeningskundskab) og Højskolelærer Kaj Bundvad (Fagbevægelsen og de økonomiske Problemer). Fore-dragsemnerne saa saaledes ud: Dansk Ungdoms Samvirke (Professor Hal Koch), Danmarks Stilling i Dag (Folketingsmand Rasmus Hansen), Aktuelle Fagforenings-problemer (Sekretær Ernst Berg), Ungdomsuddannelse (Forst. Hj. Gammelgaard).

Kvindekursus, 24.—30. August, med 88 Deltagere. Gruppeledere var: Raadmand, Fru Thea Tønder, Folketingsmedlem, Fru Nina Andersen, Fru Vilhelmine Gottschalk, Fru Inger Hempel samt Sangleder: Musikpædagog Jette Tikjøb-Hansen. I Ugens Løb talte Landsretssagfører, Fru Edel Saunte (Kvinderne og Tidens Krav), Fru Viola Nørsløv (Kvinderne og Organisationsarbejdet), Fru Margrethe Høst Neerup (Danske Kvinders Samfundstjeneste), Fru Ellen Villemoes-Andersen (Bondekonen og Arbejder-konen).

Socialdemokratisk Forbunds Instruktionskursus fra 31. August til 6. September havde 118 Deltagere. Kursuset lededes af Folketingsmand Johs. Hansen, og man ar-bejdede i følgende Grupper: 1) Økonomi og Beskæftigelse (Folketingsmand Rasmus Hansen og Forstander Hj. Gammelgaard) og 2) Landarbejder- og Landbrugsemner (Folketingsmændene Jens Smørum og Carl Petersen) samt 3) Praktisk Organisations-arbejde (Folketingsmand Lars M. Olsen, Sekretær Oluf Carlsson, Sekretær Viggo

Roskilde.

Den nye Svinesti.

Molin Nielsen og Folketingsmand Johs. Hansen). Ugens Foredrag var: Statsminister Th. Stauning (Danmarks Stilling i Dag), Folketingsmand Chr. Christiansen (Partiet og Oplysningsarbejdet), Handelsminister Halfdan Hendriksen (Danmarks Vareforsyning), Hovedkasserer Charles Klüwer (Gennemgang af organisatoriske Spørgsmaal), Arbejdsminister Johs. Kjærbøl (Beskæftigelsesproblemer).

Udvidet Fagforeningskursus fra 7. til 20. September havde 28 Deltagere paa 1. Aars Hold, 17 Deltagere paa 2. Aars Hold og 10 Deltagere paa 3. Aars Hold. Grupperarbejdet paa de forskellige Hold var fastslagt saaledes: 1. Hold: Statistik og Bedriftsøkonomi (Hj. Gammelgaard), Erhvervsgeografisk Oversigt (Frode Kristensen), Arbejderbevægelsens Historie (Kaj Bundvad), Regning og Regnskabsvæsen (Ib Koch-Olsen). — 2. Hold: Penge og Priser (Hj. Gammelgaard), Udenrigshandel, Erhvervs- og Handelspolitik (Frode Kristensen), Den moderne Stat og dens Organisationer (Ib Koch-Olsen), Arbejdsretten (Ejler Jensen). — 3. Hold: Aktuelle Penge- og Valutaspørgsmaal (cand. polit. I. Nyboe-Andersen), Økonomi og Beskæftigelse (Rasmus Hansen), Arbejdsretten (Ejler Jensen), Fagbevægelsen og de kulturelle Problemer (Ib Koch-Olsen), Problemer vedr. det faglige Samarbejde (Kaj Bundvad). — Tegneinspektør Otto V. Nielsen talte en Aften om Musikkultur med Demonstrationer, og Kaptajn Norup og Orlogskaptajn Rasmussen indledte en Aften en Diskussion om Folk og Værn.

Dansk Arbejdsmandsforbunds 3 Tillidsmandskursus, 28. September—4. Oktober med 84 Deltagere, 12.—18. Oktober med 109 Deltagere og 19.—25. Oktober med 95 Deltagere. Grupperarbejde: Rentabilitet i privat og offentlig Virksomhed (Hj. Gammelgaard), Raastofproblemet og Beskæftigelsen (Frode Kristensen), Erhvervsproblemer (Kaj Bundvad), Staten og dens Organisationer (Ib Koch-Olsen). Under 3. Kursus udgik Gammelgaards Gruppe, og i Stedet ledede Sekretær Oluf Bertolt en Gruppe om Arbejdslivets Problemer. Ved Kursus'ene holdtes følgende Foredrag: Danmarks Stilling i Dag (Statsminister Th. Stauning), Økonomi og Beskæftigelse (Folketingsmand Ludvig Christensen), Tidens faglige Problemer (Forbundsformand Axel Olsen), Landbrugspolitik (Landbrugsminister Kr. Bording), Landbrugets Arbejdskraft (Forretningsfører Oscar Levinsen), Danmarks Vareforsyning (Handelsminister Halfdan Hendriksen), Danmarks Økonomi (Kontorchef Niels Lindberg), Danmarks Stilling i Dag (Folketingsmand Rasmus Hansen).

Bramminge.

*Toilette efter
Vandreturen.*

Roskilde.

*Søren tager
mod Elevernes Tøj.*

ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE

SOMMEREN 1941

VED FORSTANDER POUL HANSEN

Foraaret begyndte med en usædvanlig Mængde Indmeldelser til Sommerskolen, og i Løbet af April blev det klart, at vi ikke paa Bramminge Hovedgaard, hvor der i Sommermaanederne ogsaa skulde være Vandreherberg, kunde skaffe Plads til den forholdsvis store Tilgang. 26 Senge var alt, hvad vi kunde faa anbragt. De sidste Dage forud for 3. Maj maatte vi sende Afbud ved Hjælp af Telegrammer for ikke at faa flere Elever, end vi havde Sengepladser. Desværre melder Byungdommen sig ofte først i sidste Øjeblik.

De 26 kom fra baade Bondeland, Provinsbyer og Hovedstad; men selv om det nok kunde ses paa det ydre Antræk, smeltede de dog hurtigt sammen og dannede Venskaber paa tværs af deres tilvante Milieu. Stedet havde vel sin Del af Æren derfor. Efterhaanden som Foraaret gik over i Sommer, smøgede Bramminge Hovedgaard Vinteren af sig og blev ukendelig, og selv om mangt og meget vedblev at være lige primitivt, var der ingen, som længere fandt disse Ting utaalelige. Med Varmen og det grønne brede Venlighed og Mildhed sig overalt, og Sommerpigerne vil sikkert for Resten af deres Dage drømme blide Drømme om den utroligt hyggelige Bramminge Hovedgaard. Nok vanskeligt at forstaa for Vintereleverne, som maaske endnu ømmer sig, naar de kommer til at tænke paa Søjlekælderens klamme Stengulv, paa fantastisk utætte Vinduer o. s. v.

Men to Ting var vedblivende slemme at trækkes med og hjalp til, at Sommerens Dejlighed ikke helt dækkede over Vinterens Nedrighed og fik Ønsket om at flytte til at gaa i Glemmebogen. Vandmangelen var ofte følelig i Vinterens Løb, men blev i de varme Sommermaaneder til en ren Plage, som krævede megen Taalmodighed baade hos os paa Skolen og hos Gaardens andre Beboere, som maatte døjle dobbelt Mangel, fordi Skolen var kommet til med sit forholdsvis store Forbrug. Vi maa stadig prise deres Menneskelighed, fordi vi alligevel altid mødte lutter Venlighed, aldrig Beklagelser. Og saa var der det primitive og i Sandhed uhensigtsmæssige Køkken i Kælderen, som kun gav Skolekøkkenundervisningen under Husholdningslærerinde Frk. Anna Olesens Ledelse meget middelmådige Chancer for at lykkes. Det gik dog, hvilket vi sikkert skylder Anna Olesen megen Tak for.

Undervisningen i Haandgerning og Vævning, som min Kone forestod, havde bedre Kaar og blev ogsaa en Sukces, som Deltagere i Elevmødet vil have set af den store Udstilling af Haandarbejder. Alle Elever fik vævet en eller anden smuk Ting og syet en Kaffedug, — for de flestes Vedkommende store og krævende Ar-

Bramminge.

Ole forkales.

Poul og Sally Hansen.

bøjder og af den fine Smag og gode Kvalitet, der nu gennem Haandarbejdsudvalget præger de fleste Højskoleers Haandarbejdsundervisning. I denne Forbindelse maa det nok tilføjes, at vi ogsaa i Sommer havde Lejlighed til at erfare, at Skolens forholdsvise Afsondrethed forøgede Arbejdsmulighederne. Bylivet distraherer nu engang.

Husholdningslærerinde Frk. Lindgren havde Undervisningen i Sang og Beklædningsreparationer og Husholdningskonsulent Frk. Jenny Henriksen i Sundhedslære, Boldspil og Folkedanse, Erik Hauerslev i Dansk, Tysk, Regning og Skønlitteratur og jeg selv i Engelsk, Historie samt en Studiekreds om Filmen efter Harald Engbergs Bog af samme Navn. Emnet var i høj Grad paa sin Plads, fordi Filmen nu engang hører til de Omraader, hvor Flertallet af Nutidens Ungdom henter sine Oplevelser og ofte gør det kritikløst. Det følte ogsaa som et Plus, at Filmen behandler saa mange af Livets forskellige Forhold.

Med Undtagelse af to havde alle Eleverne Cykler med, og de gjorde os nogenlunde uafhængige af de slette Trafikforhold, saa vi kunde gøre vore Udflugter i sædvanligt Omfang — selv om det som Regel var et slemt Puslespil at faa de to uden Cykler fragtet med, — nu og da mislykkedes det. Den første Tur foregik nu til Fods — som saa mange andre senere. Vi vilde følge Holsted og Sneum Aaer saa

Bramminge.

Udflugt til Sønderho.

langt, vi kunde. Det var endnu Foraar og Vandet laa og sivede paa lave Steder i Engene. Desuden var Pigerne kaade som Gedekid og kom til det ene Smaauheld efter det andet — navnlig de Storbyens Folk, som aldrig før havde prøvet at færdes paa en vaad Eng, og som havde foretrukket det fine Tøj for det praktiske. Adskillige hvide Sko trampede gennem bløde Steder i Engbunden og blev sorte, og flere elegante — og som man kunde høre dyrebare — Silkestrømper fik vældige Flænger paa Pigtraad og Hegnspæle. Det var saadan lidt Lærepenge, som ikke var til at komme udenom, dersom vi da ikke skulde have siddet inde hele Sommeren. Netop som vi mere erfarne i Vandreture var enige om, at alle nu maatte være blevet klogere, stak en langbenet Københavnerpige i Rend for at redde Dagen og Æren i et nyt Spring over et Hegn af usædvanlig Højde. Engbunden var imidlertid igen for glat og Hegnet for højt. Hun landede paa samme Side Hegnet paa Sæde og Hænder — desværre med det Resultat, at det ene Haandled brækkede. Vi var kommet meget langt ind i Engene, men der var ikke andet at gøre end at lade den uheldige konvojere tilbage under Erik Hauerslevs Ledelse.

Den første længere Cykletur gik naturligvis til Esbjerg, hvor vi saa Fællesforeningens Tobaksfabrik og Esbjerg og Omegns Brugsforenings nye Afdelinger og Beboelses-

Bramminge.

Haandarbejde paa Plænen.

ejendom, badede paa Kommunens Søbadeanstalt, cyklede igennem Havneområdet, Strandskoven og Nørreskoven og kiggede ind over Gærdet til Arbejderhøjskolen paa Vardevej. Grundlovsdagen gik Turen til Askov Højskole og til Festen i Skibelund Krat, og et Par Uger senere var vi i Ribe for at se paa Fortid, — med Esbjergs Nutid som Kontrast endnu i frisk Minde.

Og saa kom den længselsfuldt ventede fire Dages Fanøtur først i Juli med Ophold i Esbjerg Kommunes Feriekoloni i Sønderho. Vejrguderne snød os en Smule de første Par Dage, og en lille Pige, der hed Lissie og ingen Cykle havde, kom for sent til Toget i Bramminge, saa de maatte standse et Godstog for at faa hende med. Men saa skinnede Solen ogsaa, og hele Turen, den snurrige lille Sømandsby og Badene i Vesterhavet blev til en dejlig Oplevelse.

Vi fik derpaa gennem Skolens gamle Ven, Lærer Randlev, en Indbydelse til at besøge Ungdomsforeningen i Guldager. Det var ikke første Gang, vi havde den Fornøjelse; men naar vi tidligere skulde tilbringe en Aften i Guldager Forsamlingshus med Tale, Sang og Folkedans og sammen med en stor Skare Landboudom, kunde vi naa at cykle hjem igen samme Aften. I denne Omgang blev det jo for langt, og Indbydelsen kom derfor til at lyde paa Overnatning. Det satte Forventningerne yder-

Branmlinge.

Der skylles Tøj i Aaen.

ligere i Vejret navnlig hos Københavnerpigerne og andre Børn af Stenbroen. Og de blev ikke skuffet. De Guldager Landbohem modtog hver sin Sommerpige med en Gæstfrihed og en Hjertervarme, som siden blev meget berømmet, og som vel sidenhen kommer til at betyde en beskeden, men alligevel stærk Planke til den Bro mellem Land og By, som endnu ikke er bygget færdig. Skade, at vi ikke som tidligere kunde være Værter for Guldagers Ungdom til Gengæld. Der har vi noget at afbetale, naar vi engang vender tilbage til de hjemlige Egne.

Og som Afslutning paa en skøn og harmonisk Sommer kom tilsidst Elevmødet, der samlede alle de Deltagere, vi paa nogen Maade kunde rumme paa den gamle Gaard og paa Vandrehjemmet, hvis Sovepladser vi havde faaet Lov til at lægge Beslag paa. Det begyndte Lørdag Aften med, at Sommerpigerne dansede Folkedanse i smukke, gamle Dragter paa Plænen foran Hovedbygningen, og senere samledes vi i Vandrerherbergets Lokaler til Foredrag, Musik og Sang. Næste Formiddag var der Generalforsamling, og efter Middag talte Jul. Bomholt stærkt og inspirerende om dansk Nutid. Den traditionelle Udflugt til Fanø lod sig imidlertid ikke gennemføre; men Sagen blev klaret for os af Forpagter Ole Hansen, der paa Høstvogne kørte baade os og Eftermiddagskaffen til Engene ved Nørreaa, hvor Formanden for Højskolens Bestyrelse, Oluf Bertolt, talte. De fleste blev paa Skolen endnu en Nat,

Bramminge.

Storvask.

og Søndag Aften blev der igen talt og sunget meget og dyrket gammelt Kammeratskab.

Og saa rejste baade Deltagerne og Sommerpigerne den følgende Morgen, og Kapitlet »Bramminge Hovedgaard« var dermed egentlig afsluttet, selv om vi blev der endnu et Par Maaneder.

Allerede forinden havde Medlemmer af Forretningsudvalget og min Kone og jeg været paa adskillige Rejser for at finde et blivende Sted. Efter megen Søgen først i Esbjergs Nærhed, senere i stadig større Kredse ud over Jylland, fandt vi endelig Kraglund, som indtil for et Par Aar siden har været beboet af Overførsteren over Frijsenborges store Skove. Lensgreve og Lensgrevinde Wedel-Wedelsborg stillede sig meget imødekommende til vort Ønske om at leje Kraglund, og Sagen gik hurtigt i Orden paa Vilkaar, vi kunde være godt tjent med.

Huset er stort og overordentlig velbygget. I Kælderen er der 8 store Rum, som egner sig storartet til en Højskoles Økonomiforhold, i Stueetagen et rummeligt Køkken med tilstødende Spisekammer og Pigeværelse, en Spisestue med Plads til godt 50 Personer og to endnu noget større Rum, som egner sig udmærket til Undervisningen og uden for Undervisningstiden til Opholdsstue og Læseværelse. I Tilknytning til det sidste findes desuden et mindre Rum, hvor den vigtigste Del af Højskolens Bibliotek

Bramminge.

Folkedansere.

fra Esbjerg har faaet Plads. Endelig en Forstanderlejlighed paa tre Værelser. Paa 1. Sal er der — foruden et Lærerværelse og endnu et Pigeværelse — 6 Elevværelser, der er saa store, at der med Lethed er Plads til 4—5 Elever i hvert. Paa denne Etage er der endvidere indrettet Vaskerum til samtlige Elever og to Brusebade. Paa 2. Sal fandtes der et meget stort Loft, hvor der yderligere blev indrettet et Lærerværelse og et Kammer til Kidmose Madsen, Elev fra forrige Vinter, som baade er Altmuligmand, Staldmester for tre Grise og Lærer i Gymnastik, samt endnu 4 Elevværelser med 4—5 Elever i hvert. I alt har vi Plads til 47 Elever — 10 flere end paa Bramminge Hovedgaard og 53 mindre end i Esbjerg. Det synes meget at have 4—5 Elever paa hvert Værelse, men da de er temmelig rummelige og desuden er blevet forsynet med nye Sofasenge og Borde, er de alligevel yderst tiltalende, — og sammenlignet med Forholdene paa Bramminge Hovedgaard repræsenterer de et næsten ufatteligt Fremskridt. Det gør forøvrigt hele Kraglund. Efter at Haandværkerne endelig har forladt os helt — nu i Slutningen af November — staar Huset smukt og velindrettet og føles at svare godt til sit nye Formaal.

Men mange Genvordigheder har vi naturligvis maattet gennemgaa forinden. Indflytningen med fire Jernbanevogne Flyttegods i et Hus, som var under Reparation fra Ende til anden, var yderst ubehagelig, og en Overgang var Genvordighederne med at skaffe forskellige Materialer og fastholde de overtravle Haandværkere, næsten ikke

Kraglund.

Set fra Nordvest.

til at have med at gøre. Til sidst løb Tiden fra os, og det lykkedes f. Eks. ikke at faa den store Hovedtrappe vasket og rensat for Kalk, før Kl. 17 den 3. November. Dertil kom, at det gik meget langsomt med Indmeldelser til Vinterskolen. Af Fore-spørgslerne førte kun omkring $\frac{2}{5}$ til virkelig Indmeldelse, hvilket er lige saa usædvanlig som det, at vi endnu ikke omkring den 1. December har fuldt Hus.

Paa Forhaand havde vi ikke regnet med mindste Vanskelighed paa det Punkt. Nu er det jo ikke vanskeligt at finde nogenlunde antagelige Grunde. Beskæftigelses-situationen er sikkert en af de vægtigste. Endnu har vi mod Sædvane kun set meget faa Haandværkere, medens vi har forholdsvis flere unge fra Landet. Planerne om at skaffe yderligere Beskæftigelse sat igang i Vinterens Løb og Ønsket om at være paa Pletten, om der skulde blive en Chance nu eller tidligt i Foraaret, holder vel ogsaa mange tilbage. Dertil kommer saa vore mange Flytninger og den deraf følgende Forvitring af sikker Viden om vor Eksistens og egentlige Opholdssted. Enkelthederne i et Par Bladmeddelelser bider sig jo ikke saa nøje fast i Bevidstheden. Endelig har

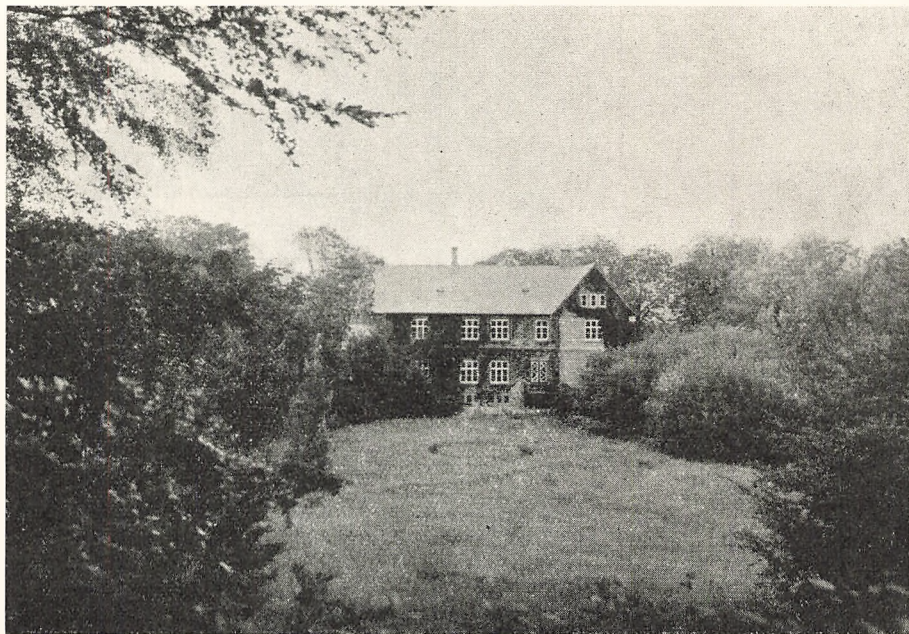

Kraglund.

Set fra Sydvest.

Forholdene umuliggjort Afholdelsen af de korte Kursus, som ellers aarligt betød Forbindelse med omkring 500 af Arbejdernes Tillidsmænd.

Nu bliver vi jo imidlertid her, til vi kan vende tilbage til den gamle Egn, og Kraglund vil utvivlsomt give os gode Kaar i Arbejdet for at føre Esbjerg Arbejderhøjskole gennem alle Vanskeligheder. Men noget i Retning af Nybyggere er vi jo i Mellemtiden. De gamle, prøvede Lærere, hvis Familier vi ikke magtede at skaffe Plads til under Nomadeforholdene, er nu i andre Stillinger, og Erik Hauerslev og Karl Jensen har overtaget deres Pladser. De er begge unge og har baade Evner og Mod til Opgaven. Karl Jensen, som er Askov- og faglæreruddannet og i nogen Tid har været beskæftiget hos Arbejdernes Oplysningsudvalg i København, underviser i Vinter i Dansk, Regning og Tysk samt i Naturfag og Psykologi, Erik Hauerslev i Dansk, Regning, Engelsk, Samfundslære og Skønlitteratur, min Kone i Svensk og jeg selv i Engelsk, Historie, Kooperation, Samfundsøkonomi. Sang- og Musiklærer Fruerlund, Hammel, underviser i Sang og skal inden længe til at uddanne Vinterskolens Orkester.

*Kraglund.**Set fra Syd, fra Haven.*

Aarhus vil vi besøge en Gang om Maaneden for at gøre Studier og gaa i Teater om Aftenen, men ellers regner vi med en udpræget Hjemme- og Arbejdsvinter. Vi sidder jo lunt inden Døre, har gode Muligheder for spændende Vandreture i Skove og Bakker, men forholdsvis langt til Byen. For den kommende Sommerskole bliver Forholdene næsten straalende i et godt Hus og midt i den dejligste Natur, man kan finde i Danmark.

PERSONALIA

ESBJERG

Arbejderhøjskolens første Forstanderpar, Rs. og Andrea Vind, fejrede den 24. Juni deres Guldbryllup. Festen stod hos den ældste Søn, Landbrugskonsulent Jakob Vind, i Tuse ved Holbæk, og her samledes en imponerende Gratulationskare af Børn og Børnebørn. Fra gamle Højskoleelever, Hermod-Gymnaster, Venner i Esbjerg og Vestjylland o. fl. indløb Masser af Hilsner og Opmærksomheder. Paa Arbejderhøjskolens Vegne mødte Formanden, Oluf Bertolt, og overbragte Guldrudeparret Skolens Lykønskning og en Pengegave.

Fru Andrea Vind, Arbejderhøjskolens Husmor gennem dens første vanskelige Aar, afgik ved Døden Søndag den 17. August. Hun havde været noget svag under Guldbrylluppet i Juni. Senere havde Vinds deltaget i en Familiefest i Rs. Vinds Fødegaard i Obbekjær, og de havde gæstet Fru Vinds Barndoms- og Ungdomsegne i Hygumskov og deromkring. — Men nu blev det for meget for hendes Kræfter. 13. August blev hun indlagt paa Esbjerg Sygehus for at blive undersøgt, og Natten til Søndag rantes hun af en Hjerneblødning og døde den følgende Morgen. Under stor Deltagelse blev hun begravet paa Esbjerg ny Kirkegaard. I »Arbejderhøjskolen« for November 1935 skrev Andrea Vind en af de interessanteste Artikler: Et kort Rids af Arbejderhøjskolens første Historie. For hendes egen opofrende og byrdefulde Rolle i denne Historie vil hun blive mindet Taknemmelighed.

Typograf Aksel B. Justesen, Aalborg, Elev Vinteren 1927—28, har slaet sig paa Journalistikken, først ved »Social-Demokraten« i Randers, senere i Slagelse, og er nu blevet Lokalredaktør ved »Vestjyllands Social-Demokrat« i Varde.

Kommis Aage Rasmussen, Skern, fra Vinteren 1929—30, tidligere Sekretær i Elevforeningen, er efter i en Aarrække at have været Kommis i »Esbjerg Omegns Brugsforening« havnet som Brugsuddeler i Tarm.

Bogholder Ejnar Strunge, Esbjerg, Deltager i Det kooperative Kursus Maj 1931, er ved den tidligere Forretningsførers Udnævnelse til Borgmester, blevet Forretningsfører for Arbejdernes kooperative Virksomheder i Esbjerg.

Hans Rohr er blevet Lærer ved Statens Ungdomslejre og vil fra 1. December være paa Klosterhede og fra 1. Januar paa Jerup ved Frederikshavn.

Harald Engberg har faaet en Stilling som fast Timelærer ved Hellerup gamle Gymnasium. Familien har det godt, Bente er begyndt at gaa i Skole og Jan at fløjte.

Johs. Bjerre er ogsaa kommet til København med Familie og underviser paa forskellige Kursus, bl. a. Københavns Kommunes Fortsættelseskursus.

Svend Aage Jensen, Elev fra Vinteren 1940—41, er blevet gift og bor i Randers. Det er ogsaa hændt adskillige andre: Inga Holm, Ungdomslederkursuset 1938, er kommet til at hedde Pedersen og bor i Esbjerg, Grethe Terkelsen, Sommerskolen 1940, bor med sin Mand i København. Og saa er der Brødrene Viggo og Erik Andersen, der løb af med hver en af Skolens Husassistenter, Viggo med Andrea Lauridsen og Erik med Oda Mathiasen. De første bor i Esbjerg og de sidste i Horsens.

Viceinspektør Arne Jørgensen, der navnlig vil huskes fra Det kooperative Kursus, er Leder af Esbjergs tekniske Skole for ufaglærte, der begyndte sin Virksomhed i 1939—40 med 42 Elever og i Vinter har 164 Elever.

Gartner Axel Primdal har i snart to Aar været Gartner paa Ollerup Højskole.

Jens Møller, Elev fra 1940—41, uddanner sig i Øjeblikket til en Arbejdslederstilling ved Statens Ungdomslejr.

Valdemar Paaske, Vinterskolen 1939—40, læser til Lærer paa Haderslev Seminarium.

ROSKILDE

Den berømte engelske General Charles Gordon, der som yngre var en ypperlig Skoleleder, havde et Verdenskort, hvorpaa han med farvede Naale fulgte sine gamle »Drenges« Togter rundt om i Verden.

Et saadant Kort vilde det være udmærket at have, men det vilde kanske tage det meste af min Tid at holde det à jour, især nu da Tallet paa gamle Elever er vokset godt over de 1000, og tager man Sommerleverne med, over de 10.000. Mærkelig nok er det stadig det første Aars Elever, det falder mig lettest at holde Styr paa i Tankerne.

Ja, mange er naturligvis helt tabt af Syne. Om et stadig stigende Antal gælder det, at de har Kone og Ba(ø)rn, og af og til glæder man mig med Billedet af et lille fortryllende »Barnebarn«. Mange har overstaaet deres Vandre- og Trængselsaar; mange tjener deres første Sporer i Organisationslivet — der er endog et Par Forbundsformænd imellem. Adskillige sidder i faste Stillinger, passer f. Eks. som Politi- eller C. B. Betjente paa os andre, mindre stabile Borgere. En Del, der har leveret »Smeltingen« deres første poetiske Udgydelser, er senere havnet paa Parnasset i mere eksklusiv Forstand; andre er Journalister eller Redaktører rundt om i Landet. Atter andre er Ledere eller forbereder sig til at blive det — paa Ungdomslejrerne. Ikke faa er Seminarieelever.

Men om dem alle gælder det jo heldigvis, at de endnu er unge Mennesker, som man har Lov at haabe en mere eller mindre straalende Løbebane for.

Jeg vil nødig blande Privatlivet ind i dette og blot gøre et Par Notitser af mere »offentlig« Art.

Eigil Jensen, der i Fjor fik hele to Forfatterlegater, har opnaaet den Ære at faa sin Biografi optaget i Salmonsens Leksikon-Tidsskrift.

Halfdan Rasmussen synes indlemmet i »Vild Hvede« og har gjort Lykke i »Ungarsk Vinhus«. For nylig har han debuteret som Kronikør i »Social-Demokraten«.

Svend Aage Knudsen (1930—31) er blevet Bestyrer af Fællesbageriet i Randers.

Hartvig Nielsen (1933—34) har det meste af Tiden siden han tog Havebrugs-eksamen fra Landbohøjskolen været Lærer ved Arbejdsskolen paa Backersvej.

Jens Peder Pedersen, Vitten (1933—34), er Kæmner i Holme-Olstrup Kommune.

Jens Pedersen (»Lyn« — 1938—39) er vistnok den af vore gamle Elever, der er kommet nærmest Stjernerne. Hans Navn har i hvert Fald i det sidste Aarstid stadig figureret paa Bladenes Sportsside.

Samtlige Tegninger og Vignetter i dette Nummer er stillet til Raadighed af Kunstneren Ernst Hansen, af hvis grafiske Kunst A. O. F. i 1935 bragte et Udvalg i Bogen »Sort og Hvidt«. Ved Juletid i Aar udgiver Ernst Hansen igen en smuk Kunstbog: Skitsebog fra Thule.

REGNSKAB FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING

KASSEREGNSKAB
1/6 1940 til 30/5 1941.

<i>Indtægt.</i>		<i>Udgift.</i>	
Hævet paa Giro	503,00	Understøttelser	500,00
Kassebeholdning	7,47	Kontingent tilbagebetalt	3,00
Hævet i Banken	60,00	Porto til Beretning	59,00
— — —	60,00	Do. do.	3,90
Renter i Banken	4,43	Telegram	5,30
Hævet i Banken	20,00	Agitationsmøde	11,10
— paa Giro	250,00	Porto til Cirkulære	40,00
Renter paa Giro	8,37	Konvolutter til do.	4,60
		Dublikering af do.	20,00
		Porto til Aarsskriftet	150,00
		Do. do.	100,00
		Renter paa Giro	8,37
		Do. paa Bankbog	4,43
			909,70
		30/5 Kassebeholdning	153,57
30/5 Balance	1063,27	Balance	1063,27

REGNSKAB
1/6 1940 til 30/5 1941.

<i>Indtægt.</i>		<i>Udgift.</i>	
Girobeholdning	802,36	Understøttelser	500,00
Bankbeholdning	297,16	Forsendelsesudgifter	377,50
Kassebeholdning	7,47	Andre Udgifter	16,40
Indvundne Renter	49,76	Refunderet Kontingent	3,00
Kontingenter	6,55	Kassebeholdning	153,57
		Girobeholdning	97,18
		Bankbeholdning	15,65
30/5 Balance	1163,30	Balance	1163,30

Dags Dato revideret Regnskabet og intet fundet at bemærke.

Esbjerg, den 25/8 1941.

CHR. SÖNDER

Afskriftens Rigtighed bekræftes.

Esbjerg, den 17/6 1941.

M. P. JENSEN
Kasserer.

